

türkiye yazıları

AYLIK DERGİ

SUNU

Geçen sayımızda Talip Apaydın'dan yayımladığımız «Sarı Kavun» adlı kısa hikâye üzerinde duralım mı biraz?

Önce şunları söyleyeyim: Talip Apaydın, yakınlık duyguları beslediğim, ağabeyce tavrını sadece bana değil, herkese gösteren, değerli yumuşak yapılı, çelebi bir insandır, iyi bir insandır. Kendisiyle çok yâden bağlı bulunduğum beşerî ilişkilerim de vardır. Ama bütün bunlardan ötürü hikâyeciliğini, ya da bir hikâyesini eleştirmekten kaçınacak değilim. O da istemez bunu.

«Sarı Kavun», ürettiği bir ürünü, hem de özellikleri olan, benim sedığı bir ürünü kendisi tüketmeyip satmak durumunda bulunan küçük köylülüğün tutumunu örneklemektedir. Küçük köylülüğün bu tutumu, onun ideolojik yapısını, sosyo-ekonomik konumundan gelen psikolojisini de dışa vurmaktadır. «Sarı Kavun»da küçük köylülük, bir çocuğun ağzından, en saf ve açık tarafla, özet biçimde şunları söylemektedir: «Ah keşke ürettiğim şu tatlı ürünü ben yiyebilseydim... Keşke beğendiğim, benimsediğim bu ürün, yalnızca benim malım olabilseydi...»

«Benim malım! Benim malım!»
«Başkası değil, ben yesem, ben yesem, ben!»

Bu tutum, bu özlem, bu istek, genelde köylülüğün belirgin özelliklerindedir. Lenin, Pravda'yı en ücra köylere kadar yayıp okutmayı a-

**tdk ve bilimsel düzey
şiir ve şiir çevirisi
izgü : yaşam öyküsü
v. erdoğan ile görüşme
aydınlık ve mücadele
buyrukçu : günlük
lenin'le birkaç dakika
devrimci eğitim
azer yaran : rapor
ekim devriminden
resimler**

**SAYI : 31
EKİM 1979/25 TL.**

maçlayan militanların köylülük hakkındaki iyimser raporlarına, haberlerine, mektuplarına karşı şöyle demiştir:

— Kırsal kesimdeki bu uyanışı abartmayın! Bilin ki, köylülük, sahip olduğu bir gübre yığınına sizin götürdüğünüz düşüncelerden daha bağımlıdır!

Yoksul bir köylü çocuğunun «sarı kavun»da gözü kalmasının nedenleri hiç de anlaşılmasa değildir. Kırsal kesim yoksullarının geçim koşulları, onları bir yandan «kıt kanaatla» yetinmeye zorlarken, bir yandan da «kıt kanaatın sınırlarını» azıcık da olsa aşmaya, azıcık mal mülk edinme özlemine, mala mülke tamah etmeye götürmektedir. Ve bu mala mülke tamah etme olgusu, kır yoksullarının gelenekselleşmiş bir özelliğidir.

«Zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmayanlar» için ise, durum çok farklıdır. İşçi sınıfı ideolojisinin tarihsel görevi, işçilerin de mal-mülk edinmesini sağlamak ve burjuvazinin elindeki zenginlikleri yağmalayıp işçilere ulaştırmak gibi bir bayağılığa, zırva bir karikatüre indirgenemez. İşçi sınıfı ideolojisinin amacı eğer bu ahlaksızlığa indirgenseydi ve üretim araçları Hasan beyin elinden alınıp Hasan efendinin eline verilerek «devrim» yapıldığı söylenseydi, o toplumda nitelik bakımından hiç, ama hiç bir değişme olmazdı ve burjuvazi gene yerinde kalırdı; Hasan beygillerin kişiliğinde değil, Hasan efendigillerin kişiliğinde... İşte faşizm, bu noktada en geniş demagojik manevrasını çevirmektedir. «Nasyonal sosyalizm», «milliyetçi toplumculuk» demagogisi, burjuva diktatörlüğünün pekiştirilmesi için, Hasan efendigilci gözükmekten ibarettir.

İşçi sınıfı, kendi ideolojik kavrayışında, bu açmazları tek tek değerlendirmiş, bunların her birini tek tek mahkûm etmesini bilmiştir. İdeolojik görevinin, ideolojik amacının ne olduğunu kavramış bir sınıf, hedefe varabilmek için nelerin yapılması ve nelerin yapılmaması gerektiğinin bilincindedir; stratejiyi ve taktiği belirleyen, bu bilinci geçirdiği güvendir. Bu güven olmasa, stratejik ve taktik boyutlar, ilkelere dönmeye kadar varırdı. Bu gü-

ven olmasa, «işçi-köylü» ittifakı, işçi sınıfı ideolojisinin ilkelelerinden dönmeye kabullenmek olurdu. Ne yani, işçi-köylü ittifakı, sosyalizmi amaç bilen bir sınıfla, üretim amaçlarına azbuçuk daha sahip olmak isteyen köylülüğün sarmaş dolaş dans etmesi midir? İşçi köylü ittifakı, yalnızca ve yalnızca, işçi sınıfı ideolojisi açısından, köylülüğün kendisini sömüren sınıflarla olan ilişkilerini değerlendirmek demektir. İşte size bir alıntı:

«Büyük toprak sahiplerine ve onların devletine karşı mülk sahibi köylülerle birlikte», «tüm burjuvaziye ve mülk sahibi köylülere karşı, sehir proletaryasıyla birlikte», işte bilinçli köy proletaryasının sloganı! Eğer bu slogan, küçük mülk sahiplerinin tamamı tarafından kabul edilmezse —ya da hiç biri tarafından kabul edilmezse— gene de işçilerin sloganı olacaktır ve devrimin baştanbaşa izlediği yol, bu sloganı mutlaka doğrulayacak ve bu slogan, bizi, küçük burjuva hayallerinden kurtararak, bize, sosyalist hedefimizi açık seçik gösterecektir. (Proletari, sayı 20, 19 Ekim 1905; yazarı V.İ. Lenin).

Şimdi dönelim mülk sahibi köylülüğün (küçük ve orta köylülüğün) edebiyatımızdaki yansımalarına... İlk baştan belirtmeliyiz ki, köylülüğün içinde bulunduğu yoksulluk ve yoksunluğun edebiyat aracılığıyla yansıtılması ve kırsal kesimdeki ezilen insanların gerçeğinin kitlelere iletilmesi, demokratikleşme adına kazanç olmuştur. Sorunun bu yüzü yadsınmaz. Ama sorun burada noktalanmamaktadır. Öteki yüzü de vardır sorunun: Mülk sahibi köylülerin bir «gübre yığınına», ya da daha tatlı bir deyişle «sarı kavun»a bağlılığının propaganda edilmesi karşısında, «tüm mülk sahibi köylülere karşı» ve onların ideolojik - sanatsal aczi önünde tavrı ne olmalıdır?

Devrimci düşünce, bu konudaki tavrını çoktan belirlemiştir. Hem de pratikte! Küçük ve orta köylülük gerçeğinin, sınıf açısından eleştirel bir yaklaşımda bulunmayan nesnel idealist, mülk savunucusu ve hayalci ideolojisinin edebiyatta yinelenip duran, son on beş yıldan beri gereği kalmadığı halde yinelenen ürünleri, bikkınlık getirmekle kalmamış, bugün pek önemsenmez duruma da

düşmüştür.

Böyle olacaktı ve böyle olmuştur. Sonuçlarına çok dikkat etmeliyiz.

Şimdi burada, «sonuçlarına çok dikkat etmeliyiz» derken, yazının giriş bölümünü bitirip, asıl söylemek istediğim şeylere getirmek istiyorum konuyu:

Küçük ve orta köylülük edebiyatının bugün Türkiye'de artık pek önemsenmez durumda bulunmasının getirdiği sonuçlar nelerdir? Otuz yıl boyunca, edebiyatımızda basbayağı bir ağırlık oluşturmuş olan bu soy ürünlerin ideolojik ve sanatsal geçerliğini yitirmesi sonucunda, ister istemez boşalan bu alanı hangi ideolojik temeller üzerinde yükselen edebiyat ürünleri kaplayacaktır?

Bu soruya, herkes gibi ben de hemen şu cevabı yapıştırabilirim: Küçük ve orta köylülük gerçeğinin edebiyatı, belirli bir dönemde ve belirli oranlarda hem burjuvazinin, hem de demokratik güçlerin işine geliyordu; bakmayın, başlangıçta burjuvazi köy gerçeğinin su yüzüne çıkartılmasına kızmış. Ve bu utanılası görünümün anlatılmasını cezalandırmak istemiştir; ama zaman içindeki gelişmeler, sorunu şu duruma getirmiştir: Köylü ideolojisinin geçerli olamayacağı bir yerde, artık ya burjuvazi, ya da işçi sınıfı düşüncesi ağır basacaktır. Kısası, bundan böyle edebiyatımızda başlıca iki ideolojik-sanatsal akımın bulunduğunu görmeliyiz: Burjuva ideolojisi (kökü dışardadır), sosyalist ideoloji (kökü halkımızdadır).

Kökü dışarda burjuvazi, öteden beri aday olduğu «edebiyatta üstünlüğü ele geçirmek» sevdasında yabana atılmayacak adımlar atmıştır. Burjuva edebiyatı deyip de geçmeyelim! Küçümsemeyelim! Basın - yayın piyasasının, ödülleri mekanizmasının, ve «burjuva inceliği»ni değerlendirme otoritelerinin hangi yazarları desteklediği bellidir. Bu destek sayesinde, Merih yıldızından getirilir gibi, birtakım eciş bücüş yazarların bir anda «ünlü» kılındığı da görülmüştür, bundan sonra daha sık görülecektir. Burjuvazi, tüm olanaklarıyla tabii ki burjuva yazarlarının desteğinde olacaktır. Ve burjuva yazarları, sözgelisi «yüz metrelik ya-

(Devamı 4. Sayfada)

belgesel fotoğraflar

Prof. Talat Tekin	5	TDK'nun Bilimsel Düzeyi
Necati Zekeriya	6	Şiirler
O. Numan Baranus	7	Gece Sefası
Tarık Dursun K.	9	Şiir Üzerine
M. Hacıhasanoğlu	9	Bir Başınaysa İnsan
Vecihi Timuroğlu	10	Bir Sürgünün Ezgileri
Veysel Çolak	11	Gerekçe
Zafer Özcan	12	Aydınlar
H. Vasfi Uçkan	15	Mavzer
Öner Yağcı	16	Devrimci Eğitim
Hüseyin Atabaş	19	Emekçi Çocuklar Korosu
Azer Yaran	21	Rapor
Nusret Kemal	22	Toprak'ı da Yitirdik
Vahap Erdoğan	24	Görüşme
Arif Damar	27	Lenin
Engin Ünsal	28	Orhan Üzerine Şiirler
Nurullah Can	29	Sakindi Şafakları
Gültekin Emre	30	Kurşuni Siper
Mahmut Tâli Öngören	31	Açıklama
Ahmet Telli	31	Lorca
Oğuzhan Akay	32	Ekim Yoklukları
Muzaffer Buyrukçu	33	Günlük
Fergun Özelli	34	Haziran Şiiri
Haşim Çatış	35	Ocak Yorumcuları
Abdullah Akay	36	Doğudan Batıya
Erol Gülter	37	Görünüm
Muzaffer İzgü	38	Fatih
Muzaffer İzgü	40	Yaşam Öyküsü
Metin Altıok	44	İkili Av
Ruşen Hakkı	46	Günler, Dergiler, Kitaplar
Mustafa Cem	47	Derleme
Sargut Şölcün	51	Lenin'den Anılar

TÜRKİYE YAZILARI / Sahibi ve Sorumlusu : Ahmet Say / Yönetim yeri : Selanik Cad. 7, Kat 1, Kızılay - Ankara / Yazışma ve havale adresi : P.K. 387 - Kızılay, Ankara / Yıllık abone : 300 lira, altı aylık : 150 lira. İşçi, köylü, öğrenci ve öğretmen için yıllık 200 lira, altı aylık 100 lira. ABD için 50 öbür ülkeler için 40 Amerikan doları / Kapak : Sait Maden / İstanbul dağıtım : Özgür Dağıtım, İstanbul / Ankara dağıtım : Çark Dağıtım / Ege dağıtım : DATİC, Konak, İzmir / Temsilcilikler dağıtım : Türkiye Yazıları / Dizgi baskı, cilt : ŞAFAK Matbaası, tel. : 29 57 84, ANKARA

rişta» elli metre ilderden çıkış yapma durumundadırlar.

Yineliyoruz : Burjuva edebiyatının kitleleri etkileme doğrultusunda atik davrandığını görmezlikten gelirse, yüz metrelik yarışta bu kez 80 metre geriden başlarız.

Şu noktaya dikkat etmek gerekir : Burjuva ideolojisinin edebiyat alanındaki yansıması olan ürünlerini «yok» saymak yanlış olur. Hepimizin kitaplığında dolaylı-dolaysız biçimiyle burjuva edebiyatının ürünleri zaten vardır. Bizim kitaplıklarımızda bile vardır onlar, nasıl «yok» sayabiliriz ?

Burjuva edebiyatı, edebiyatın özel sorunlarının hakkından gelmede oldukça ustadır. Özü şudur, budur, zararlıdır ama, biçimiyle, ayrıntıdaki bilmem kaçmıncı dizedeki üçüncü derecedeki imajı kullanmada incelik sahibidir. Burjuva inceliğini, geçmişin deneyimlerinden de yararlanarak kullanmasını bilen kişilerdir onların yazarları. Yani, «edebiyatçı» yönleriyle de pek küçümseyemeyiz onları...

Bugün Türkiye'de burjuva edebiyatı, sanata dolaylı bir propaganda aracı olarak yengeç gibi yandan yandan yaşamaktadır. Yengeç kısırcının sağı burjuva yozlaşması (eşcinsellik savunuculuğu, avangardizm adına porno'ya kayan erotizm, karısının bikinili resmini basmak ve derken soytarılığın türlü çeşitlemeleri vs.) ise, kısırcının sol tarafı da burjuva inceliğidir. Ne sandınız? Burjuva ideolojisi edebiyatta «onu buna sattım, vatanı şuna sattım» açıklığıyla görünecek değildir ya! Bu bayların, «eker kaplanmış «draje» imalatında çok usta olduğunu kabul etmeliyiz. Kitapçılarımıza kadar girmiş burjuva edebiyatının ürünleri de, işte bu inceliğe büründükleri ve bir de kapitalist sistemin reklam furyasına yaslandıkları için raflarımıza sızmışlardır.

***

Bütün bunları ne diye yazıyoruz? «Sunu»nun oylumunu aşan bu yazı iki temel nedene dayanıyor : Birincisi, öne sürdüğümüz görüşleri tartışma alanına sokmak; ikincisi, «öyleyse ne yapmalı?» sorusuna yanıt aramak.

«Türkiye Yazıları» dergisi, okuruyla, yazarıyla, çizeriyle, derginin çıkarılmasına katkıda bulunan «çalışma kurulu» üyeleriyle bir bütündür. Bugüne değin, bu bütünlüğün bozulma-

masına çok özen gösterdik. Okurlarımız, yazarlarımız ve çizerlerimiz, bu konuda gösterdiğimiz titizliği değerlendirmektedir. Gelen mektupların ezici bir çoğunluğu, kanımızı doğruluyor. Ama bu kez ele aldığımız konu, kültür - edebiyat sorunlarına devrimci açıdan bakan birçok insanın dilinin ucuna gelip de apaçık söylemediği önemli bir sorundur. «Önemli bir sorun» üzerine yekten görüş açıklamak, «çarpıcı ögeyi de birlikte getirir, biliyoruz. Ne olursa olsun, görüşümüzü açıklamaktan yanayız ve bu açıklık sayesinde sağlıklı bir tartışma ortamına daha kolay varılacağı inancındayız. Tartışmayı açıyoruz...

Burjuva yozlaşmasının edebiyatımızdaki etkinliği karşısında «ne yapmalı?» sorusuna, bir yıl kadar önce, dergi olarak yanıt aramış ve belli sonuçlara ulaştık. «Kitle bağı» tasarımı buydu. Kitlelere teorik-ideolojik alanda, devrimci düşünmenin kültür boyutunda doğruları göstermeye çalışmak ve doğru örnekleri göstermek, tanıtmak... Özetle, «kitle bağı»ndan anladığımız buydu. Bazı kuş beyinlilerin sandığı gibi, dergi tirajını arttırmak için kitlelere açılmanın bahanesini aramak değil! Biz, kitleler üzerindeki gerici kültür bombardımanına karşı, «devrimci» bir bombardımanda yer alacak silahlardan birinin planlarına eğilmistik. Ve bizim için soru şuydu: Aylık bir edebiyat dergisinin olanakları çerçevesinde (hattı o olanaklar), bu işin gerçekleşmesine nasıl katkıda bulunabiliriz? Bunun da formülünü bulduk: Duvar dergileri çıkartmak! Evet, emekçi sınıfların yoğun olarak bulunduğu semtlerde, bu semtlerin kapalı duraklarında, geçit yerlerinde, yığınları ilgilendiren lokallerde vb. TÜRKİYE YAZILARI'nın duvar dergilerini çıkartacaktık. Böylece, devrimci bir kültür hareketinin ciritlerinden biri olarak kitlelerle bütünleşme yolunda yeni ve devâsâ (büyük demiyorum, bu duvar dergilerini yüzbinlerin okuyabileceğini düşünerek «devâsâ» sözcüğünü seçiyorum), evet, devâsâ bir olanak denenecek, sonra da bu duvar dergilerinde kitlelerin sorunları çeşitli yazı ve çizi türleri aracılığıyla yansıtılacak ve doğal olarak, kitleler içindeki kültür erlerinin ürünleri yayımlanacaktı...

Bu tasarımı, sıkıyönetimin ilanı ve «duvarlara yazı yazma, afiş yapış-

tırma ve başka» yasaklar yüzünden gerçekleşemedi. Artık, sairiyile, röportajcısıyla, ressamıyla, hikâyecisiyle, fotoğrafçısıyla, karikatürcüsüyle kurulacak «TÜRKİYE YAZILARI KÜLTÜR TAKIMLARI»nın kitlelerle birlikte ve kitleler içinde kotaracağı duvar dergileri, gündemin ertelenmiş bir maddesidir.

«Türkiye Yazıları» olarak, öncelikle iki görev alanına el atmak karardayız. Birincisi, yayım alanında, kapitalist sistemin değer ölçülerine itibar etmeyerek, kendi değer ölçülerimize göre kitap yayımında bulunmak. İkincisi, geniş anlamda «kültür» sorunlarının içinde bulunan her dişe dokunur sorunun üzerine yürüyerek «özel sayılar» çıkartmak...

Bakın, bu yazının bir yerinde şöyle dedik: «Basın-yayın piyasasının, ödüller mekanizmasının ve 'burjuva inceliği'ni değerlendirme otoritelerinin hangi yazarları desteklediği bellidir. (...) Burjuvazi, tüm olanaklarıyla tabii ki burjuva yazarlarının desteğinde olacaktır.» Bu sözler bir gerçeği yansıtıyorsa, yapılması gereken nedir? Yapılması gereken, ünlü - üsüz ayırdetmeden, ama daha çok yeni kuşaklara, genç yeteneklere olanak açan ve kapitalizmin yayım alanındaki kurallarının üstüne yürüyen, «karşıt» bir kitap yayımı çabasının ucundan tutmaktır. Ne diyor kapitalizm? «Kâr» getirmeyen kitaplar basılmaz mı diyor? Biz basacağız! «Şiir kitaplarının satışı çok düşüktür, basılmaz» mı diyor? Biz şiir kitapları basacağız! «Ünlü olmayan yazarların kitapları yayıncılık çıkarlarıyla bağdaşmaz» mı diyor? Biz üsüz yazarların kitaplarını da yayımlayacağız!

Sevgili okurlar, eğer üç büyük kentten birindeyseniz, kitapçımıza uğrayınız ve «Türkiye Yazıları» yayımlarının şiir dizisinden çıkmış olan ilk kitabı isteyiniz: HÜZÜN İSYAN OLUR, Ahmet Telli, ederi 25 lira. Eğer üç büyük kentte oturmuyorsanız, taşradaysanız, yurdun ücra bir köşesindeyseniz, «Türkiye Yazıları», P.K. 387 - Kızılay, Ankara» adresine, küçük bir pusula ile birlikte 25 liralık posta pulu gönderiniz.

Kültür alanında Türkiye'nin en dişe dokunur sorunlarından biri olan «televizyon» konusunu irdeleyen «televizyon özel sayısını» da en kısa zamanda sunacağız size. Sevgi ve dayanışmayla... AHMET SAY

eleştiri

T.D.K.'nun Bilimsel Düzeyi

Prof. Dr. Talat Tekin

Atatürk'ün rejim, hukuk ve yazı devrimlerinden sonra kurdurduğu iki kültür kurumumuz var. Bunlardan biri, 1931'de kurulan Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu), öbürü de 1932'de kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti, ya da şimdiki adıyla, Türk Dil Kurumudur. Bir yıl ara ile kurulan bu iki bilim kurumu, ilk adlarından ve ilk tüzüklerinden de anlaşılacağı gibi, tümüyle eş yapıda iki «kardeş» kurumdu. Amaçları da birbirine koşuttu: Türk Tarih Kurumu Türk ve Türkiye tarihini inceliyecek ve elde edilen sonuçları yayımlıyacaktı. Türk Dil Kurumu'nun amacı da «Türk dilini incelemek ve elde edilen sonuçları yaymak ve yayımlamak»tı. Ne var ki, Türk Tarih Kurumu, az sayıda ve dondurulmuş üye sayısı ile, daha Atatürk'ün sağlığında bilim adamlarından kurulu ve bilimsel araştırma yapan akademik bir kurum niteliğine kavuşmuş olduğu halde, Türk Dil Kurumu, ard-arda toplanan Dil Kurultaylarında yapılan tüzük değişiklikleriyle, bir bilim ya da araştırma kurumu olmaktan çıkmış ve «dilimizin özleşmesi ile gelişmesini» amaç edinen «kamu yararına çalışan bir dernek» haline gelmiş ya da getirilmiştir. T.D.K. böyle açık bir dernek haline dönüşünce buraya T.D.K. nun amacını benimseyen ve 18 yaşını dolduran her Türk vatandaşının üye olması istenildi. Nitekim böyle olmuş ve T.D.K. nun üye sayısı bir tarihte 800'ü hattâ 900'ü bulmuştu. İşin ilginç yönü şudur ki bu kadar çok üye arasında edebiyatçı, hele dilci olanların sayısı çok azdı. Bu nedenledir ki Kurum'un her biri ayrı birer uzmanlık alanı olan Gramer, Sözlük ve Terim kolu gibi bilimsel kollarının başına TDK üyesi ve «mektepli» bilim adamı ya da dilci bulmak öteden beri büyük bir sorun olmuştur. Bugün Kurum'un üye sayısı bir dereceye kadar azalmışsa da yine de 500-600 gibi çok yüksek bir rakam civarındadır ve aynı sorun sürüp gitmektedir. Ancak neden aynı değildir. Eskiden ülkede «mektepli» dilci sayısı yok denecek kadar azdı ve neden buydu. Bugün ülkede Kurum'un 35 kişilik yönetim kurulunu dolduracak kadar dilci olmakla birlikte bunların büyük çoğunluğu yöne, tim kuruluna girememekte, girseler bile azınlıkta kalmakta, bir bölümü de —bunların arasında Kurum'un amacını benimsemiş olan Türk dili profesörleri de vardır— Kurum'a üye bile olamamaktadır.

TDK'nun bugün yürürlükte olan tüzüğüne göre amacı «Dilimizin özleşmesini ve bütün bilim, teknik, sanat kavramlarını karşılayacak yolda gelişmesini devrimci bir anlayışla ve bilim metodlarına uygun olarak

sağlamağa çalışmaktır. Görüldüğü gibi, TDK'nun bugünkü tüzüğünde ilk tüzüğündeki «Türk dilini inceleme ve araştırma» amacı yoktur, onun yerine «Türk dilinin özleştirilmesi ve geliştirilmesi» vardır. Başka bir deyişle, TDK Atatürk tarafından saptanan «bilimsel araştırma» amacından sapmış ya da saptırılmıştır. Bununla birlikte, TDK kurulduğu yıldan beri Türk dili üzerine bilimsel ya da bilimsel olmayı amaçlayan çalışmalar yapmakta ve bunları yayımlamaktadır. Ancak, acaba Atatürk mirasından her yıl büyük parasal olanaklara (bu yıllarda 15-20 milyon TL civarında) sahip bulunan ve dil konusunda çoklarıncı en büyük otorite sayılan TDK'nun bilimsel düzeyi nedir? Zaman zaman şu ya da bu TDK yayını üzerine yurt içi ve dışında bazı eleştiriler yayımlanmışsa da TDK yayınlarının, dolayısıyla de TDK'nun toplu bir değerlendirilmesi yapılmamış ve Kurum'un bilimsel düzeyi belirlenmemiştir. Bu yazımızda bu konuyu ele almak ve TDK yayınlarının bilimsel düzeyini ortaya koymak istiyoruz.

Hemen belirtelim ki, bu yazıda TDK'nca ilk yıllarda yayımlanmış olan eserlerin eleştirisini ve değerlendirilmesini yapacak değiliz. Çünkü, TDK'nun kuruluşunu izleyen yıllarda ülkemizde dilci ve Türk dilbilimi uzmanı yok denecek kadar azdı ve bunlar da zaten TDK dışında kalmışlardı. Bu yüzden TDK yıllarca amatör dilcilerin elinde kalmış ve «Arapçanın Türk Diliyle Kuruluşu» (iki cilt!), «Gütbetik», «Güneş-Dil Teorisine göre dil tetkikleri», «Güneş-Dil Teorisine göre toponimik tetkikler» vb. gibi bilim-dışı yapıtlarla «Türkçemizde Men-Man», «Türkçede isim temelleri» vb. gibi bilimsel değeri düşük kitaplar yayımlanmıştı. O dönemde, ortaya atılan yanlış bir dil teorisinin etkisiyle bu gibi bilim-dışı ya da bilimsel değeri pek düşük yapıtların yayımlanması bir bakıma doğaldı. Ancak bugün durum değişmiştir. Güneş-Dil teorisi etkisini yitirmiş, ülkemizde dilbilimi ve Türk dilbilimi çalışmaları bir hayli ilerlemiş ve pek çok «mektepli dilci» yetişmiştir. Bu bakımdan, bugün çoklarıncı dil konusunda, Türk dili konusunda «otorite» olarak kabul edilen ve aslında öyle de olması gereken TDK'nun yayınlarının üstün bir düzeyde olması beklenir. Ne var ki durum böyle değildir. TDK'nca son yıllarda yayımlanan bilimsel yapıtlar şöyle bir incelenirse, bunların fahiş yanlışlarla dolu, bilimsel değeri pek düşük yayımlar olduğu görülür. Bu yayınlardan birini Türkiye Yazıları dergisinin Haziran 1979 tarihli 27. sayısında çıkan bir yazımızda incelemiş ve eleştirmiştik. Bu yazıda, 1972'de yayımla-

nan Divanü Lûgat it türk Dizini ile 1978'de yayımlanan Türkiye Türkçesi Gelişmeli Sesbilimi adlı kitap üzerinde kısaca duracak ve bunlardaki yanlışları belirtmeğe çalışacağız.

TDK eski uzmanlarından Besim Atalay tarafından Arapçadan Türkçeye çevrilerek 1939-1943 yılları arasında dört cilt olarak (üç cilt çeviri, bir cilt dizin) yayımlanan Divanü Lûgat-it-türk TDK yayınlarının başta gelenlerindedir. Besim Atalay, Kâşgarlı Mahmud'un ünlü

sözlüğündeki pek çok Türkçe kelimeyi yanlış okumuştur, ama bu TDK yayını, zamanına göre, yine de oldukça başarılıydı ve gerek yerli, gerekse yabancı Türkologlar tarafından yıllarca kullanılmıştı. Türkçe sözlerin Arap harfli imlalarını da içeren bu yayın bugün de kullanılmaktadır. TDK, 1972 yılında, mevcudu kalmayan bu sözlüğün yeni bir dizinini yayımladı. Aslında TDK'ndan beklenen bu çok değerli kaynak kitabı, Atalay yayınındaki yanlışları düzelterek, yeniden yayımlamaktı. TDK nedense buna yanaşmadı ve yalnızca madde başlarını içeren 150 sayfalık küçük bir dizin yayımlamakla yetindi. Vaktiyle yapılmış okuma ve anlamlandırma yanlışlarından artılmış olsaydı bu küçük dizin de işe yarıyabilir ve Türkoloji öğrencileri ile araştırmacıların güvenle kullanabilecekleri bir kaynak kitap olurdu. Ne yazık ki durum böyle değildir. Elimizdeki yeni dizinde Besim Atalay'ın bundan 30-35 yıl önceki yanlış okuma ve anlamlandırmaları olduğu gibi durmaktadır. Yeni dizin eski yanlışları tekrarlamakla da kalmakta yeni yanlışlar da getirmektedir. Yazımızın oylumunu artırmamak için bu yanlışların yalnızca birkaçına değinmekle yetineceğiz.

Besim Atalay Divan'da Arpasız at aşumas «Arpasız at aşamaz, koşamaz» sözündeki aşumas fiiline bakarak Dizin'e aşu— «aşmak» diye bir madde eklemiştir. Oysa aş— fiilinin böyle iki heceli bir şekli yoktur. Aşumas şeklini aş—umas diye anlamak ve çözümlemek gerekir. Buradaki —umas bugünkü —amaz ekinden başka bir şey değildir. İşte Besim Atalay bunları bilmediği için Dizin'e aşu— diye bir fiil koymuştu. O belki mazur görülebilir ama 30 yıl sonra bu yanlış tekrarlayan yeni dizin, dolayısıyla de TDK, mazur görülemez (bkz. s. 12).

Buna benzer başka bir yanlış da Dizin'in 48. sayfasındaki ısıru— «ısırmak» maddesidir. Taşğ ısırumasa öpmiş kergek «(insan) taşı ısıramazsa öpmelidir» atasözünde geçen ısırumasa fiilinden çıkarılmış bu mastar da yanlışdır. Çünkü burada da ısıru— fiilinin —uma— eki ile kurulmuş iktidarsızlık çatısı ile karşı karşıyayız demektir. Eklenmede ısıru— fiilinin ikinci hecesindeki /i/ ünlüsü düşmüş ve ısıruma— «ısıramamak» şekli ortaya çıkmıştır. Dizin'e bu şeklin alınması gerekirdi.

Bilindiği gibi, Arap alfabesinde Türkçenin dört yuvarlak ünlüsü ayırt edilmez, aynı şekilde yazılır. Bu nedenle ve Batı'daki Türk dilbilimi çalışmalarından da habersiz olduğu için, Besim Atalay, içinde yuvarlak ünlü bulunan pek çok Türkçe sözü yanlış okumuştur. Bu yanlışlar yeni Dizin'de de aynen tekrarlanıyor. Örneğin, boz— (doğrusu buz—), boka «boğa» (doğrusu buka), boğra «deve aygırı» (doğrusu buğra), budun «halk, kavim, ulus» (doğrusu bodun), koy— «dökmek» (doğrusu kuy—), kuzı «kuzu» (doğrusu kozi), otru «karşı» (doğrusu utru), ökli— «çoğalmak» (doğrusu ükli—), öküş «çok» (doğrusu üküş), udğar— «uyarmak» (doğrusu odğar—), üçür— «söndürmek» (doğrusu öçür—) vb. gibi.

Yine bilindiği gibi, Arap alfabesinde /k/ ve /g/ sesleri de birbirinden ayırt edilmez. B. Atalay bu ne-

Adem İle Havva

Havva'yı acı getirdi dünyaya
sevdasını yaşar önünde yeşil yaprak
doğum tarihi bilinmez

Âdem acıyla buldu mutluluğu
yengisini yaşar elinde kızıl elma
yaşı gözünden silinmez

Biz onların uğruna doğar ölürüz
onlar yaşar ölümsüzlüklerini hep

Acı İle Sevda

Taa çağlar ötesinden gelir acı
unutulur sevdayla yaşar ayrılıkla
gülse de ağlasan da

Taa çağlar ötesinden gelir sevda
öğrenmeye yetmez koca bir ömür
yaşasan da ölse de

Acı İle Dostluk

Sevda acılarla doğar
açar bir kez çiçeğini
ve sonra yaşar yalnızlığını hep

Dostluk acıyla büyük
açar bir kez çiçeğini
ve sonra yaşar çağrışımını hep

Dostluk yaşar ölümden öte
sevda acıdan öte gitmez

Necati Zekeriya

denle içinde bu seslerden biri bulunan birçok kelimeyi de yanlış okumuştur. Yeni Dizin'de bunlar da düzeltilmemiş, aynen bırakılmıştır. Örneğin, **ige**— «eğelemek» (doğrusu **ike**—), **esirge**— «acımak» (doğrusu **esirke**—), **ök** «akıl» (doğrusu **ög**), **sög**— «sövmek» (doğrusu **sök**—), **köger**— «gövmek» (doğrusu **köker**—), **ülük** «**pay**» (doğrusu **ülüg**), **ügi** «baykuş» (doğrusu **üki**) vb. vb. gibi.

Bilimsel yöntemle hazırlanmış iyi bir sözlükte eşsesli fakat ap-ayrı anlamlı ve kökenli kelimeler ayrı maddebaşı olarak düzenlenir. Yeni Dizinde buna da dikkat edilmemiş, bu gibi kelimeler aynı kelimenin türlü anlamları olduğu sanısını uyandıracak şekilde bir maddede toplanmıştır. Örneğin, «dökmek» anlamındaki **kuy**— fiili **koy**— okunmuş ve «bırakmak» anlamındaki bu kelime ile bir maddeye konulmuştur (s. 71). Bunun gibi, «yükselmek» anlamındaki **ağ**— fiili ile «değişmek, başkalaşmak, bozulmak» anlamlarındaki **ağ**— fiili bir maddede toplanmıştır (s. 6).

Yeni Dizin ilk baskıdaki bilimsel yanlışları tekrarlamakla kalmamakta, yukarıda da değindiğimiz gibi, yeni yanlışlar da getirmektedir. Bunlar için de bir örnek verelim: 149. sayfada **yeng** diye bir maddebaşı vardır. Bu kelimeye şu anlamlar veriliyor: «yen, elbise; yeni». Yanlışların hangisini düzeltmeli? Bir kez «yeni» anlamındaki kelime **yeng** değil, **yangı**'dır! Sonra, «yen» ile «elbise» eş anlamlı mıdır ki bir virgülle ayrılıyorlar? Nihayet, «yen» ile «yeni» arasında nasıl bir anlam ilişkisi vardır ki bunlar bir maddeye konulabilir? (Ayrıca, **yeng**'in «elbise» anlamı da yoktur!)

Görüldüğü gibi, Divan'ın yeni Dizin'i eski yanlışları olduğu gibi tekrarlayan, eşsesli fakat ayrı kelimeleri aynı kelimelermiş gibi bir maddede toplayan, eski yanlışlara yenilerini de ekleyen, bu nedenlerle de güvenle kullanılmıyacak olan bilimsel değeri ve düzeyi düşük bir yayındır.

TDK'nun bugünkü bilimsel düzeyini saptamak üzere seçtiğimiz ikinci kitaba gelince, bu kitap, daha doğrusu kitapçık, **Türkiye Türkçesi Gelişmeli Sesbilimi** adını taşıyor. Giriş bölümünde de açıklandığı gibi, gelişmeli sesbilim deyimi İngilizce **historical phonetics**, Almanca **historische Phonetik** Fransızca **phonétique évolutive** ya da **phonétique historique** karşılığı olarak kullanılmıştır. Sesbiliminin bu dalı, Giriş bölümünde de belirtildiği gibi, dilde zaman içinde oluşan ses değişmelerini inceler. Ne var ki Prof. Dr. Doğan Aksan başkanlığında beş kişilik bir kurulun hazırladığı bu kitapçık (55 sayfa!) Türkiye Türkçesinin gelişmeli ya da tarihsel sesbilimi olmaktan çok uzaktır. Çünkü bu kitapçıkta benzeşme, ünlü uyumları, ünsüz türemesi, ünsüz düşmesi vb. gibi ses değiştirmeleri için verilen örnekler Türkçenin tarihsel gelişmesini gösteren örnekler olmayıp **şoför/şöför**, **günler/günner**, **olmazsa/olmassa** gibi bugünkü konuşma diline ait nöbetleşme (alternation) örnekleri ya da **haber/habar**, **beraber/barabar**, **asker/esker**, **şemsiye/şemşiye** vb. gibi standart dışı, diyalektlere özgü söyleniş örnekleridir. Oysa, bir dilin gelişmeli sesbilimini konu edinen bir yapıttan yazıya geçmiş,

edebî dile yerleşmiş, başka bir deyişle, standartlaşmış örnekler vermesi beklenir. Diyalektoloji ya da diyalektbilimi, bilindiği gibi, ap-ayrı bir daldır.

Söz konusu kitapta, az da olsa, standart Türkçeye ait örnekler de vardır. Ne var ki, bu örneklerin daha eski ya da yabancı dillerdeki aslı şekilleri verilirken de pek çok yanlış yapılmıştır. 18. sayfadaki **kadayıf** ≥ **kadayıf** örneği bunlardan biridir. Bilindiği gibi, bu kelimenin Arapça aslı **katâ'iftir**. Aynı sayfalarda **Çarşamba** ve **persembe** kelimelerinin **çârşenbih** ve **pençsenbih**'ten

Gecesevası

Dinle hele, diyor karanlık,
Derinden gelen gürültüler
Kenti nereye götürdüler?
Bozkırın tam ortasında kent,
Kentin tam ortasında zindan,
Sanki Notr-Dam'ın Kamburu
Yüzüstü kapaklanmış yere.
Hava serin, gökyüzü duru.
Dinliyorum, dinleniyorum,
Günler günü epey yorgunum.

Dinle hele, diyor dört duvar,
Tapmak diye ören beni
Belki Rum'du, belki Ermeni,
Ama yadırgıyordu dini.
Bir ustaydı vurgun mu vurgun
Evrene, insana, topluma,
Tutup alınacında astılar.
O gün bugün ruhumda bir bun.
Dinliyorum, dinleniyorum,
Kendim Tanrı ve de Resul'um.

Dinle hele, diyor gardiyan,
Benim sen akran bir umudum
Olmasa, uyarmazdım asla,
Her dökülen dudaklarından
Bir bir saptanıyor, unutma.
Tanrı'ya kaldı senin dâvan,
Öyle bozuluyorum sana,
Tanrı kurtarsın demiyorum.
Dinliyorum, dinleniyorum,
Doğru sözüme eğri yorum.

Osman Numan Baranus

geldikleri söyleniyor ki, bu da yanlış. Bilindiği gibi, bu kelimelerin Farsça asılları **çârşenbe** ve **pençşenbe**'dir, **çâr** «dört» ve **penç** «beş» kelimeleri ile «gün» anlamındaki **şenbe** kelimesinden oluşmuşlardır. **Kümbet** sözünün Farsça aslı da **kunbet** (s. 22) değil, **gonbed**'tir! **Zeytin**, **cambaz**, **mağcup**, sözlerinin asılları da **zeytun**, **canbaz**, **mağcub** değil, **zeytûn**, **cânbâz** ve **mağcûb**'tur. **Komşu** ve **gömlek** sözlerinin asli şekilleri **kongşu** ve **gönglek** olmayıp **konşu** ve **könglek**'tir. Yanlışların hangisini düzeltmeli? 23. sayfada **bıldır** kelimesinin bir **yıldır**'dan geldiği ileri sürülüyor. Bizde öteden beri tekrarlanan bu etimoloji asla doğru değildir. Çünkü, **bir yıldır**'ın Eski Türkçesi ancak ve ancak **bir yıl turur** olabilir (—**dır** eki **turur**'dan gelir); **bıldır**'ın Eski Türkçesi ise yine **bıldır**'dır! Kitabın 32. sayfasında **çorap** sözünün Türkçe olduğu söyleniyor. Oysa bu kelimenin aslı Farsça **côrâb**'dir. «Ünsüz Türemesi» örnekleri arasında verilen **pamuk** > **pambuk** örneği de yanlış. Çünkü Türkçe **pamuk** sözünün aslı Farsça **panbûk**'tur! Başka bir deyişle bu sözde /b/ türemesi değil, /b/ düşmesi olmuştur. Bu durumda, bu örnekteki gelişme işaretini ters çevirmek ve bu örneği «Ünsüz Düşmesi» örnekleri arasına koymak gerekir!

Aynı şekildeki yanlışlara Batı dillerinden Türkçeye geçmiş örneklerle ilgili açıklamalarda rastlanıyor. 55. sayfada **diyafram**, **diyalekt**, **diyalog**, vb. gibi sözlerde /ia/ ikiz ünlüsünün arasına bir /y/ girdiği söyleniyor. Bu açıklama doğru değildir. Çünkü bu gibi sözler Fransızca'da zaten /y/ ile, yani **dya'fram**, **dya'lekt**, **dya'log** tarzında söylenir. O halde Fransızca'dan Türkçeye geçen bu gibi sözlerde bir /y/ türemesinden söz edilemez. Olsa olsa söz başındaki /dy/ ses grubu arasında bir /i/ ünlüsü türemiştir diyebiliriz. Aynı sayfada /v/ türemesi için **tuvalet** vb. gibi örnekler veriliyor. Bunlar da yanlış. Çünkü Fransızca'da /oi/ ikiz ünlüsü ile yazılan **toilette** vb. gibi sözler zaten **twa'let** vb. tarzında /wa/ ile söylenir. Başka bir deyişle, /v/ ya da /w/ türemesi değil, /tw/ ses grubu içinde /u/ türemesi söz konusudur! Öyle anlaşılıyor ki kitabın yazarları Batı kaynaklı sözlerin yazılışlarının etkisinde kalarak bu yanlışlığa düşmüşlerdir. Sesbilimi ile uğraşan uzmanların yazının etkisinde kalmaları bağışlanabilir mi?

Böylesine basit yanlışlarla dolu olan bir kitaptan Türkçenin tarihsel sesbilimi ile ilgili biraz daha karmaşık sorunlara cevap vermesi beklenebilir mi? Beklenemez tabii. Nitekim, bu kitap Türkçede söz sonundaki /p/, /t/, /k/ ve /ç/ ünsüzlerinin iki ünlü arasında ötümlüleşmesi gibi çoktan bilinen bir olayı da açıklayamıyor. «Ünlülerin Ünsüzlere Etkisi» bahsinde (ss. 31, 32) şöyle deniyor: «Türkçe sözcüklerde sonseste ötümsüz ünsüzlerin bulunması temeldir. Bu tür sözcüklerde, sonsesteki bu ötümsüz sesbirimler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında ötümlüleşirler: **dip**, **dibi**, **dibe**; **uç**, **ucu**, **uca**; **ağaç**, **ağacı**, **ağaca** vb.». Söz sonundaki ötümsüz /p/, /t/, /k/ ve /ç/ ünsüzlerinin ötümlüleşmesi ile ilgili bu kesin yargı doğru değildir. Çünkü söz sonundaki ünsüzü iki ünlü arasında ötümlüleşmeyen pek çok Türkçe söz vardır: **ip**, **ipi**, **ipe**; **top**, **topu**, **topa**; **kaç**, **kaçı**, **kaça**; **saç**, **saçı**, **saça**; **at**, **atı**, **ata**; **et**, **eti**, **ete**; **ok**, **oku**, **oka**;

tok, **toku**, **toka** vb. vb. Görülüyor ki bütün sözsonu ünsüzleri iki ünlü arasında ötümlüleşmiyor, olduğu gibi kalıyor. Bunun sebebi nedir? Bu soruya çoktan cevap verilmiştir. Bu yüzyılın başında Danimarkalı Türkolog Vilh. Grönbech aslında uzun olan bir ünlüden sonra gelen ötümsüz ünsüzlerin ötümlüleştiğini, kısa ünlülerden sonra gelenlerin ise değişmediğini fark etmişti (Forstudier til Turkisk Lydhistorie, Kopenhag 1902). Grönbech'ten sonra Batılı Türkologlar bu konu üzerinde durmuşlar ve aydınığa kavuşturmuşlardır. Bu satırların yazarı da asli uzun ünlülerle ilgili bir kitabında (Ana Türkçede Asli Uzun Ünlüler, Hacettepe Üniversitesi Yayınları B-15, Ankara 1975) bu konu üzerinde durmuş ve pek çok örnek vermiştir (ss. 179-195). Sayın uzmanların bu araştırma ve yayınlardan habersiz oldukları anlaşılıyor. Yoksa, bu ötümlüleşmenin yalnızca ünlüsü aslında uzun tek heceli sözlerin sonunda meydana geldiğini söyleyebilirlerdi. Bunu bilmedikleri için konuyu ağaç, **kayık** vb. gibi çokheceli sözlerin sonundaki ünsüzlerin ötümlüleşmesi olayı ile birlikte almışlar ve bir kez daha yanlışmışlardır. Çünkü, çokheceli sözlerin sonundaki ötümsüz ünsüzlerin iki ünlü arasında ötümlüleşmesi, **idrâk** vb. gibi birkaç yabancı kökenli söz dışında, zaten genel kuraldır; bunun için de birinci olaydan ayrı tutulması gerekir. Bundan naber-Türkçe Sözlük'te /p/, /t/, /k/ ve /ç/ ile sona eren Türkçeleri olmayan TDK uzmanları işi istatistiğe dökmüşler, ç ve yabancı kökenli sözlerin dökümünü yaparak sözsonu ötümsüzlerinin durumu ile ilgili bilimsel sonuçlara(!) ulaşmak istemişlerdir (ss. 33-36). Oysa, yapılacak iş, böyle bir kitap yazmağa girişmeden önce, Türk dilbilimi literatürünü iyice öğrenmek, Türk dilinin ses tarihi ile ilgili sorunları ve bunlar üzerine yapılan araştırmaları iyice bellektir. Bu hazırlıklar yapılmadan Türkçenin gelişmeli ya da tarihsel sesbilimini yazmak gibi büyük bir işe girişilirse ortaya işte böyle ortaokul düzeyinde, hattâ ondan da aşağıda, bir yapıt çıkar.

Görüldüğü üzere, bu TDK yayını da öbürleri gibi yanlışlarla dolu, gelişmeli sesbilimi örnekleri diye bugünkü dilden türlü konuşma düzeylerine ait «harıcı âlem» örnekler veren, standart söyleyişle standart-altı ya da diyalektlere özgü söyleyişleri ayırt etmeyen, yabancı asıllı sözleri Türkçe sanan, Türkçe ve yabancı kökenli birçok sözün eski ve asli şekillerini doğru-dürüst veremiyen, sebebi bu yüzyıl başlarından beri bilinen bazı ses değişmelerini hâlâ açıklayamayan, «uzun ünlülerin kısalması», «sözbaşı ünsüzlerinin ötümlüleşmesi», «ünlü daralması», «d-y değişmesi», «b-v değişmesi» vb. vb. gibi Türkçenin gelişmeli sesbilimi ile ilgili pek çok konuyu hiç ele almayan basit, eksik ve çok hatalı bir yayındır.

Sonuç: İki yazıda eleştirdiğimiz üç TDK yayını açıkça gösteriyor ki, TDK'nun bilimsel düzeyi ülkemizdeki dilbilimi ve Türk dilbilimi düzeyinin hâlâ çok, pek çok aşağılardadır. TDK'nun yalnızca bir «özeleştirme» kurumu olmayıp «bilimsel bir kurum» da olduğunu ikide birde iddia eden ve övünüp duran Kurum yöneticileri ile sözcülerinin bu acı gerçek karşısında oturup düşünmeleri ve birşeyler yapmaları gerekir.

deneme

Şiir ve Şiir Çevirisi Üzerine Yukardan Bakışlar tarık dursun k.

Şiir yerine hikâye ve roman yazmayı seçmiş, üstelik bunu kendine kesin uğraş edinmiş birinin kalkıp şiir üzerine söz etmesi, yadırgatıcı gelebilir. Bana sorarsanız; yadırgatıcı olan, etmesi değil, etmemesidir aslında. Çünkü, özellikle bizim edebiyatımızda, aşağı yukarı bütün düzyazı ustalarının şiir köprülerinden mutlak geçmişlikleri vardır. Cumhuriyet edebiyatının önde gelen kişileri; sözelimi bir Sabahattin Ali, bir Yaşar Kemal, bir Kemal Tahir; onlardan sonra gelen kuşaktan bir Fakir Baykurt, bir Talip Apaydın, bir Cengiz Tuncer ve daha niceleri, işe şiirle başlamışlardır. Rastlantılar, sapsular ya da şiirin haktan geleme kaygıları onları sonradan düzyazıya adeta itmıştır. Burada kendimden pay biçerek söylüyorum; çünkü ben de şiirden geldim, defterler hatta dergiler dolusu şiirler yazdım. Bu kadarla da yetinmedim, sonradan benim gibi düzyazıyı seçecek bir arkadaşım, Cengiz Tuncer'le birlikte bir şiir kitabı bile yayınladım. İş bu raddelere getirmenin biraz aşırı bir gözüpeklik olduğunu kabul ediyorum, ama onsekizle yirmi yaş arasında alfabeyi sökmüş her Türk gencinin kendini şair sandığı ülkemizde, bu, gözlerde büyütülecek bir kusur sayılmamalı.

Şiiri bırakıp düzyazıya geçtiğimde, benden önceki öbür ustalar da şiiri bırakmışlardı çoktan. Bir başka gerçek de şudur: Sayıları bir kaç binin çok üstünde şair ve şair adayları arasında yitip gitmektense onbeş yirmi kişilik bir düzyazıcular topluluğu arasında bir yer edinmek, daha yeğlenecek bir olguydu. Şiirde dikiş tutturamamışlar ya da tutturamayacağını akıl edenler, bir ikinci akıllılıklarını; yeteneklerini düzyazıya geçirmekle yapmışlardır.

O akıllılığı gösterenlerden biri de, izinizle, ben'im!

Her zaman düşünmüşümdür: Şairler mi şiiri daha çok severler, düzyazı yazarlar mı?

Şairlerin kıskanç oldukları söylenir. Doğrudur bu. Şairler, özellikle kendi yazdıkları şiirlere karşı bu şaşırıcı duygunun tutsağıdır ve genelde, kendi şiirleri dışında başkalarının yazdıklarıyla da pek ilgilenmezler. İlgilenseler bile, bunu bencilliklerinden yaparlar. Kimin ya da kimlerin kendi şiirinin önüne geçtiğini ya da nasıl gerilerinde kaldığını görmek, bunu saptamak için yaparlar.

Şiirin toplumlar üzerindeki etkisi eskiden çok tartışılırdı. Bugün, bu iki kere iki dört gerçeğini tartışacak

herhangi bir sivriakıllının dünyamızda yaşadığını artık pek sanmıyorum.

Peki, ya çeviri şiirin edebiyattaki ve toplumlar üzerindeki etkisi nedir, sorusu nasıl karşılanacaktır?

Önce bir türlü sonu getirilemeyen bir noktaya parmak basalım: Şiir çevrilebilir mi? Kimilerine sorarsanız, şiir kesinlikle çevrilemez. Şiir, yazıldığı dil içindir, o dilde geçerliliği vardır ve bir ikinci ya da üçüncü dile çevrildiğinde değerini yitirir. Yalnız değerini yitirmekle kalmaz, ölür, öldürülür.

Bir Başınaysa İnsan

Bir ünlü ozan ihtiyarlamıyormuş

Neden

Her çağın hakkını vermiş

Yaşamış çocukluğunu

Gençliğini

Ölümler, uzaklarının, yakınlarının

Koşmamış ona

Başka bir yerde yaşıyorlarmış

Onlar

Ama çok kişi var

Yaşamamış gençliğini

Çocukluğunu

Acaba

Haber almış mı gidenlerden

Orda olsun mutlu mu

Onlar

Demek bir başınaysa insan

Yaşamak kolay

Muzaffer Hacıhasanoğlu

İkincilere, yani, şiirin çevrilebileceğini ileri sürenlere gelince... Onlar, üzerlerine düşen ödevin bilincindedirler ve tartışmalara kulak asmadan başka dillerde yazılmış usta şairlerin şiirlerini kendi dillerine çevirmekte, okurlarına sunmaktadırlar.

Çeviri sorunu bir bütün olarak ele alırsa, bir ülkenin kültür yaşamında olumlu gelişmelere yol açtığı yadsınamaz. Bir yazar, kendi alanında, bütün dünyadaki yazılmış başeserleri nasıl tanıyacaktır? Ancak çeviri yoluyla tabii. Tanımakla da kalmaz, o başeserlerden pekâlâ kendince yararlanabilir de.

Şiir çevirisini bunun dışında tutmak, hem çeviriye, hem de şiire haksızlık etmek olmayacak mıdır? Kuşkusuz, haksızlıktır bu. Başka ülke edebiyatlarını bir yana

birakarak Türkiye'den örnekleyeyim: Çeviri edebiyatı olmasaydı, bugün övündüğümüz ve göklere çıkardığımız ne hikâyemiz, ne romanımız ve ne de şiirimiz olmazdı, daha doğru olamazdı. Divan şiirinden Tanzimat şiirine, Cumhuriyet şiirine; «Garip» üçgenli Türk yenilik şiirine, İkinci Yeni yozlaşmasına ve 1960'lardan sonra başlayıp günümüzde en hızlı yaşamını sürdüren Türk toplumcu şiirine geçişlerde tek köprülük eden yine çeviri şiir olmuştur, diyebilirim.

Claude Roy, şiir üstüne bir söyleşisinde şöyle diyor :

«Bir şiirin ne olduğunu bilmeyen var mıdır? Yoktur elbet. Ama şiir kavramı da, gün kavramı, sezgi kavramı gibi en çetrefil, en sınırları belirsiz kavramlardan biridir. İlk şiiri, şairane duyusla karıştırmak kolaylığına düşmemeliyiz. Şiirin sonuçlamalarından bir okuyanın ya da dinleyenin düşüncesinde bir tür şiir coşkusu ve duygusu yaratmaktır. Gelgelelim, şairane duygu olan her yerde ille de şiir olacaktır diye bir kural yoktur.»

Roy'un dediklerinin yanı sıra, Eluard'ın bir sözünü de anmak isterim: «Şair, ilham alandan çok, ilham verir.» der. Şiirde konu sorununda ise, Aragon'un tavrı çok açıktır. Ona göre, «şiire özgü konu yoktur.»

Doğrudur dediği; örnek bol bol verilebilir. Frost, en güzel şiirlerinden birinde, bir elma yedikten sonra geviş getiren bir ineği anlatır. Cendrars, Superville, Whitman ve Eluard da şiirlerinde, pekâlâ, fabrikalardan, buğdaydan ve buğday tarlalarından, liman doklarından, şarkılı kahve kızlarından söz eder. Nazım Hikmet'in şiirleri toplumu, toplumun her katında yer almış insanımızı kapsar. Orhan Veli akılcılıkla güncelliğin doruğuna çıkarak şiirine o güne dek şiire kesinlikle girmesi yasaklanmış herşeyi koyar: Dalgacı Mahmutluğu, bedavacılığı, Erol Güneş'in kedisini, kundakçılığı, karacalmacılığı, Kapalı Çarşı'yı, yosmaları, sucuları, nasırlı Süleyman Efendi'yi, ceketini, okul arkadaşlarını ve Evkaftaki memurluğunu bile.

Bunların hepsi güzeldir, hoştur ama sonuçta ne de-necektir?

Şiir, bir ikinci dile çevrilebilir mi, çevrilemez mi? Çevrildiğinde şiir ve şair kazançlı mı çıkarlar, yoksa zararlı mı?

Dünyada sayısız nice usta kişiler şu anda mutlaka birbirinden güzel şiirler yazıyorlar. Türkiyemizde de nice kişiler, nice şairler en görkemli şiirlerini yazıyorlar. Peki, bu şairler, bu şairlerin okurları birbirlerinden haberli olmayacaklar mıdır? Yazdıkları, yalnız kendilerini, kendi okurlarına mı yarayacaktır?

Olmaz öyle şey! Bu, düpedüz hakyenirliktir: Şiire de haksızlıktır, şiir okuruna da, öbür ülkelerin şairlerine de.

Demek ki, şöyle bir zorunlukla karşı karşıya geliyoruz: Şiir okurunu en azından yararlandırmak ve onu usta kişi şiirden yoksun bırakmamak gerekir. Bunun

Bir Sürgünün Ezgileri

Alnımızdan kurşulandığımız mağaraları unutmadık
Granit sertliğinde yaşadık gülmeden
Işığı taşa işleyen ve safranla boyayan
Ellerimizde gül
Basmasını dallıyoruz akşamın ölmeden

Gül kalacaksa sabaha
Açıp sazın duvağını
Başlamalı sevdaya ve samah'a
Kuş taşır çocuğun kundağını

Bir boşluğa uçuyordu kuş
Tüfeklerimizin namlularını indirirken
Deniz göründü büsbüyük
İçinde güvercin kanatlı güneş

Şadyanlı yiğitler güneşi öptüler
Oğulu kızı ve mürveti istediler
Namertlikten zulümden ve yenilgiden
Yılmadan ölümü ertelediler

Ve Hacıbektaş'a durdular

Ağusan'a Derviş Cemalan'a
Ve silahsız Sarı Saltık'a
Bir ağızdan nefes sundular

Ateşe doğru

Uçacaksa gülün kokusu
Öbür daldaki gülün yaprağını
Kana bulaması gerek diyorlar

Eşlediler dövüşü ve güneşi
Ve eştiler ateşi

Vecihi Timuroğlu

için de bir şiir yazıldığı dilde okuruna yararlı olduktan, yararlı olma ödevini yerine getirdikten sonra bir başka uzantıda bir başka ülkenin şiir okuruna da varmalı, onu da yararlandırmalıdır.

Biliyorum, zordur şiir çevirmek. Çevrilecek dili iyi bilmek yetmez bir şiiri çevirmeye. Çevireceğiniz dili de, üstelik o dilin şiir dilini de çok iyi bilmek gereklidir. Ayrıca, hem çevrilecek dili, hem de öbürünü çok iyi bilmek bile yeterli değildir çoğu kez.

Şundan ötürü değildir: Şiir çevirisi ayrıca başka nicelikler de ister. Çevirecek kişinin o çevireceği şairi tanıması zorunludur. Yanı sıra, yine çevirecek kişinin en azından bir şiir adamı ya da en azından şiire bir bulaşmışlığı kaçınılmazdır. Yoksa bozar çevirdiği şiiri, ters yüz eder, anlamını yitirir; şiiri şiirlikten çıkararak eline yüzüne sıvar.

Böylesi bir şiir çevirisinin yapılmasındansa yapılmamasını yeğ tutarım.

Türkçede ilk şiir çevirisi, bugün Türk tiyatrosunun «baba»sı olarak tanınan Şinasi eliyle yapılmıştır. Türk şiirine Batı etkinliği de yine bu şiir çevirisinin aracılığıyla gelmiştir. İlk konuğumuz La Fontaine'dir. Onu Hugo, Lamartine ve başkaları izlerler. Bu çevirilerde şiirin ölçütlerine özen gösterilmiştir, uyuma titizlenilmiştir ve aslının tam tamına türkçeye aktarılmasına çalışılmıştır. Bugün o şiirlerin ortaya koydukları gerçek, bu yolla şiir çevirisinin yapılmaması ve yapılamayacağı gerçeğidir.

Şiir çevrilebilir. Çevirmelidir de. Fakat tutulacak yol, çevrilecek şiirin çevrilen dilde yeniden, başından sonuna kadar yeniden yazılması olmalıdır. Lamartine gibi, Puşkin gibi, Aragon gibi, Neruda gibi, Poe gibi ama onların dili yerine çevrilen dilde aynı şiiri söylemek, onların kendi dillerinde sayıp döktüklerini çevrilen dilde aynı ustalık ve güzellikte söyleyebilmek...

Sorun budur bence.

Kelime kelime aktarmak, şiir çevirisi değildir. Çünkü burada şairin çevirenele hiçbir ortak yanı yoktur. Aradaki olması zorunlu köprü atılmıştır ve şair bir yakada, çevirici öbür yakada kalmışlardır.

Siz, çevirmeye kalktığınız şair gibi kendi dilinizde onun gibi düşünüp onun gibi söyleyebiliyorsanız, çeviriye başlayabilirsiniz. Yok, bu yükü çekemeyecekseniz, başka havalar çalıp başka şeyler söyleyecekseniz, vazgeçin bu işten, çevirmeyin o şiiri, kalsın! Kendi dilindeki güzelliğinde kalsın, kendi okurunu yararlandırdığı, sizin okurunuzu yoksun bıraktığı ile kalsın, daha iyi!...

Çünkü şiire yazık etmemek, şiiri sevmek demektir. Şairi, şiirin böylece katledilmesine razı gelmez.

Evet, şiir çevirelim; başka ustaların şiirlerini başka ülkelerin şiir okurlarına aktaralım, şiirin evrensel görevine yardımcı olalım, fakat şiirin ve çevirdiğimiz şairin de hakkını vererek yapalım bunu.

Ben işini bu denli yapanı, en azından çevirdiği şair kadar alkışlarım.

Gerekçe

«Cinayetler çoğaldıkça göze batmaz olur. Acılar dayanılmazlığa varınca, kimse işitmez çığlıkları. Sokak ortasında, güpegündüz bir adamın evrile çevrile dövüldüğünü görenler bir şey yapmazlar. Bunda şaşacak bir şey yok. Kıyımlar sağanak gibi nalkın üstüne boşandıkça, kimse çıkıp dur diyemez onlara.» B. Brecht

Yüzyüze gelmeliydik, gittim

Ne oluyor dercesine bakınca

Gözlerinden okudum,

Düşüncem doğrulandı :

—Artık dili yoktu

Sevgilim diyemedi

Sözcüğü yok, uyağı yok

Bu kentin şiiri yoktu.

İnsanı aldatırdı buranın sıcaklığı

Yoksa, doğrular söylenirken

Sağır olmazdı herkes

Sokaklar kör olmazdı

Bir kişi vurulurken.

Ama bu dünyanın yeşili çığlıklanmış

Mayıs'ları teslim olmamıştır.

Dün sizindi kana kana yaşanmadı

Bugün bizim, yarın bizim olacak

Er kalkulmuş sabahlara dönersek.

Bir savaşçının kalkanı

Halkının yüreğidir

Onu alıp çıkalım yola

Dövüşken bir arıyış içinde okudukça

O zaman yaşantımız yenisini yazacak.

Halk içinde sözcükler aranalm.

Biz mi, dayanırız.

Yakılacak ateşi düşünür dayanırız.

Anlarınız o denizin dilinden

İş bize düştü

Sözü alınmış bir genç kızım

Gözleri unutulmamalı...

Bu ırmak çoğalmaz yoksa

Bu sevda filizlenmez.

Ferhat külüngünü çekmişti, yürümüştü

Nedenin evini yıkalım diye.

Diri tutacaksa yeminin sırsıdır:

—Soylu boylu bir güzelce kız bulup

Düğün yapıp yorulmaya aht olsun.

Veysel Çolak

deneme

Aydınlar ve Toplumsal Mücadele

Zafer Özcan

«Aydın» deyimi ile batı dillerindeki «intelligentsia» kavramı anlatılmak istenmektedir. «Intelligentsia» yani «aydın» ile «entellektüel» kavramını birbirinden ayırmak gerekir. «Entellektüel», «akıl» kökünden türe nedir ve «kafasıyla iş yapan» anlamına gelir. Bu durumda, konusunda uzmanlaşmış bir bilim adamı veya çok okumuş parlak bir kişi entellektüeldir ama intelligentsia üyesi olmayabilir. Öte yandan, konuya az gelişmiş ülkeler açısından baktığımızda, fazla okumamış bir kişi eğer genel düzeyin üzerindeyse ve toplumsal/siyasal sorunlarla yakından ilgiliyse intelligentsia üyesi sayılabilir. O halde, «aydın» ile «entellektüel» kavramları arasındaki ayırıcı özelliği saptamak gerekiyor. Bu özellik, ülkenin toplumsal ve siyasal sorunlarıyla ve bu konudaki düşüncelerle yakından ilgilenmedir.

Gelişmiş ve az gelişmiş ülke aydınları işlemsel olarak tanımlanırken önemli ayrılıkların ortaya çıktığı görülür. Aydınlar, gelişmiş ülke bağlamında, sanatçılar, bilim adamları, düşünürler... olarak tanımlanırken az gelişmiş ülkelerde genellikle üniversite mezunları, öğretmenler, öğrenciler aydın sayılırlar(1). Değişik dönemlerde ve değişik toplumlarda bu kapsamları zorlamak mümkündür. Hatta, J. H. Kautsky gibi, az gelişmiş ülkelerde aristokratları ve işadamlarını aydın sayan düşünürler de çıkmaktadır.

Aydınların toplumda yüklendikleri işlevlerin yanısıra gerek sağ ve gerek sol çevrelerce yöneltilen eleştiriler de önem kazanmıştır. Tutucuların yönlendirdiği görüşler genellikle aydınların gelişme yanlısı çabalarına ve toplumsal kurumlarda geliştirmek istedikleri değişikliklere karşı iken, soldan gelen tartışmalar daha çok aydınların sınıfsal yapısına ve değişik toplumlarda ve değişik gelişmişlik aşamalarında kurdukları toplumsal ittifaklara yöneliktir, yani hangi sınıf ve tabakalara karşı organik olduklarıyla ilgilidir.

Aydınların gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde hangi ortamın ürünü olduklarına, ne gibi roller üstlendiklerine ve etkinliklerinin ne ölçüde olduğuna ayrıntılı olarak geçmeden önce, bilimsel olarak saptanmış bazı olgulara değinmek yararlı olacaktır.

Aydın, genel çizgileriyle, bağımsız bir ekonomik sınıf değildir; el ve kafa emeğinin birbirinden ayrılmasıyla oluşmuştur. Her sosyo-ekonomik oluşum kendi aydınını yetiştirir; bu üretim için olduğu kadar, bilim, kültür, eğitim ve sanatın gelişmesi için de gereklidir(2).

Demek ki, belirtmek istediğimiz ilk olgu aydınların türdeş bir kitle oluşturmadıkları, bütün toplum yelpazesine dağılmış çeşitli çevreler dizisinden ibaret olduklarıdır. Bir diğer olgu ise, sınıf mücadelesini maskeleyen, övgüye değer bir kapitalizm görünümü yaratan, ya da tekelciliğe karşı çıkan güçlerin eylemini çıkmaz yollara yöneltici düşünceleri hazırlayıp sunan bazı «aktif ideologlar» olduğudur. Bunların dışında, aydınların büyük bir çoğunluğu da —ve bu arada ücretli aydınlar— burjuva ideolojisinin ve bu ideolojinin yan ürünlerinin etkisinden kurtulamamışlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan beri egemen ideolojiye indirilen güçlü darbelerle karşın, bu böyle olmaya devam etmektedir. Ayrıca, sınıf kökenleri ve burjuva üniversitelerinde gördükleri eğitim nedeniyle, aydınların çoğu işçi sınıfının kesin rolünü «kendiliklerinden» kabullenmekte tereddüt ederler. Oysa sonuna dek devrimci olan tek sınıf işçi sınıfıdır ve bu sınıfın nicel ve politik önemi, çağımızda durmadan artmaktadır(3).

Gramsci, aydınları burjuva toplumunun alt yapısını üst yapısına bağlayan ve «tarihi blok»a egemenliğini garanti eden ögeler olarak görür. Aydınlar kendi başına, ayrı bir sınıf meydana getirmezler fakat egemenliğin memurları olarak egemen zümreye organik bağlarla bağlıdır. Bu bağ, aydınlar temsil ettikleri sınıftan geldikleri zaman daha da sıkıdır. Gramsci, aydınların bağımsız olmadıklarını, onların ekonomik, korporatif ve kast ayrıcalıklarıyla başka aydınlara ve temsil ettikleri sınıfa bağlı olduklarını söylemekle yetinmeyip, iktidarı ele geçirmek isteyen her zümrenin, egemenliğini güçlendirmek için aydınlara ihtiyacı olduğunu belirtir(4).

Mezarcının Çağrısı

Yeter gençler
Bu kadar mezar taşı yazamam artık
Ben de insanum nihayet
Nasırlaşmış olsa da ellerim
Yüreğim hâla yürektiler elbet

Hazım Zeyrek

Aydınlar eski ve yeni tip olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Gramsci bunlardan birincisine «geleneksel», ikincisine «organik» aydınlar der. Her ülkede aydınlar tabakası kapitalizmin gelişmesiyle köklü değişikliklere uğramıştır... Eski tip aydınlar «başlıca köylü ve zanaatkar bir toplumun» örgütleyici öğeleridir. Tarımın önemli rolünü yitirmediği yerlerde hâlâ bu tip aydınlar egemendir. Bunlara «geleneksel» denişinin nedeni bu tip aydınların hem bir önceki üretim tarzına bağlı ve hem de kaybolmakta olan bir sınıfın «organik» aydınları oluşları, şu anda yükselmekte olan bir sınıfa organik olarak bağlanmayışlarıdır. Kırsal tipli aydınların çoğu da gelenekseldirler, yani kapitalizmin henüz değişikliğe uğratmadığı kentlerdeki köylü ve küçük burjuva kitlelerine bağlıdır. Bu tip aydınlar merkezi yönetimle köylü yığınları arasında aracılık yaparlar (avukat, noter v.b.) ve bu işleri nedeniyle de büyük bir siyasal-toplumsal rolleri vardır, çünkü meslekî karakterdeki bir aracılığı siyasal karakterli bir aracılıktan ayırmak güçtür(5).

Egemenliğe yönelen her grup, geleneksel aydınları fethedip özümlemelidir. Bu grup aynı zamanda kendi özel organik aydınlarını yarattığı ölçüde bu özümleme ve fetih daha çabuk ve etkili olacaktır. Yeni tarihî blokun, özellikle temel sınıfın aydınları, geleneksel diye nitelendirilen eski tarihî blokun aydınlarına karşı çıkarlar ve yeni temel sınıfın gelmesinden önce varolan çeşitli aydın tabakaları toplarlar. Yeni temel sınıf, egemenliği sağlamak için bunları ya yutmalı ya da yoketmelidir... Eski politik toplumu yöneten aydınlar yasal yoldan veya zorla görevlerinden alınacaklardır. Ötekilerin durumu daha karmaşıktır. Bunlardan örgütlenmemiş olan geleneksel aydınların yeni tip aydınlar içinde erimeleri daha kolay olacaktır. Bu aydınlar daha önce sözü geçen kırsal aydınlardır. Fakat bu örgütsüz aydınlardan başka, bir de kastlar halinde örgütlenmiş türdeş toplumsal tabakalardan oluşan geleneksel aydınlar vardır (ki, bunlar eski tarihî blokun sivil toplumunu yönetenlerdir); işte, bunların eritilmesi daha güçtür(6).

Buraya kadar yazılanları özetlemek gerekirse şu söylenebilir: Aydınlar, yönetim işlevlerini faal olarak yaptıkları sınıfa göre organiklerdir; aynı zamanda bir önceki üretim tarzına veya kaybolmakta olan bir sınıfa bağlı oldukları için de gelenekseldirler. Bu arada, organik bağların yalnız gerici sınıflarla değil proleterya ile de oluşturulabileceğini akıldan çıkarmamak gerekir. Aydınlar, proleteryanın program ve öğretilerine katıldıkları, onu özümstedikleri için veya bizzat o sınıftan geldikleri için proleterya ile organik bağ kurabilirler.

Az gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde, toplumun çağdaşlaşma alanında en ileri gitmiş yapısı, eğitim kuruluşlarıdır. Çünkü, çağdaşlaşmanın bağımsız değişkeni, en iyi aracı ve göstergesi olarak, genellikle, eğitim ele alınır ve eğitim, çağdaşlaşmayı sağlayan diğer birçok öğeden daha ucuz ve kolay olarak geliştirilebilir. Ayrıca, bilimin evrensel otoritesi ve tekniğin göz kamaştırıcı başarıları, eğitim kurumlarının tartışmasız olarak benimsenmesini sağlar(7).

Evgeni Kıbrık'ın resmi :
Lenin çalışırken : Temmuz 1917

Özellikle sömürgecilik altında aydınlar, sömürgecilerin egemenliklerini sürdüreceği eğilimlerle ve sömürge yönetimleriyle kitleler arasında bağlantı kurabilecek ideolojilerle yetiştirilirler. Sömürge yönetimi aza gereksinme duyduğundan aydınların büyümesi sınırlıdır. Aydınlar hem sağ ve hem de sol oportünizm için şüpheli birer seçkin olurlar, toplumsal bakımdan yabancılaşmış bir duruma gelirler(8). Gerçekten, az gelişmiş ülkelerdeki aydınlar, sırf aldığı eğitim nedeniyle kendi toplumlarına yabancılaşmış bir tabakadır(9).

Bu tabaka, batı eğitimi tarafından ileri bir endüstri toplumunun bilgileri ve gereksinmeleriyle donatılmıştır, fakat doğal ortamını bulacak olduğu bu modern topluma ulaşması ve dolayısıyla güç kazanması bizzat kendilerine bunları öğreten sömürgeciler tarafından engellenmektedir. Bu gerçek, batıda veya batı eğitimiyle yetişip batıya hayran olan aydının neden batının aleyhine politika güttüğü paradoksunu aydınlatmaya yardımcı olmaktadır. Diğer bir deyimle, batı aydınlarının iddialeri olan «batıya» ulaşmalarına engel olduğu için, kendi «mezar kazıcılığını» yaratmış, «kendi mahvının tohumlarını» atarak milliyetçilik ideolojisinin saldırısına uğramıştır... Emperyalizm yeni sınıfı yalnız doğurmakla kalmamış, bunlara hükümet etme bilgisini ve hırsını da aşlamıştır. Onlara, ileride kendi mahvını sürükleyecek birtakım fikirleri de vermiştir. İnsanın kendi geleceğini kendisinin çizdiğini ve en iyi yönetim biçiminin insanın kendi kendisini yönetmesi olduğunu öğretmiştir(10).

Öte yandan, geri ülkelerden, özellikle sömürgelerden emperyalist ülkelere okumaya gidenler orada büyük bir gerçekliğin farkına varıyorlardı. «Beyaz adamın üstünlüğü» mitosu batıya gidenlerin gözünde yıkılıyordu. Çünkü geri ülkelerden kalkıp gidenler oradaki insanların, daha önce kendilerine öğretildiği gibi günahsız olmadıklarını görüyorlardı. Ayrıca, kendi ülkeleriyle buralar arasındaki gelişmişlik farkı gözler önündeydi. Üstelik bu bilinç yeniden kendi ülkelere döndüklerinde daha da keskinleşmekteydi. Dahası, batıda öğretilen ve benimsenen yüce değerlerin batılılar tarafından sömürgelerde ayaklar altına alındığı gerçeği de kendini gösteriyordu. Irk çelişkisi de bunlara eklenince aydınlar milliyetçi ideolojinin bayrağını kaldırıp bağımsızlık mücadelesinin önderlerinden oluyorlardı.

Sömürge dönemlerinde aydınlar sosyo-ekonomik yapının sonucu olarak varlıklı sınıflardan çıkmaktaydı. Örneğin, Gana'nın bağımsızlığından önce, 1955'te University College'de okuyan 208 öğrencinin % 12'sinin ailelerinin yıllık geliri 600 sterlin, % 38'inin yıllık geliri 600 ile 250 sterlin arasında ve % 50'sininki 250 sterlin kadardı. Bu sayıların önemi ekonomik alanda güçlü çabaların yapılmasından sonra, 1962 yılında, toplam yıllık gelirin nüfustaki kişi başına yaklaşık olarak 94 sterlin olabildiği dikkate alındığında ortaya çıkmaktadır(11). Ancak, sömürge döneminin aydını ayrıcalıklı sınıflardan çıkmışken bağımsızlıktan sonraki aydın kuşakları köylü sınıfına kadar inmektedirler. Demek ki, bu toplumlarda aydının sayısı artarken, toplumsal bileşimi de demokratikleşmektedir(12). Bu ise aydınların artık yeni sınıflara organik olarak yeni işlevler meydana getirmelerini sağlamaktadır.

Aydınların da kendi içinde tabakalaşmakta olduğu bilinmektedir. Örneğin, kapitalist toplumlarda aydınlar üç gruba ayrılabilirler: (a) zengin, burjuva görünüşlü, yüksek rütbeli sivil ve asker yöneticiler, (b) sayıları daha kabarık ve genellikle aşağı sınıflardan gelen küçük burjuva aydınlar ve (c) ince bir proleterya aydını tabakası(13).

Konuya az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler açısından bakarak değişik tabakaların ne gibi işlevler yerine getirdiklerini araştırabiliriz.

Az gelişmiş ülkelerde, bağımsızlıktan önce varolan aydınların birliği bağımsızlığın kazanılmasından sonra ortadan kalkar. İlki, yeni ortaya çıkan ayrıcalıklı yerli sınıfları emperyalizm ve yeni sömürgeciliğin açık müttelikleri olan grupur. Aydınların bu tabakası, anti-komünist ideolojileri, kapitalist politika/ekonomi anlayışlarını ortaya koyar. İkincisi, sosyalizme doğru yapılacak gelişme aşamalarında ekonomik gelişmenin kapitalist olmayan yolunu ve karma ekonomiyi sağlık verenlerdir. Bu politika yanlış anlaşılır veya uygulanırsa gerçekte, geciktirebileceği halde sosyalizmi gerçekleştirebilecek gibi görünse de, belki sosyalist devrimci etken için açık kapitalizmden daha tehlikeli olabilir. Sosyalizme bağlanmış bir devlette kapitalizme ve özel teşebbüsün varlığına izin vermekle muhalif iktidarın tohumları atılabilir. Ekonominin özel sektör kesimi daima sınırlandırıldığı li-

mitlerin ötesinde gelişmeğe çalışır ve sosyalist kaynaklı hükümetin sosyalist politikasını engellemek ve zayıflatmak için durmadan çalışır. Sonunda, sosyalist kaynaklı hükümete karşı muhalif hükümet darbesi hazırlanır, yeni sömürgecilerin yardımıyla, çoğunlukla başarıya ulaşır. Sosyalizmin gerçekleşmesi için işçi-köylü mücadelesine hız veren, liderlik eden ve devrimci entellektüellerden oluşan aydınların üçüncü bölümü ise sosyalist amaçları bildirme ve yayma, emperyalistlerin, yeni sömürgecilerin ve yerli muhaliflerin başının altından çıkan kapitalist propaganda tufanına, sahte kavram ve teorilere karşı çıkma ve onları çürütme işlevlerini yüklenmektedir(14).

Gelişmiş ülkelerde aydınlar, doğal-toplumsal dünyanın «akılcı» niteliğinin bilincine varmanın yanısıra, kapitalist sistemin olumsuzluklarını da giderek daha iyi anlamaya ve kabul etmeye başlamışlardır. Bu iş de, çeşitli derecelerde, gerçek sınırlar içinde ve aydınların toplumsal pratiğe katılma koşullarının gelişimiyle birlikte olmuştur. Öncelikle, üretici güçlerin, ücretli aydın katmanlarının gelişmesine yol açan evrimi, aynı zamanda (tekelci devlet kapitalizminin bu güçleri gelişkilili bir biçimde kullanması yüzünden) bunların mesleklerinin geleceğini ve güvenliğini de tehdit eder hale gelmiştir. Tekniklerin hızla gelişmesi bir yoğunlaşma dalgasını da beraberinde getirerek, bir ücretli aydınlar ordusu yaratmış, bunun sonucu olarak, ücretli aydınlar, görülmemiş çapta bir işsizlik ve eski toplumsal konumlarından koparılmaya tehlikesi ile karşılaşmışlardır. Mühendisler ve teknisyenler bakımından durum apaçık ortadadır: büyük kapitalist şirketler, sürekli olarak bilim ve teknolojinin en yeni buluşlarını uygulamaya yetenekli ve bunları kullanabilecek düzeyde aydın iş-gücü talep etmekte, ancak, bunun yanında tekelci devlet kapitalizmi, kitleysel, gerçek, sürekli ve yaygın bir bilgi kazanma ve yenileme sürecine olanak sağlayacak tedbirler almayı, yatırımlar yapmayı reddetmektedir. Fransa'da 1968 Mayıs hareketinin kabul ettirdiği değişimlere rağmen, sonraki birkaç yıldan beri uygulanan üniversite reformları da, lise ya da üniversite öğrencisini dar ve erken bir uzmanlaşma çerçevesine hapsederek, diğer yetenekler kazanma olanağını güçleştirmektedir. Böylece yeteneğin, başka yetenekleri yaratması ve çeşitli bilim dallarında ulaşılan yeni sonuçları topluca kullanabilmesi güçleşmektedir. Tekeller bilimsel çalışmalarını kârlı bulmazlarsa, kendilerine hizmet eden ücretli aydınlara yol vermektedirler(15).

Bilim ve teknolojinin hızla gelişmesi, mühendisin, bilim adamının önemini artırmakta ve bunların, araştırma ve üretim sürecine kazandırılacak genel yönü saptamak için verilecek kararlara katılmalarını, bugün, dünden daha zorunlu bir hale getirmektedir. Buna karşı tekelci devlet kapitalizmi, ücretli aydınları karar yetkisi alanının dışında tutup, bu yetkiyi kendi teknokratlarına tanımaktadır. Teknik gelişmeler bilginin sürekli üretilmesi gereğini ortaya çıkarır. Bilgilerin artmasını zorunlu kılan teknik gelişme ise (tam bir çelişki içinde) örneğin mühendisin dar bir uzmanlık çerçevesine sıkıştırılarak, kendi kendini tekrarlamasına yol açan görev-

lerde kullanılmasına varmaktadır. Özetlemek gerekirse, bilimsel ve teknik gelişmelerin «efendisi» olan ücretli aydınlar, bilim ve tekniğin ne gelişme koşullarını, ne kullanım alanlarını, ne de sonuçlarını kontrol etme yetkisine sahip olmadıklarını giderek daha iyi anlamaktadırlar(16).

Gelişmiş ülkelerde ideolojik süreçlerin farklı, ama birbirine bağlı çeşitli görünüşleri vardır. Bu görünüşleri ne tek başlarına fazla önemsemeli ne de küçümsemeliyiz. Söz konusu görünüşleri şöyle özetleyebiliriz :

Öncelikle, üretim ilişkilerinin evrimi ile bağlantılı olarak, aydın katmanlarında (en başta ücretlilerde), doğal ve özellikle toplumsal dünya ile ilişkiler daha akılcı ve daha bilimsel bir şekilde kavranmakta ve kapitalizmin çeşitli düzeylerdeki zararlarının yaşanarak anlaşılması bakımından bir gelişme görülmektedir. Öte yandan, günümüzde, burjuva üretim ilişkilerinin temelleri, aydın katmanları için kısmen gizli kalmaya devam etmektedir. Bununla birlikte aydın katmanları bu ilişkilerin olumsuz sonuçlarını ve sınıfsal işlevlerini giderek daha iyi farketmektedirler. Kapitalizmin, tekelcilik çağında çok karmaşık bir niteliğe bürünmüş olması, kapitalizmin kuramsal bakımdan anlaşılmasını daha da güçleştirmektedir. Üretim ilişkileri genellikle özel olan, fakat giderek kamusal hale gelen bir yığın kurum arasında boğulmakta ve gözden kaybolmaktadır. Bu kurumlar üretim ilişkilerini, görünüşte işlevleri yalnızca teknik, hatta akılcı nitelikte olan bir dizi halkla ilişki düzenleyici örgüt ve toplumsal-meslekî yapı arkasında gizlenmektedir. İşletmelerin alabildiğine genişlemesi, tekel-lerle devlet örgütleri arasında artan işbirliği, kamu gücünün gelişmesini büyük şirketlerin özel girişimleri için kullanan bir ekonomik politikanın uygulanması, tekel-lerin, devlet, ekonomi ve toplum yaşamının tümü üzerinde oynadıkları gerçek rolün ücretli aydınlar tarafından anlaşılmasını güçleştirmiştir(7).

Sistemin işleyişindeki aksaklıkları en iyi şekilde algılayabilen, toplumsal yapıya göre ideolojiyi sistemleştirebilen ve gelişmenin formüllerini kafalarında canlandırma olanağı bulabilen aydınlar, halkın tutkularını anlayamazlarsa, halkla aralarında duygusal ve sistemli bağ kuramazlarsa, kısaca, halkla bütünleşemezlerse, tarihsel görevlerini yerine getirmiyorlardır.

Aydınlar halkla bir bağ oluşturmayınca, aralarındaki ilişkiler saf bürokratik, katı ilişkiler olacaktır. Oysa bu bağ kurulduğunda, aydınlarla halk arasındaki ilişki «temsil edici» bir ilişki olacak, yönetenlerle yönetilenler arasında bir kişi alış-verişini mümkün kılacaktır(18).

Aydınların yüklendiği görev gerçekten çok büyük. Ama, aydın olmaktan kurtulmanın son aşaması ancak «herkesin aydın olması» ile gerçekleşebilir. Bu da «aydınlar ve kitleler» olan bir düzende insanların sorun- suz yaşamasından daha az utopik bir düşüncedir(19).

(1) Türker Alkan, **Aydınlar ve Siyaset**. Ankara : ODTÜ Yayını, 1977, s. 28.

- (2) Türkkaya Ataöv, **Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri**. Ankara : SBF Yayınları, 1977, s. 564.
- (3) A. Casanova, C. Prevost ve J Metzger, **Aydınlar ve Sınıf Mücadelesi**. İstanbul : Bilim Yayınları, 1977, s. 9-10.
- (4) Lusin Bağla, «Antonio Gramsci ve Aydınların Rolü Sorunu», **Birikim**. İstanbul : Ocak - 1977 S. 23, s. 84.
- (5) Lusin Bağla, a.g.m., s. 85.
- (6) Lusin Bağla, a.g.m., s. 86.
- (7) Türker Alkan, a.g.e., s. 55.
- (8) Kwame Nkrumah, **Afrikada Sınıf Mücadelesi**. İstanbul : Yücel Yayınları, 1976, s. 38.
- (9) Baskın Oran, **Az gelişmiş Ülke Milliyetçiliği**. Ankara : SBF Yayınları, 1977, s. 84.
- (10) Baskın Oran, a.g.e., s. 84 - 86.
- (11) Kwame Nkrumah, a.g.e., s. 40.
- (12) Türkkaya Ataöv, a.g.e., s. 564.
- (13) Türkkaya Ataöv, a.g.e., s. 565.
- (14) Kwame Nkrumah, a.g.e., s. 40 - 42.
- (15) A. Casanova ve diğerleri, a.g.e., s. 51 - 52.
- (16) A. Casanova ve diğerleri, a.g.e., s. 53.
- (17) A. Casanova ve diğerleri, a.g.e., s. 63 - 64.
- (18) Lusin Bağla, a.g.m., s. 88.
- (19) Murat Belge, «Geleceğin 'Kollektif Aydın'ını Üretmek», **Milliyet Sanat Dergisi**. İstanbul, S. 313, s. 17.

Mavzer

Dün bir yerde bulduk bunu
Kundağına kan yürümüş
Terli dibçiydi mavzerin
Tutsak bir ırmağa benzeyen

Ve suyunu yitirmiş
Namlusunda kırmızı fenerler yanar
Kabzasını duvara uygulayan
Düze inen eşkiyalardır

Kımıldar hışrılarla
Tetiğinin dururken
Düşerken çıkardığı gürültü
Mavzeri ele verir

Kim ölür kimler kalır
Kötülüğe yol bulunur
Bir can düşer bin gül kanar
Halkım unutmaz bunu

H. Vasfi Uçkan

bir kitap
« Devrimci Eğitim, Devrimci Ahlak »
Öner Yağcı

«İnanmış, dayanıklı ve tutarlı sosyal-demokratlar olabilmek için, kendinizi eğitmeyi örgütünüzün başlıca amacı haline getirin. Bu son derece önemli ve zorunlu hazırlık çalışmasını, dolaysız pratik faaliyetten mümkün olduğu kadar sıkı bir şekilde ayırın.» (LENİN, Ortaöğretim Öğrencilerine adlı makalesinden. **Eğitim Politikası ve Pedagoji Üzerine**, s. 222)

«Devrimci Eğitim Devrimci Ahlak»,(1) Kalinin'in(2) 1926-1945 arasında yaptığı konuşmalar ve yazdığı yazılardan oluşan; ağırlıklı gençlerin eğitimi ve sosyalist ahlak anlayışıyla ilgili bir eser.

Komsomol'un (Sovyetler Birliği Leninist Komünist Gençlik Birliği) çeşitli kongrelerinde, toplantılarında, fabrikalarda genç işçilere Kalinin'in verdiği konferanslar, gerçekten bu alanda bir boşluğu doldurmuştur. Uzun yıllar Sovyetler Birliği Prezidyumu Başkanlığı yapan Kalinin'in kendini gençlerin eğitimine adanması ve bunun için hayatı boyunca uğraşması, elimizdeki eseri de içeren bir «eğitim ve ahlak anlayışı» vermiştir gençliğe.

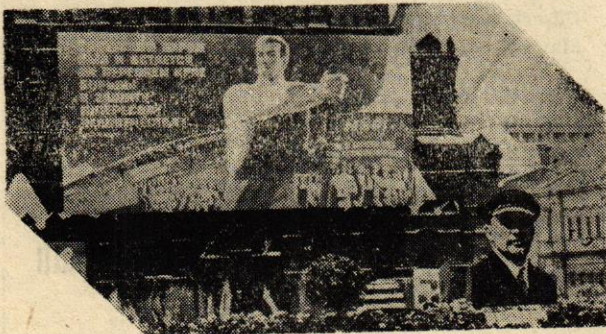
İlk bölümde, SBKP Merkez Komitesi'nin ve Sovyet Yönetiminin Komsomola çok önem verdiğini belirten Kalinin şöyle diyor: «Komsomolu özellikle farklı yapan başlıca nitelik, onun olağanüstü kavrama yeteneğidir.» Bu vurgulayış, bugün de gençliğe gereken önemin verilmesi gerektiği şeklindeki düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Ona göre «gençlik çağı en büyük kavrama yeteneği çağıdır.» (s. 10)

Aynı yazıda «gençlerde sürekli olarak kendini feda etme isteği vardır» cümlesi bulunuyor. Bu gerçeklik bugün de kabul edilmelidir. Zaten dünyanın dörtbir yanında emperyalist sömürüye, faşist zorbalığa ve saldır-

ganlığa karşı; sömürü ve zulmün her türlüüne karşı gerçek mücadeleler hep gençliğin o olağanüstü özveri duygularıyla süregelmekte ve zafere ulaşmaktadır.

«Marksizmi öğrenmek demek, Marksist yöntemi benimzedikten sonra, uğraşımıza bağlı tüm diğer sorunlara da Marksistçe çözümler getirmeyi başarabilmek demektir.» (s. 12) düşüncesiyle de Kalinin; Marksizmi bir «dogma» olarak görenlere karşı çıkararak, onun temel espirisini açılmamaya çalışıyor. Şabloncu denebilecek bir biçimde, Marksizmin şu ya da bu ülkedeki uygulama biçimini olduğu gibi uygulamak isteyenlerin öğrenmek zorunda oldukları bir temel önermedir bu. Gerçekten de Marksizmi kavrama olayının, üç-beş kitap okuyup ezberlemekle bitmediğini vurgulamak gerekiyor. Devrimciler, üzerinde kafa yordukları her sorunda mutlaka bilgi sahibi olmak zorundadırlar. Tarımın, edebiyatın, fiziğin, ekonominin, matematiğin ne olduğunu bilmeyenlerin, bu alanlarda Marksistçe davranamayacakları açıktır. Bu eksiklik bugün de hayatın her alanında tüm çıplaklığıyla gözlemlenmektedir. Sorunlara bilimsel yaklaşamamanın doğurduğu kargaşa, içinde yaşadığımız koşulların daha da kötüye gitmesinden başka işe yarayamaz.

Sverdlof Üniversitesini bitirenlere Kalinin: «Konusuları bütün olarak kavrayabilmek, onun içeriğini çözümlenebilmek için, hiç kuşkusuz ki peşinen büyük ölçüde Marksist hazırlığa ihtiyaç vardır.» (s. 15) diyor. Bu söz üzerinde düşünmek gerek. Bugün büyük ölçüde, «günlük pratik işlerde boğulan militanlar» için, gerçekten yol gösterici bir söz bu. Teorik bilgilenmeye olan gereksinim, gelecek günlerin bizim olmasını çabuklaştıracaksa, bugün daha acil bir görevdir bizim için. «Günlük işler» yüzünden «son hedef» olan, birlikte gerçekleştirilecek olan kuruluşun temel taşlarını ihmal etmemeliyiz. Uzak görüşlü insanların yaratılması ve bu mücadeleye seferber edilebilmesinin temelinde, bilimi kavramak, öğrenmek ve uygulamak yatmaktadır. Bu yolda teorik bilgilenmenin epeyce önem taşıdığı bir gerçektir.

«İşlerin belli bir ölçüde fedakârlık gerektirdiği Partide çalışmak ve fedakârca çalışmanın zevkini ta'mak ve ona karşı ilgi duymak için, uğrunda savaştığımız ilkelere, Marksizmin aşıladığı bu ideallere, bunları üç yıl (Üniversitede üç yıl okuyan öğrencilere söyleniyor. y) okumuş olanlar değil de başka kim inanabilir?» (s. 17) diyor Kalinin öğrencilere. Gerçekten de uğrunda her şeyi göze aldığımız inancın yıkılmaması, bizi yarı yolda komaması için, ona dört elle sarılabilmemiz ve zafere kadar aksamadan yürüebilmemiz için, inancımızı oluşturan teorik temel taşların kafamızda ve gözümüzde yerli yerine oturması gerekmektedir.

«Marksist olmak, Lenin'i, Marks'ı, Engels'i ve Plehanof'u okumuş ve hatta öğrenmiş olmak demek değildir. Kuşkusuz ki, Marksizmi bilmeniz için bu dört yazarı okumuş olmanız yeterlidir ve o zaman Marksizmi tanımış olursunuz. Fakat Marksizmi bilmek başka, Marksizmi en çeşitli, en kendine özgü ve olağanüstü bir durumda, her gün her saat uygulamak başka şeydir. Marksizmin kelimesi kelimesine bilinmesi, Marks'ı kelimesi kelimesine bilen kişinin her soruna Marksistçe yanayabileceği demek değildir. Eğer her insanın Marksist olması için yalnızca Marks'ın, Engels'in, Lenin'in ve Plehanof'un eserlerini tanınması ya da onları az çok öğrenmesi yeterli olsaydı, o zaman biz kuşkusuz ki, sıcak ekmek gibi Marksist pişirdik. Bu en büyük dört Marksistin derinden derine öğrenilmesi her ne kadar güçse de, buna ulaşmak, bu işe belli bir zaman ayırmakla yine de mümkündür.» (s. 17).

Kuramın hayatta gözlemlendiği, doğrulandığı, hayatın her anında ve her alanında onun canlı olarak yarıbaşımızda olduğunu kavramak zorundayız. Günlük hayatın Marksizmle yorumlanabilmesi, yaratıcı bir biçimde Marksizmin hayata uygulanması, Marksist olabilmenin baş koşuludur. Yaratıcı olmayan, Marksist değildir. Çünkü Marksizm, hayatla canlı bağları olan, hayatın her alanına, her anına; olayların her biçimine; kişilerin yaşamının her anına, her duygu ve düşüncesine damgasını vuran bir bilimdir. Marksizmi kavrayan bir bakış, hayata, olaylara doğru yorumu getirir. Tabii ki bu yorum, haklının, ezilenin yorumudur ve asalakların, zalimlerin, Marksizmden nefret etmelerinin, onu yok etmek, onu iğdiş edip devrimci ruhundan ayırmak için saldırımlarının nedeni de budur. Marksist bakışın insana verdiği doyunluk duygusu, insanın sahip olduğu bilince olan güvenini, inancı artırmaktadır. «Bu bilinç insanı tümüyle doyurmaktadır.» diyor Kalinin ve gençlere şu öğüdü veriyor: «bu bilince kitleleri kazanmak için yanıp tutuşunuz.» (s. 19)

Kalinin, arkadaşlık duygusu konusunda, dostluğun savaşçıları birleştirdiğini, disipline ettiğini ve sınıfsal dostluğun mutlaka geliştirilmesi gerektiğini söylüyor. O, bunun «en iyi sosyalist niteliklerden biri» olduğunu düşünmektedir. Sevinci paylaşılan, güçlükleri birlikte yenen, birbirine her konuda yardım eden, dinlenme anında bile birlikte olmaya gayret eden sosyalistlerin davranışı elbette doğru ve olumlu sonuçlar verecektir. İh-

Yıl 1874

Lenin kızkardeşi Olga ile.

mal edilen; yakınlık için sadece ideolojik konularda aynı şeyleri düşünenlerin yeterli bağa sahip olduğunu sananlarca kavranılamayan, daha doğrusu yanlış kavranılan «arkadaşlık - dostluk» kavramlarını iyi öğrenmeliyiz. Sosyalist insanların en iyi arkadaşlıklar ve dostluklar kurmalarının zorunluluğu, mücadelelerinin başarısının koşullarından bir tanesidir. «Sosyalizm davası için yaşamak isteyen yaratır, hayatı değiştirir, savaş yürütür, eskiyi kırıp döker, yeniyi yaratıp kurar. Bizim Sovyet gençliğimiz ise her genç işçiye ve Kolhozcuya tünen yeteneklerinin en iyi bir biçimde belirmesi olanaklarını vermektedir. İnsanlık tarihinde böyle bir ilginç dönemin var olmadığı açıktır. Çünkü Ekim İhtilaline kadar bir avuç zenginlerin milyonlarca emekçi üzerindeki egemenliği koşullarında bir parça ekmek uğruna savaş yürütülmüştür.» (s' 25 - 26). Gerçek sosyalist olmak konusunda böyle diyor Kalinin. Gerçek sosyalist olmak isteyenlerin hayatlarının sonuna kadar genç kalmalarını öğütüyor. Başkaları için yaşayan insan, kişisel dertlerinden kurtulmayı kolaylıkla başaracak; başkalarının umutlarıyla da yaşayan insan, elbette gençleşecektir.

Bolşevik Partisinin gücünün «Marks, Engels, Lenin, Stalin bilimiyle silahlanmasından ve bu silaha en iyi biçimde egemen olmasından ibaret» (s. 28) olduğunu söyleyen Kalinin'in şu eleştirisi önemini sürdürmektedir: «Komsomollar, hele aktivistler, bazan okumaya ve kendileriyle ilgilenmeye zaman ayıramamaktan yakınmaktadırlar. Ben de meşgul bir insanım, böyle olduğum halde, yine de her gün okumaya zaman ayırmaktayım. Her gün hiç olmazsa sekiz-on sayfa okumaktayım. Hem de evrak değil, Marksist kitaplar okumaktayım. Bundan başka da edebiyata ait yeni eserleri izlemekteyim. Bir zamanlar Stalin Yoldaş, en kötü şeyin, insanların hazır formüllerle, hazır çözümlerle düşünmeleri olduğunu söylemişti. Doğaldır ki bu, en kolaydır. Eğer şu ya da bu kuramı kendi sözlerimle belirtmek istersem, her şeyden önce üzerinde iyice düşünmem, onu anlamam gerekir. Aksi halde şaşırıyorum mümkün. Oysa ki ezberlenmiş formüllerle konuşursam, belleğim gerektiği gibi çalışmaz, uyuklar. Bunun için, kuramsal hazırlık konusunda birinci koşul, şu ya da bu tezin ezberlenmesi değil, sorunun derinden derine öğrenilmesi, anlaşılmasıdır.» (s. 28).

Bugün de büyük ölçüde rahatsızlıkların kaynağı olan bir eksikliğin üzerine basılıyor burada. Bugün sosyalistlerin büyük çoğunluğu, yukardaki eleştiriden kendilerine büyük bir parça düştüğünü görmelidirler. Tespit edilen bu eksiklik, küçük görünmesine rağmen önemli bir eksikliktir. Bunun bir gereksinim olduğuna inananların, günlük mücadelelerinde başarılı olacakları kuşkuludur. Bu zorunluluk, kitlelerin acil taleplerine öncülük edecek insanların, kitleleri tanıyıp anlamaları gereğinden ortaya çıkmaktadır.

İkinci olarak, «kitap okumaya vakit bulamıyorum, günlük görevlerim çok» anlayışının üzerine de gidilmelidir. Fazlaca bir şey eklemeye gerek yok, Kalinin'in cümlesi açık, «çok meşgul olduğum halde her gün mutlaka okumaya vakit ayırıyorum.»

Üçüncü olarak da özellikle son yıllara kadar küçümsenen «edebiyatla ilgilenme» olayı üzerinde durmak gerekir. Lenin'in eserlerini incelediğimizde görürüz ki, hemen hemen okumadığı klasik edebiyat eseri yoktur. Çöken ve yeniden kurulan toplumların hayatları, ilişkileri, sınıfların çeşitli tarihi dönemlerdeki ilişkileri ve içinde yaşadıkları durumlar, onları devrime iten objektif ve subjektif koşulların daha gerçekçi ve somut olarak öğrenilebilmesi için, edebiyatla ilgili eserleri de sosyalistler mutlaka okumalıdır. Tolstoy'suz, Gogol'süz, Çernişevski'siz, Gorki'siz, Rusya'nın toplumsal ve ekonomik yapısını öğrenmek çok zor hatta olanaksızdır. Soyut bilgilenmelerde boğulmamak için, edebiyat eserlerini mutlaka okumalıyız. Bu konudaki duyarsızlığın aşılması ve sosyalist militanların edebiyat okumaya alıştırmaları gerekmektedir.

Kalinin, Komsomolun kuruluşunun 20. yıldönümünde yaptığı konuşmanın sonunda şöyle diyor: «Altın çuvalının baskısı altından özgürlüğe çıkarılan SSCB halklarının yaratıcılığındaki tek hedef, tüm emekçi insanların mutluluğudur. Gençlik için bu amaç adına, sosyalizmin tüm dünyada zaferi adına, Parti ile birlikte,

onun savaş bayrakları altında, Stalin yoldaşın önderliği altında, fedakârca savaşmaktan daha değerli ne olabilir? Onu fikir bakımından daha fazla ne zenginleştirebilir, daha fazla ne çekebilir?» (s. 41). Burada Kalinin, gençliğin, emekçi insanların mutluluğa ulaşmaları amacıyla gerçekleştirmek için Partinin savaş bayrakları altında mücadele etmesi gerektiğini söylüyor.

Kitabın beşinci bölümünde, Marksist - Leninist teorisinin «bir inanç simgesi», «bir dogmalar toplamı» değil, bir «eylem kılavuzu» olduğunu; Marksizm - Leninizmde esas olanın «metin» değil, onun «öz»ü, onun «devrimci ruhu» olduğunu söylüyor. Marksizmin tümüyle benimsenmesi; onun «öz»ünün benimsenmesi, onu hayatta «eylem kılavuzu» olarak kullanabilme becerisidir. Marksizmin özünün benimsenebilmesi kolay bir iş değildir. Marksizm - Leninizmi «siyasal, sosyal ve kişisel tutumumuzu doğru olarak yönlendirmeye yardım eden bir yöntem, bir araç olarak» öğrenmeliyiz. «Biz bunun, insanın pratik hayatında en güçlü silahı olduğunu inancındayız.» diyor Kalinin. Bu demektir ki, Marksizm bize her sorunun çözümünü için formüller sunmaz, reçeteler vermez. Sorunun çözümü olanaklarını, anahtarını verir. Günlük hayattaki sorunların çözümüne olan yaklaşım, kişilerin Marksizmi kavrayıp kavramadığının göstergesidir.

Aynı bölümde Kalinin, «öğretmenden istenen niteliklerin neler olduğu sorusuna şu cevapları veriyor: «Öğretmen, halkına ve emekçi kitlelere sevgi aşılmalıdır. Namuslu olmayı, yürekli olmayı öğretmelidir. Arkadaşlık bağlarının ne olduğunu kavratmalıdır. Emeğe karşı sevgi dolu ve namuslu davranmak gerektiğini öğretmelidir.» (s. 51 - 52)

Öğretmenlere, «sosyalist vatana, dostluğa, arkadaşlığa, insanseverliğe, namusa karşı sevgi, sosyalist emeğe ve herkesin bildiği bir sürü yüksek niteliklere karşı sevgi(nin) aşılması, sosyalist eğitimin en önemli bölümüdür.» (s. 64), diyen Kalinin, bu özelliklerin çocuklara vaazlar ve boş ajitasyonlarla değil, çocukların bilincine, günlük ilişkilerine, derslerde arkadaşlarıyla ilişkilerinde kökleştirerek verilmesini öğütüyor. Öğretmenlere «kendilerini yenilemelerini» söylüyor.

«Öğretmen bir yandan verir, diğer yandan da sünger gibi emer. Halktan, hayattan ve bilimden en iyi olan her şeyi alır ve bu en iyiyi yeniden çocuklara verir.» (s. 66). Bu düşünce «halkın öğretmeni olmadan önce öğrencisi olun» düşüncesiyle ve «öğrenip savaşmalı, savaşarak öğrenmeliyiz» düşüncesiyle aynı anlamdadır ve devrimcilerin halkın içinde en iyi şeyleri öğrenebilecekleri gereğini vurgulamaktadır.

Kalinin, ortaokul öğrencilerine verdiği bir söylevde de şunları söylüyor: «Siz karakterinizi geliştirmeyi başarabildiğiniz, dünya görüşünüzü açıkça tespit ettiğiniz, sosyalizm kuruculuğunda ve günlük savaşta yerinizi bulduğunuz ve görevinizi benimsediğiniz; hayat hedefinizin özel düşüncelerinizi pratikte gerçekleştirmek olduğuna inandığınız zaman, hayatınızda aynı zamanda her tür hayal kırıklığına ve başarısızlıklara karşı bağımsızlık kazanmış olduğunuz söylenebilir.» (s. 74).

Moskova Parti Merkezine Raporunda, eğitim ve kitlelerin eğitimi üzerinde duruluyor. Eğitimin sınıfı

Sovyet Devriminin 50. Yıldönümünde
çıkartılan bir pul.

toplumlarda sınıf dışı ya da sınıflar üstü olmadığı gerçeğinden hareket edilen raporda, burjuva toplumunda eğitimin tümüyle egemen sınıfların iki yüzlü ve ağız gözlü çıkarlarıyla içiçe olduğu, bu eğitimin kapitalist toplumun çelişkili karakterini gizlemeye çalıştığı vurgulanmaktadır. Burjuva toplumunda emekçi insanlar, hayatı boyunca, egemen sınıflar için uygun olan düşünce, duygu ve alışkanlıkların sürekli etkisi altında bulunurlar. Bu etki sayısız yöntemlerle kendini gösterir ve gerçekleşir. Din, okul, sanat, sinema, tiyatro, basın, çeşitli örgütler vb. kitlelerin bilincine burjuva dünya görüşünü, ahlakını, alışkanlıklarını aşılama için görev yüklenirler.

Kalinin bu gerçekleri yazdıktan sonra «burjuva eğitiminin aslı budur.» (s. 80), diyor raporunda.

Sosyalist eğitim ise, görev ve yöntemleriyle burjuva eğitiminden tüm olarak ayrılır. «Sosyalist eğitim, kitlelerin siyasi bilinçlerinin, genel kültürlerinin gelişmesine ve düşün düzeyinin yükselmesine kopmaz bağlarla bağlıdır.» (s. 80). Yani sosyalist eğitim, somuttur. Partinin görevleriyle, sosyalist devletin görevleriyle bağlantılıdır. Görevi, sınıf mücadelesine en büyük yardımda bulunmaktır. Sovyetler Birliği'nde emekçilerin eğitiminde ilk kez; «sosyalizm uğrunda savaş (...) nicelik anlamında olduğu gibi, nitelik anlamında da daha yüksek emek verimliliği konusunda savaş demektir.» (s. 88). Sosyalist eğitimin ikinci amacı «yeterli olarak üretmeyi ve üretilenleri korumayı» öğrenmek ve «ihtiyacımıza göre almamız» ilkesinin hayata geçirilmesidir. (s. 91). «Sosyalist vatana karşı sevginin (...) Sovyet vatanseverliğinin gelişmesi» de sosyalist eğitimin zorunlu bir öğesidir. Sosyalist eğitimin bir başka unsuru da «kollektif eğitimin pratik çalışmalarla başarılmasıdır.» (s. 98). Ve sosyalist eğitimin asıl temeli de «kültürlülük, uyanıklık, tetikte olmak» amacına yönelik olmasıdır.

Kitlelere nasıl yaklaşılacağı konusunda «burnu büyük, kendini beğenmiş olma(yın)» (s. 103), kitlelerin bilincini yükseltmek için «öğretme ruhuyla» hareket etmeyin. (104) diyen Kalinin, işçi önderlerinin konuşma ve davranışlarında dikkatli olmaları gerektiğini söylüyor.

Komsomol'un Danışma Kurulunda «Propaganda ve Ajitasyon» üzerine söylevinde Kalinin: «Ajitasyon ve propagandada kuru gürültülerden her çareye başvuru olarak kaçınılmalıdır. Şimdi dinleyicilere gürültülü söylevler, hamasi laflar ve gereksiz bilgiçlik sunma zamanı değildir. (...) Şimdi herkesin, hayatta olup bitenleri iyice düşünmesi, sabırla açıklaması, insanların çektikleri güçlükleri doğru olarak anlatması gerekir. Eğer, bağırıp çağırmadan, hatipliğe özenmeden, öğüt vermeye ve öğretmeye kalkışmadan —ben doğal olarak bunun güç olduğunu biliyorum— ajitasyon-propaganda söylevi verecek olursanız, ajitasyonunuzun ve propagandanızın çok daha etkili bir yapıya sahip olacağından kuşku yoktur.» (s. 125).

Kalinin bu bölümde Simonof'tan, Tihonof'tan, Ehrenburg'dan alıntılar yaparak iyi ajitasyon ve propagandanın örnekler veriyor.

Kitabın onbirinci bölümü «Ahlâk Üzerine» dir. «Maneviyat ya da ahlâk, insan toplumunun oluşumunun başlangıcından beri vardır ve onun ekonomik gelişmesiyle belirlenir. Elbette bu ani bir değişimle değil de, hukuk, din ve tüm ideolojik üstyapı kurumları gibi uzun bir süreç içinde ondan kaynaklanarak ortaya çıkar. İnsan toplumunun başlangıcında ahlâk, yaşama koşullarından gelişmiş, insanların tutumlarının belli normları içinde pratik olarak biçimlenmiştir. Bu normlar kuşkusuz hiç bir hukuki kayda geçilmemiş. Zira o zamanlar henüz yazı yokmuş. Fakat o zamanki insanlar için bunlara uyma, belki de bizim çağdaş yasalarımızın hukuk maddelerine uyma zorunluluğundan daha az geçilmiş. Toplumla, kabileyile, aileyle ilişkiler, erkeğin kadınlara ve kadının erkekle ilişkileri, yaşayış ilişkileri, herkesçe kabul edilmiş psikolojik ilişkiler toplumsal ahlâk halini alıyormuş. İnsan toplumunun sınıflara ayrılması ve devletin ortaya çıkmasıyla, doğal olarak ahlâk da sınıfsal temeline oturmuş, egemen sınıfların elinde, boyun eğmiş kitlelerin köleleştirilmesi için güçlü bir silah

Emekçi Çocuklar Korusu

Biz dünyanın henüz pek çok yerinde
kır yoksulu, kent yoksulu, gün yoksulu
maviden, yeşilden, al ile gülden
ve bir limana sığınmanın tek başına
kurtuluş olmadığını dünden bilen ordu.

Üvendere tabla çekiç metal ve süpürge
ile büyütme için anamız dulu
yürü ha yürü; öğrenelim nereden geçiyor
sevdamın kurtuluş ile birleşen yolu!..
Elde üvendere çekiç metal ve süpürge.

Hüseyin Atabaş

olmuştur.» (s. 133). Ve kapitalist toplumda, feodal aristokrasinin, burjuvazinin ve proletaryanın olmak üzere en az üç ahlâk vardır. Tüm sınıflı toplumlarda egemen sınıflar, sömürü düzenlerini maskeleyerek için «genel ahlâk» kullanmışlardır. Burada Kalinin Rus edebiyatından örnekler vererek, ahlâkın sınıfsallığını anlatıyor. Devrimci ahlâkın gelişimine Belinski, Çernişevski, Dobrolybof ve Nekrasov'un büyük hız kazandırdığını söylüyor. İnsanları baskı yönetimine karşı devrim için savaşa yönelterek, onların akıllarına hükmeden, insanları bilinclendiren bu yazarları övüyor. Bunların eserleriyle «her namuslu insanda, köle sahiplerine karşı nefret, halka karşı sevgi uyandırıp, savaşa çağırıldığını» belirtiyor.

Sosyalist ahlâkın baş ögesi emeğe karşı sevgidir ve «ancak işçi sınıfının zaferiyle emek, insan hayatı için zorunlu olan bir koşul, ağır ve utanç verici olmaktan çıkarak, onur ve kahramanlık davası haline geliyor.» (s.143), diyor Kalinin. Faşistlerin «varsınlar bize barbar desinler, biz kültür istemiyoruz» anlayışla Almanya'da iktidara geldiklerinde milyonlarca kitap yakmalarına karşın, sosyalistler kültüre büyük önem verdiler. Sovyetler Birliği daha 1938-1939'larda genel öğretim okullarında okuyan öğrenci sayısı bakımından dünyada birinciydi. 1939 başında SSCB'nde 240.765 kütüphane, 242.203.008 kitap vardı. Sovyetler Birliği'nde Aristo, Volter, Didero, Spinoza, Dekart, Foyerbah, Darwin, Nevton, Aynştay'n eserleri yüzbinlerce; Byron, Balzac, Geothe, Hugo, Dickens, Shakespeare gibi klasikler milyonlarca; Puşkin, Gogol, Gorki Lermentof, Mayakovski'nin eserleri on milyonlarca basıldı. (Kitabın 149-150. sayfalarından).

«Stalin Yoldaş, halk davası uğrunda, kanını damla damla vereceğine ilişkin sözlerini tüm eylemleriyle kanıtlamaktadır. Acaba bu, insan ahlâkının yüksek derecesi değil midir? Partimiz, Lenin-Stalin Partisinin ahlâkı, halkımızın da ahlâkıdır. Bu ahlâk Sovyet Devletine, saldırganlara karşı çok büyük bir direnç gücü vermektedir; bu ahlâk zavotlarda ve ovalardaki emekçileri esinlendirmekte, cephedeki kahramanlıkları kitlesel hale getirmektedir; bu ahlâk, zaferin en önemli öğelerinden biridir.» (s. 171).

Kitabın onördüncü bölümünde Kalinin Cephe Ajitatorleri'ne sesleniyor, ajitatorlerin içten konuşmasını öğütüyor. Bizce önemli öğütleri şunlar: «Sizin pek çok hatanızı başılayabilirler, fakat kibirlenmenizi hiç bir zaman başılayamazlar.» (s. 190); «Ajitatorün dili her şeydir.» (s. 191).

Ve sürdürüyor: «örgütçülüğü propaganda ediniz; yumuşaklığı, ihtiyatlılığı, becerikliliği, kurnazlığı geliştiren ajitasyon yapınız; kitlelere yönetici olup onları peşinizden sürükleyiniz...»

Rus olmayan uluslar arasında çalışan ajitatorlere de şöyle diyor: «Cepheye çeşitli uluslardan gelme erler arasında birçok savaş arkadaşlığına rastlayabilirsiniz. Bu örneklerin propagandasını yapın, onları herkese duyurun.» (s. 202).

Kalinin «Anti-faşist Savaşlarda Komsomol» adlı kitabına yazdığı önsözün bir yerinde şöyle diyor: - «Söz konusu kitap, davranışlarının doğruluğunu tam anlamıyla algılayarak, insanın ancak hayal edebileceği tüm ız-

dıraplara katlanan ve faşizmin bozguna uğratılacağına inanarak 'vatan için, halkımızın mutluluğu için ölüyoruz!' biçiminde gurur dolu bir haykırıyla ölenlerin savaşta eylemleri, vatanlarına karşı sonsuz bağlılıkları konusunda tam olmaktan uzak olan kanıtların toplandığı kendi halinde bir eserdir.» (s. 206).

25. kuruluş yıldönümünde Komsomol'u «Partinin Savaşçı yardımcısı» diye tanımlayan Kalinin, 25 yıllık sınavın başarısından ötürü kutluyor. Sanayide, köy ekonomisinde, ülke savunmasında üzerine düşeni yapan Komsomol'un üniversitelerde de bilimi başarıyla benimsediğini vurguluyor. Komsomol'un Alman faşizmine karşı savaşta da kahramanlığını dile getiren Kalinin, Sovyet Gençliğinin hayatın her alanında sosyalizm için mücadele ettiğini söylüyor. Asker Komsomolcuların eğitimi üzerine de şöyle diyor:

«Partimiz, tarihimizin çeşitli aşamalarında önüne belli görevler koymuştur. Eskiden parti halk güçlerini çevresine, Çarlığı yıkmak, sosyalist toplumu örgütlemek, Sovyet düzenini sağlamlaştırmak için topluyordu. Şimdi Partinin tüm güçleri, Sovyetler ülkesinin savunmasına yöneltilmiştir.» (s. 240).

Kitabın son iki bölümünde de Kalinin Komsomol'un çalışmalarına ilgili görüşlerini belirtiyor. Çalışmalarında kültürlülük ve örgütlülük olduğunu belirten Kalinin, Sovyetler Birliği'ndeki öğrenimin insana özel yetenekler kazandırdığını; insanda örgütlü ve planlı bir çalışma anlayışı geliştirdiğini söyleyerek, Komsomol'a şu öğütleri veriyor: «Toplantılarda gereksiz çene çalmamak, bir sorun ortaya atılınca, onun üzerinde boş konuşmamak ve bu görevi somut olarak filen halletmek ve işi sonuna dek götürmek gerekir.» (s. 248). İşte bu, örgütlü çalışma anlayışıdır. Kalinin ekliyor: «Örgütlü insan gibi, örgütsüz insan da ajitasyonda, toplantıda, çay içmede yani her şeyde kendini gösterir.» (s. 248).

«Zafer kazanmamız gerekiyor ve kazanacağız. Fakat zafer gökten zembille inmeyecektir. Zaferin çarpışmayla, hem de nasıl çarpışmayla elde edilmesi gerekiyor.» diyen ve hayatını gençliğin siyasi eğitimi sorununa adanmış MIHAİL İVANOVIÇ KALİNİN, kitabın son sayfasında şunları söylüyor:

«FAŞİZMİ YIKMAMIZ İÇİN ELİNDEN GELENİ YAP!»

- (1) DEVRİMCİ EĞİTİM DEVRİMCİ AHLAK, M. İ. KALİNİN, Ser Yayınları 1. Baskı, 1976, 260 sayfa, Çeviren: Refik Sarı. (Kitabın daha sonra da ikinci baskısı yapıldı).
  - (2) M. İ. KALİNİN: (1875-1946) 1919'da Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Başkanı, 1922'de SSCB Merkez Yürütme Komitesi Başkanı; 1936 Anayasasından sonra da Üst Sovyet Delegatesi ve SSCB Yüksek Prezidyum Başkanı olan Kalinin, 1946'da 71 yaşında öldü. «Devrimci İşçi, Partinin Oğlu, İşçi Başkan KALİNİN» adlı Dermentyenev ve Pyanov tarafından yazılan bir eser Güncel Yayınlar'da Sevil Kutlar'ın çevirisiyle çıktı.
- (÷) Satırların altı tarafımızdan çizildi.

Rapor

Azer Yaran

«Edebiyatçılar görevlerini yapmıyorlar»
Bülent Ecevit

I

Tan ağarmış, bulutlu uğultuyla uyandım,
Bir evi havaya uçurdular ana baba ve çocuğuyla,
Ağaçlarda yaralı çiçekler açtı, yandım,
Sevgilim koştu sarıldı dudagının uçuğuyla,
Sevgi öksüz bugün.

Acı eskitmiyor ateşini yaşayan adamın,
Oynak sabahın ardında halkım,
Çılgık çılgına avuçlarda keder ve açlık.
Sabah karabasan getirdi; ölüm ilanları.
Ve kalemlerin ağzında soy yalan, açık saçık,
Bir baca mahzun, övgü ölüme bugün.

Sokağa çıktım adımlarımı kapandan sakınan kuş gibi,
Kendimi ıssızlığa gömsem, sığdıramıyordum ıssızlığa
kalbimi.

Haydutlar köşede bir çocuk öldürüyordu,
Büküyorlardı algın boynunu karanfilin,
Kundaklara akrepler saldırıyor, sövgü sevince bugün.

Okullar soğuktu, dallar gamlı ve gürdü,
Yaslı bir kuş denizinde anne dövünüyordu,
Cinayetin soğuk tetiğini titreten kan gördüm,
Kanm direncini gördüm, ki alev bürünüyordu,
Bahar çiçeklerini biledi bugün.

Çürük akımla bağlıydı sağır beyinlerde boşluk,
Bayat barut kokusunda Ankara'ya dökülüyordu kül,
Kaldırımında ezilmiş birşeyleriyle üşüyordu gri bir kuşluk,
Bir şiir, bir çocuk belki, belki gül.

Bilinmiyor bekleyişte nelerin gittiği,
İnsanların koynunda acı için birer tapu,
Çatılarda dalgın kumrular yumşak ötüşleriyle,
Toplum alana çıkmış bir çocuk gibi
Ve düşürmemeye çalışıyor başında zıplattığı topu.

Hayatın kasları ismiyor,
Fabrikada, madende, tarlada ağır katarımı çekiyor gün,
Bir çınar devriliyor, toprağın kalbi ağrıyor,
Çınlayan fidanları suluyor gözyaşı bugün.

Güpegündüz bir el sıkıca kapadı tüm pancurları,
Yüce işine giden bir adamı vurdular,
Bahçelerde çocuklar toplanıyordu aşarak yüksek surları,
Nar gülüşlere pusular kurdular,
Ama kayda değer bir güneş var bugün.

Kan bahçesi ikindi meydanı, çocuklar
İçiyorlar ışığın son damlasını,
Sanki çocuk bir ihtiyarlığı yaşayacaklar,
Bir perde örtüyor günün son hurdasını,
Haydutlar ardında kanlı ganimetler paylaşacaklar.

Şimdi kaldırımdan başlayarak sönen bir çılgık gibi güneş,
Yine birini vurdular gölgesinde çaresiz saçakların,
Çağlayan damarlarına saldıırken dirilmiş bir leş,
Nasıl eritmiştir ali ihsanlar
teninde yansısını kahpe bıçakların.
Dondu güneş bugün.

Gün bitiyor, damla damla savaşım içinde bu nakşın,
Gurubun sessizliğiyle oto gürültüsü arasında
Lacivert çocuk sesleriyle iniyor akşam.
Kara toprağın sıcak yarasında
Dokunsam toprakları patlar ve ellerim patlar,
Ufkun al gölünden can suyu içtim bugün.

II

Kuşun son kanadından, son titreyişinden ağaçların
Ve bir çocuğun son topuğundan başlıyor gece,
Basıyor maskeli bela yuvasını kuşların, direncini açların
Ve derin uykularını çocukların.

Kuşlar işte dallardan kopuyorlar
Ardına alarak güneşin son ışıklarını,
Yine gelmek üzere meydan okuyorlar,
Korkusuz çarpıyorlar ufukta kılıçlarını,
Hayata sesleriyle hücreler dokuyorlar.

Kanatları parçalanmış olarak, sızarak dörtbir köşeden,
Şimdi balçık bir sinide katilleriyle geldi gece,
Döküldü korkunç suç karanlık bir şişeden
Sonsuz yüreğiyle kıpırdanan sevince.

Panik halinde yalnızlık yatıyor sokaklarda,
Ay tek gözlü yeniyetmedir, bastı toprağına gecenin,
Yarım yürekli bir dervişimiz var, ne denli baksa da
Görmüyor yazarını bu korkulu gülmecenin.

Ve gece bazı dumanlı bir müzik
Ve buğulu gözlerle iniyor kuytu küplere,
İğreti bir erinç başlıyor ağır vuruşlarında rakımın,
Kimi adamların duyarlıkları sessizce biniyor küplere,
Ama artık cılız acısında hayata merakının.

Mesela kurşunlanırken ensesinden bir çocuk, gece,
Kurşuni çılgılığı ve dalgın yolcularıyla kalkıyor bir tren,
Gece bazı uysal bir kuğu parkta beyazlığını yitiren
Ve atan kara durağanlığını tan belince.

Gün bir vurulanla başlıyor ve sona ererken gün
yine vuruyorlar birini
Kimsesizdir ve kimsesiz değildir o,
ışıyor perçemlerinde bin tel,
İri bir rüzgarla ve acıyla yazıyor şiirini,
Her hecede yeniden vurulan bir el.

Toprak'ı da Yitirdik

Nusret Kemal Otyam

Yazarımız, sevgili şair ağabeyimiz Ömer Faruk Toprak, geçtiğimiz ay içinde öldü. Aşağıda, Toprak'ın arkadaşlarından Nusret Kemal'in bir yazısını sunarken, Toprak'ın dergimize gönderdiği ve ölümünden birkaç gün önce yazdığı mektubu belgeliyoruz. Ö. F. Toprak'ın anısı önünde saygıyla eğiliriz.

TÜRKİYE YAZILARI

1979'un ağustos ayı ölüm denen sürpriz olaylarından birini daha getirdi yazın dünyamıza. 1940 kuşağının önde gelen, güçlü, kişilikli uzanlarından Ömer Faruk Toprak da ayrıldı aramızdan. Hani (1940 kuşağı) denen kendine özgü yaşamı, kavgası, çabaları olan, Türk sanatı ve yazınında büyük bir yer tutan gözüpek kişileriyle saygın bir yer kazanan sanatçı, yazar kuşak. Aralarında yaşadığım, serüvenlerine yer yer tanık, ya da ortak olduğum bu kuşağı tüm incelikleriyle tanımak zor olmayacaktır. Çünkü onlar yakın bir geçmişin insanlarıdır. Tüm sevapları, günahlarıyla (!), çabaları ve yapıtlarıyla ortadadırlar, bellekdedirler. Fakat gerçek şudur ki o kuşak önemli bir aşamadır yazınımız için...

Ö. F. Toprak'ı ne şekilde tanıdığımı anımsamıyorum, amma onu, Çağaloğlundaki (İnkılâpçı Gençlik) yönetim odasında veya Ankara'da Petrol Ofis genel müdürlüğündeki odasında yaptığımız söyleşilerde gözlerimin önüne getiririm. İnsanın içine işleyen soğuk, karlı günlerde derginin yönetim odasında saatlerce süren konuşmalarımıza dalar, daha bir kaynaşmış, daha bir anlaşmış, boşalmış olarak ayrılır, ya da uzun yürüyüşlere çıkardık. Sanatın, yazının güçlü sıcaklığıyla ısınırdık. Böylece Toprak'ı oldukça içinden tanıdığımı söyleyebilirim, öyle ki sayın Konur Ertop'un

Günaydın gazetesindeki köşesinde yazdığı (ancak, şiiri her kesimdeki insanımızın yaşamına yönelmiş gözlemlere dayanmaktan uzaktı. Dünyası kitaplardan örülü bir masa başı adamının izlenimleriyle yüklüdü, bu da onun şiirini, yaşayan bir belge olmaktan, dünyayı değiştirecek bir etki getirmekten yoksun bırakmıştı.) yarısına katılmak olanaksızdır. Ömer Faruk Toprak tüm çektiklerine, tüm engellere, engellemelere karşın, insanlara, toplumuna yönelik yürekli bir ozandı. (Yenilsek de açık kalmalı kapılarımız — Kaybetmedim bir gün bile umutlarımı — Çünkü ben yağmurdan sonra susan deniz gibi — Kalbi hiç durmayan dumanı tüten toprağım.)

Yağmurdan sonra değil, fırtınadan sonra durgunlaşan bir denizdi Toprak... Öylesine sessiz, onurlu, insanlı... Sanırım bu seçkin özellikleri, dedikodulara, boş gevezeliklere, gösterişe yervermeyen kişiliği onun ön sıralarda yer almasını engelledi. Elindeki nice olanakları kendi çıkarına, ün kazanma eğilimine kapılmaksızın kullanmadı. Bürokratik düzenin içinde yaşam savaşı verirken de umut adamı olarak kalmasını bilmiştir en azından, inandıklarına umutlarını yitirmeksizin. (Bana yavaş sesle okuyor şiirlerini — Sanki eğilmiş geceleri sulara — Tenhada ağlayan bir nar ağacı — Halbuki sen kahraman yüreğin-

le — Bir kalp damarı gibi hızlı hızlı atardın — Cesaretle bakardın uçurumlara — Şimdi ağır ağır geçiyor beyaz bulutlar — Yelkenleri ferah rüzgârlar dolduracak — Yasla başını omzuma sıyrıl kederlerden — Duyacaksın çünkü bu titremeyi yaşadıkça.)

Dostluğumuzun güçlendiği 1941 yılında avukat Kemal Kaplan'ının parasal sorunlarını üstlendiği «İnkılâpçı Gençlik» dergisinin yönetmeniydi. Yazına yürekten, içtenlikle eğilişle saygınlık kazanmış, dergi birçok ünlü yazarların toplandığı, bir bakıma kadrolaştığı topluluk olmuştu. İçimizde Mehmet Kaplan gibileri bulunsa da... Genç çağının en verimli yıllarını yaşıyordu. kendisini tümüyle dergiye vermişti. Düz yazıları bile birer özü (şiir) gibiydi. Örneğin (Süka'sa Mektuplar) adındaki uzun yazısı şöyle seslenir insanlara birinci mektubun başında :

«Sana insanlardan bahsedeceğim. Güneşten yanan tenlerinin ne renkte olduğunu bilmeyen insanlardan.. Adlarını hatırlamda tutuyorum. En küçüklerinin ismi Sa-Ki-Va idi. O konuştuğu dakikalarda gözlerinde türlü türlü ifadeler bulunur, bir şarkı söylüyormuş gibi dalardı. Sükûna yakın oluşu dudaklarındaki titremelerden de bellidir. Onun konuşup konuşmadığını pek farkedemem. Şehrin giydirmediği gömleği terkederse, taze bir ye-

mişin tadı dudaklarımda ve damaklarımda belirir, insanların en güzel değil, fakat en iyisi olur. Onunla bir kere sabah karanlığında balık avlamağa çıkmıştık. Bütün herşeyini bırakmış insanların haleti ruhiyesiyle tuhaf kelimeler telâffuz etmişti. Anlattıklarının bir kısmı hatırımdadır.»

Bu örneği verdikten sonra hemen bir noktaya değinmek isterim. Yazının yazılış tarihi 1941'dir. Dilde bugün yabancı gelecek tümceleri ona göre değerlendirmek uygun olacaktır. Ömer Faruk sürekli olarak çağına ayak uydurmasını bilmiş, hatta öncülerden olmuştur. Genç yaşına karşın bir derginin başında onu ciddiyetle, olgunlukla yönetmesi, derginin ziyaretçilerle dolup boşalması, kişiliğindeki güçlülüğü kanıtlar. O, Jaima «haddi»ni bilen insandır. Arada bir güler, amma kesinlikle somurtkan değildir. Bunun zıddına bir kez tanık olmuşumdur :

O yılların ilginç tiplerinden ozan Asaf Halet Çelebi de arada bir dergiye uğrar, sohbet ederdi. Yine birgün geldiğinde Ömer Farukla beraberdik. Çelebi kısa bir selâmlaşma faslından sonra iğnç, kendine özgü deyim ve mimiklerle söyleve başladı. Beni şiddetli bir gülme nöbeti aldı. Toprak'ın kendini tuttuğunu seziyordum. Bir aralık göz göze geldik, derken Ömer Faruk açıktan, sesli olarak kahkahalarını bıraktı. Fakat gerçekten yüreği geniş, çelebi bir insan olan Asaf Halet Çelebi bunun hiç üzerinde olmadığı, tatlı konuşmasını konu tükeninceye dek sürdürdü.

Toprak çalışkan bir sanat eriydi, fakat gösterişe, yapmacığa kaçmazdı. 1920 yılında dünyaya gelip çok genç yaşda yayına başlamış, Uyanış, Yeni Edebiyat, Dikmen, Ant, Yiğın, Yürüyüş, Papirus, Kaynak, Yeni Ufuklar, Yön, Gelecek, Yansıma ve son olarak Türkiye Yazıları'nda özümler, eleştiriler yayınlamıştır. Başlıca kitaplarıysa İnsanlar, Hürriyet (ki, bunu değerli sanatçı - ozan Suat Taşer'le birlikte yayınlamıştı), Dağda Ateş Yakanlar, Susan Anadolu, Anılarını topladığı Duman ve Alev, son olarak da bir anı - roman olan Gönen Öyküleri idi. Türkiye'nin koşullarında hasta

ömer faruk toprak
posta kutusu : 36
bostancı - istanbul

istanbul, 7.8.1979

Kardeşim Ahmet Say,

Niyazi Akıncıoğlu ile ilgili yazıyı ve yayınlanmamış şiirini, biyografisini gönderiyorum. Bir de portresi ekli. Mizanpaj konusundaki hünerini gösterirsin. Kalbimden rahatsızım, biraz iyileşirsem, gelecek ay başında da Suphi Taşhan ile ilgili yazıyı gönderirim. Sözlüklerde bu ozan ~~hakkında~~ lara ilişkin doğru biyografi yok. Onun için yazının bir köşesinde çerçeve içinde biyografi, olursa, yararlı olur.

İbrahim Tatarlı'ya ve Fahri Erdiñç'e dergi gönderiyor musunuz ? Eğer göndermiyorsanız, bana bu ağustos sayısı dahil, her sayıdan üçer adet dergi gönderirseniz, onlara postalarım.

Başarılar dilerim, selâm ve sevgiler ..

Ömer Faruk Toprak

Ömer Faruk Toprak'ın, Niyazi Akıncıoğlu ile başlayıp yarıda kalan yazı dizisini dergimize haber veren mektubunun klişesi.

ÜSTAV

yüreğine karşın böylesi bir çabayı sürdürmek, son nefesinedek ozan ve yazar olarak kalmak kolay bir uğraş değildir... (Ben bilirim o cana kıyılan sabahları — Gün doğmuş kuşlar cıvıldaşır dışarda — Bir ince duman tüter bacalardan — Şakır şakır güneşle yıkanır kiremitler — Haberin olmaz çiçek açmış yemyeşil dallardan — Nasıl unutabilirim işte karşındasın — Dilimde halâ tadı var dudaklarının — Yaşamak ne kadar mümkünse o kadar güzel — Elbette özgür konuşmak kolay değil — İstemem artık gözyaşı ve keder — Yalnız aydınlık bir Afrika için konuşacağız — Bilmem sen de bunları düşünüyor musun — Yaşamak sade kederle kan-

la uğrulmamış — Bir defa da alınterinin saadetin hakkını düşün — Düşün zafer türkülerini düşün barış adına atılan topları) diyebilen ozandı Toprak... Her ozanda bir Nazım Hikmet dehası aramaya kalkmak kişiyi doğal olarak yanlıya götürür. Gerçekte Ömer Faruk Toprak aşırı savların adamı olmamıştır, amma (ben Nazım Hikmetten de üstünüm...) diyen de olmamıştır. Bu yola, yani inandığı, bağlandığı sanat yoluna, yaşam görüşüne bir ömür vermiştir başını eğmeden, tek bir ödünde bulunmadan..

Ve şu bir gerçektir ki, yitirdiğimiz ozan Ömer Faruk Toprak sıradan bir ozan değildir.

arkadaşımız vahap erdoğdu
ekim devrimi
ve kültür
üzerine
görüşlerini anlatıyor

ÜLKE dergisi sahibi Vahap Erdoğan ile «Ekim Devrimi ve Kültür» konusunda yaptığımız 10 soruyu içeren görüşmenin ilk bölümünü bu sayıdan başlayarak sunuyoruz.

1. 1917 Sosyalist Ekim Devriminden bugüne 62 yıl geçti. Bu büyük devrimin özelliklerini, onu hazırlayan nedenleri, dünyanın genel durumu ve Rusya sınırları içindeki koşullar gözönüne alındığında nasıl sıralayabiliriz?

1917 Büyük Ekim Devrimini, insanlık tarihinin tanık olduğu ve kuşkusuz bir benzerine de tanık olamayacağı en büyük devrim olarak nitelerek, hiç de bir abartma değil, tam tersine gerçekliğin ta kendisidir. Tarihin en büyük devrimidir, çünkü onunla kıyaslanabilecek Fransız Devriminden gerek içerik, gerek tarihsel etkinliği yönünden çok daha zengin, çok daha kapsamlıdır. Geleceğin de en büyük devrimi olarak kalacaktır, çünkü toplumsal tanımıyla, bir üretim ilişkisinden bir başka üretim ilişkisine sıçrayış demek olan devrimlerin sonuncusudur; ve insanlığın ulaşacağı en son evre olan «sınıfsız toplum düşü»ne gerçeklik kazandıran ilk devrimdir.

Söylediklerimizi biraz daha açalım. Siyasal alanda devrim, her şeyden önce bir iktidar sorunudur. 1917 Devrimine dek insanlığın yaşadığı bütün devrimler, egemen sınıf ya da sınıfların iktidarlarının yerine yeni sınıf ya da sınıfların iktidarlarını getirmiştir. Bir başka deyişle, toplumun bir kesiminin iktidarı yerine bir başka kesiminin iktidarı yerleşmiştir. Sınıflı toplumlarda bu olgu bütün devrimlerin ortak özelliğidir. Oysa sınıfsız toplumu amaçlayan Büyük Ekim Devrimi, yalnızca Rus proletaryasının egemen sınıflara karşı iktidarını gerçekleştirmek amacına yönelmemiş, her türden sınıf ayrıcalıklarını ortadan kaldıracak ve insanın insan tarafından sömürüsüne son verecek olan ve birey olarak insanın gelişmesinin önündeki bütün engelleri kaldıracak olan yepyeni bir düzen amaçlanmıştır. Başka bir anlatımla, proletarya yalnızca kendi kurtuluşunun değil, kendisiyle birlikte bütün insanlığın kurtuluşunun

yolunu da açmıştır. Proletarya diktatörlüğü biçimindeki yeni iktidar, bu yüce amaçları gerçekleştirmek için başvurulan iktidar yöntemi, sınıfsız topluma geçişin koşullarını hazırlamak için gerekli olan geçici bir yönetim biçimidir. Demek oluyor ki, Ekim Devrimi içerik yönünden benzersiz bir devrimdir.

Büyük Ekim Devriminin biçimi ve kapsamı yönünden de benzersizliğini açıklayabilmek için, onu 18 ve 19. yüzyılın burjuva devrimleriyle karşılaştırmak gerekiyor. Bilindiği gibi, 19. yüzyıl, 18. yüzyılda Avrupa'nın iki ayrı ülkesinde, İngiltere ve Fransa'da, birbirlerine koşut ve önce bütün Avrupa'yı, daha sonra da bütün dünyayı etkisi altına alan iki ayrı devrimin egemenliğini yaşamıştı. İngiltere'de gerçekleşen sanayi devrimi, bütün dünyaya yeni bir ekonomik düzenin zaferinin bayrağını taşıırken, Fransız Devrimi bütün dünyaya burjuvazinin siyasal düzeninin egemenlik bayrağını taşıyordu. 1789 Burjuva Devriminin ideolojik, politik ve kültürel egemenliği, Ekim Devrimine dek sürdü, Büyük Ekim Devrimi, Fransız Burjuva Devriminin egemenliğine son verdi.

Burjuva devrimleri burjuvazinin iktidara geçmesiyle tamamlanmış oluyordu, oysa sosyalist devrim, proletaryanın iktidarı almasıyla başlamış olacaktı. Fransız Devrimi, birlikte yeni bir düzen getirmiş değildi. Tersine daha önceden yerleşmiş bulunan bir düzene meşruluk kazandırmıştı. Dolayısıyla eski egemen sınıfı, yani aristokrasiyi ortadan kaldırmamış, aristokrat toplum düzenini ortadan kaldırmıştı. Öte yandan yeni bir sınıf iktidar da yapmış değildi, iktidar olan bir sınıfa (burjuvaziye) iktidar meşruluğu kazandırmıştı. Burjuvaziye aristokrasi ortak edilmiş, ya da burjuvazi aristokratlaştırılmıştı. Bir başka deyişle, burjuvazinin çoktan beri var olan düzenini pekiştirmeyi, yıkılmakta olan aristokrat-feodal düzenin kalıntılarını ortadan kaldırmayı

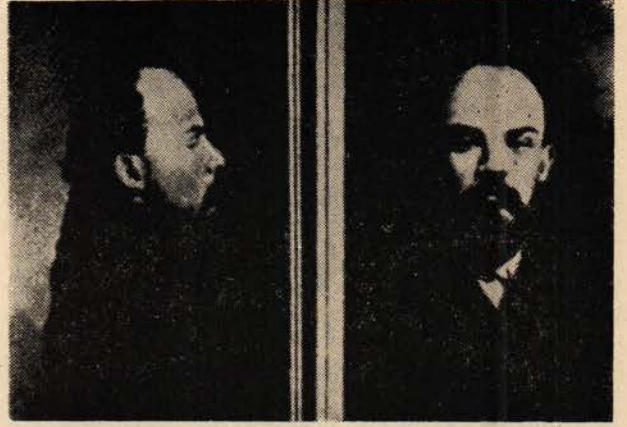
amaçlamıŖtı. Bu amaçla da devrim, yani kapitalizm, bütün bir Avrupa'ya (özellikle Napoléon'un kişiliğinde) ve dünyanın öteki pek çok köşelerine taşınmıştır.

Büyük Ekim Devrimi ise Fransız Devriminden çok daha yumuşak olmasına karşın (Fransız Devriminin ilk on dört ayında 17.000 kişi idam edilmişti. Oysa Ekim Devriminin aynı döneminde idam edilenler sayısı bir elin beş parmağını geçmemiŖti), çok daha köklü bir devrimdir. İktidardaki sınıf ya da sınıflar alaŖığı edilmiş, mevcut devlet mekanizması parçalanmış, yeni bir sınıf ittifakı (iŖçi - köylü) iktidara gelmiş ve yeni bir devlet (iŖçi - köylü sovyeti) biçimi oluşturulmuŖtu. Ekim Devrimi burjuvazinin yakıŖtırmalarına karşın, tek ülkede sosyalizm ilkesinden hareket ederek, devrimin ihraç edilemeyeceğini tanıtladı.

Hemen belirtelim ki, 1789 Devrimi 1917 Devriminin ön koşullarını hazırlamıŖtı. Burjuvazi, egemenliğini, o güne dek görülmedik bir eşitsizlik yaratarak, milyonlarca insanı yerinden yurdundan ederek, toprağından sürerek, benzersiz açlık ve sefaletin bataklığına iterek kurmuŖtu. Bu ortam sosyalist bir devrim filizinin boy verip serpilmesi için en uygun koşulları hazırlayacaktı. Burjuvazi, kendisiyle birlikte var olan, daha doğrusu kendi varlık koşulu olan, ama yokoluşunun da koşulu olacak olan proletarya ağacının tohumunu bir bataklıkta yeŖertmiş oluyordu. Kardeşlik, eşitlik, özgürlük, adalet naralarıyla gerçekleştirilen bir devrim, eşitsizliğin, adaletsizliğin, köleliğin, haksızlığın, daha önceki insanlık tarihinin tanık olmadığı, benzersiz örneğini vermiŖti. Yığınlarca insan, ortaçağın bir lokma bir hurka dinsel inancı içersinden zorla koparıyor, kadın ve çocuklar en ağır işlerde çalıştırılırken, erkekler görkemli kentlerin kenar mahallelerinde, fuhuşun, hırsızlığın, cinayetin, açlığın, dilenciliğin, kumarın, içkinin, hastalığın kaynaştığı bataklıklarda, yükselen sanayi devriminin yedek orduları olarak bekletiliyordu.

Marx ve Engels'in ünlü Komünist Manifesto'lardaki deyişleriyle, «Burjuvazi, üstünlüğü ele geçirdiği her yerde, bütün feodal, ataerkil, romantik ilişkilere son verdi. İnsanı 'doğal efendiler'ine bağlayan çok çeşitli feodal bağları acımasızca kopardı, ve insan ile insan arasında, çıplak öz - çıkardan, katı 'nakit ödeme'den başka hiç bir bağ bırakmadı. Dinsel tutkuların, şovalyece coşkunun, darkafalı duygusallığın en ilahî vecde gelmelerini, bencil hesapların buzlu sularında boğdu. Kişisel değeri, değıişim - değeri indirgedi ve sayısız yokedilmez ayrıcalıklı özgürlüklerin yerine, o tek insafsız özgürlüğü, ticaret özgürlüğünü koydu. Tek sözcükle, dinsel ve siyasal yanılısamlarla perdelenmiş sömürünün yerine, açık, utanmaz, dolaysız, kaba sömürüyü koydu.» (Seğme Yapıtlar, c. 1, s. 135 - 36.)

Ama geleceğın dünyası bu sefaletin bataklıklarında çırpınan eller tarafından kurulacaktı. Modern çağın (yani kapitalizmin) bu köleleri, günü gelince, o erginliğe erişince, kapitalizmin alnına yapıŖtırdığı bu modern kölelik damgasını tanrısal bir yazğı olarak kabullenmeyecek, söküp atacaktı. Aslında Büyük Fransız Devriminde Fransız proletaryası, burjuvazinin yanında, devrimin temel güçlerinden biri olmuŖtu. Olmasına olmuŖtu ama, hemen devrimin başında, burjuvazi onu safdıŖı braka-

1895 yılında Lenin'in Rus Gizli Polisi tarafından çekilmiş sabıka fotoğrafı.

bilmek için, yıktığı aristokrasıyla elele vermiş, ona karşı acımasız diktatörlüğünü (yani burjuva demokrasisini) kurmuŖtu. Böylece 19. yüzyıl Avrupası, proletarya hareketlerinin giderek ağırlık kazandığı, burjuvazinin bütün kapitalizm - öncesi unsurlarla kutsal ittifaka girip onu boğmaya uğraştığı bir alan haline geldi. 1830, 1840 başkaldırmaları proletaryayı durduramamıŖtı. 1871 Paris Komünü, proletaryanın en güçlü ayaklanması olmuş, üstelik 70 gün de olsa, tarihte ilk kez, sosyalizm, teorik alanından çıkıp toplumsal gerçeklik kazanmıŖtı.

Marx'ın deyişleriyle «gökleri titreten» bu hareket kan denizinde boğdurulurken Avrupa, gericiliğın karanlığına gömülüyordu. Ve devrim fırtınası bir başka yerde, Rusya'nın steplerinde esmeye başlamıŖtı. Marx bu durumu 1870 Şubatında Engels'e yazdığı mektupta çok önceden görmüŖtü: «Rusya'daki bugünkü durum uzun bir süre daha böyle süremez... fırtınalı bir toplumsal devrim yakındır.» ( )

Marx bu dahice öngörüü yaptıktan iki ay sonra, bu «toplumsal devrimin» önderi olacak olan Lenin, Volga kıyısındaki küçük bir kasabada doğdu. Rusya bu sırada çarlık monarşisinin en koyu karanlığını yaşıyordu. Öte yandan sınıf savaşmaları da en keskin biçimi içersinde sürüyordu. Kaynağı 19. yüzyılın ilk yarısında başlayan köylü ayaklanmalarından alan ve dekabristlerle en yüksek noktasına ulaştırılan devrimci gelenek, A. N. RadıŖev, A. I. Herzen, N. G. Çerņişevski'ler ve 1860'larn öteki devrimci demokratlarıyla sürüp gelmiş ve 1870'lerde narodnik hareketler olarak yeniden tirmanmaya başlamıŖtı. Narodnikler çarlığa karşı, bireysel terör dahil her türlü yöntemlerle, amansız savaşlar veriyorlardı. Son derece gizli ve başarılı bir örgüt yapısına sahip olan narodnikler, çarlığı devirip, yerine demokratik bir cumhuriyet kurmayı amaçlamışlardı. Halka gidip onları aydınlatmak ve demokrasi savaşımına katmak için, çalışmalarının ağırlık noktalarını kırsal kesimde yoğunlaştırmışlardı. 1881'de Çar II. Aleksandr'ın öldürülmesine kadar uzanan narodnik hareket, bu tarihten sonra giderek hızını azalttı ve onun yanında marksizm boyvermeye başladı. İşte bu dönemde, Marx ve Engels'in gözlerini gene Çarlık Rusya'sına çe-

viridiklerini görüyoruz. Burdaki gelişmeleri yakından izlemek için her ikisi de Rusça öğrenmeye başlamışlardı. 1882'de **Manifesto**'nun Rusça çevirisine birlikte yazdıkları önsözde, 1870'teki öngörünün daha da gerçeklik kazandığını görüyorlardı. Orda şunları yazıyorlardı: «Ya Rusya! 1848-49 Devrimi sırasında, yalnızca Avrupalı hükümdarlar (prensler) değil, Avrupa burjuvazisi de, henüz uyanmaya başlayan proletarya karşısında tek kurtuluşlarını Rus müdahalesinde buldular. Çar Avrupa gericiliğinin başı ilân edildi. Bugün ise Gaçina'da devrimin savaş tutsağdır ve Rusya ise Avrupa'daki devrimin öncüsü durumundadır.» (**Seçme Yapıtlar**, c. 1, s. 121).

19. yüzyılı tamamlanıp 20. yüzyıla girildiğinde, dünya kapitalizmi son evresine, emperyalist evreye girmişti. Bu evre ile birlikte, kapitalizmden sosyalizme geçiş de toplumsal gelişmenin kaçınılmaz bir zorunluluğu haline gelmişti. O nedenle yüzyılın başları, «devrim» sözcüğünün en çok kullanıldığı dönemdi. Kuşkusuz bu sözcükle süslü, alımlı cümleler, en çok Fransa, İngiltere, Almanya ve İtalya gibi kapitalizmin en olgun olduğu ülkelerin devrimcilerinin ağızlarına yaşıyordu. Ama öyle olmadı, devrim Avrupa'nın en geri ülkesinde gerçekleşti. Öyle olması da doğaldı. Halka en zayıf yerinden kopacaktı. En zayıf halka ise emperyalist dünya sistemindeki çelişkilerin odak noktası haline gelmiş bulunan Çarlık Rusyası idi. Emekle sermaye arasındaki çelişkiler yanında, gelişmekte olan kapitalizmle, varlığını önemli ölçüde sürdüren feodal güçler arasındaki çelişkiler, oldukça gelişmiş sanayi bölgelerine karşılık, son derece geri bölgeler arasındaki çelişkiler, ve bun-

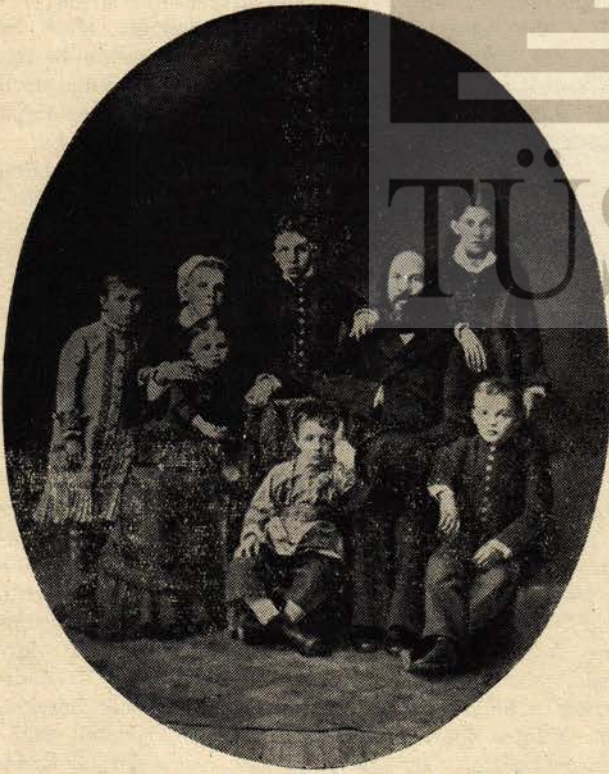
ların yanında, Çarlık mutlakiyetinin uyguladığı akıl almaz siyasal, kültürel ve ulusal baskılar...

Öte yandan nüfusunun dörtte-üçünün okur yazar olmadığı bu köylü ülkesinde, 1905 devrimi ile çarlığın devrilerek burjuva demokrasisinin gerçekleşmesini isteyen geniş köylü yığınları ve sayısı üç milyonu aşan sanayi proletaryası arasında siyasal bir ittifak sağlanmış bulunuyordu. Lenin'in 1917 devriminin «genel provası» olarak nitelediği 1905 devrimi, çarlığın acımasız monarşisi tarafından ezilmiş olmasına karşın, devrimci güçlerin ve özellikle de devrimin öncüsü durumundaki Bolşevik Partisinin deneyimini artırmış, onu çelikleştirmişti. İşte Lenin'in önderliğindeki bu parti, Birinci Dünya Savaşında bitkin düşen halk yığınlarını «ekmek, barış ve sosyalizm» sloganı altında, 1917 Şubat Burjuva Devriminden 1917 Ekim Sosyalist Devrimine götürmüştü.

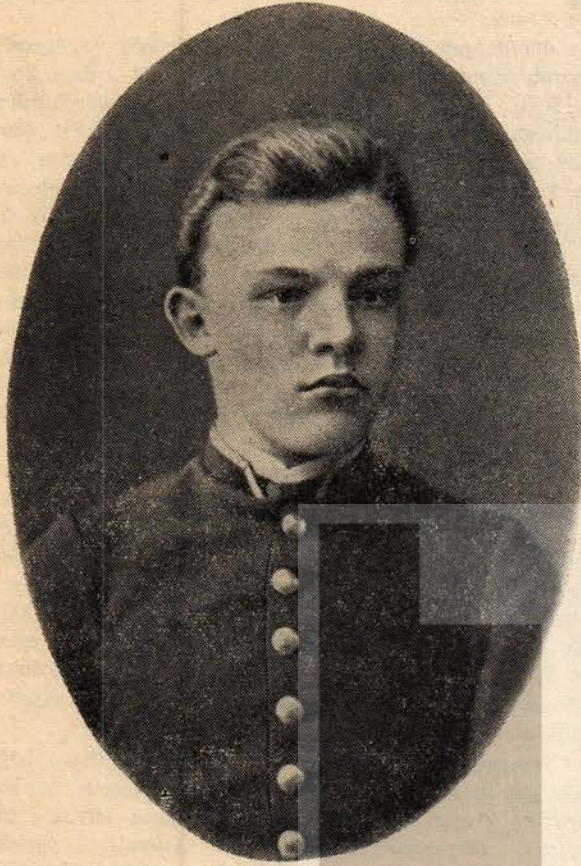
Kuşkusuz Ekim Devriminin gerçekleşmesinde genel olarak dünyanın, özel olarak da Rusya'nın nesnel koşullarının elverişliliği yanında, bu nesnel koşullardan yararlanacak öznel koşulların da olgunlaşmış olmasının büyük payı vardı. Ashnda her devrim bu nesnel koşullarla, öznel koşulların çakıştığı, tam bu uyum içine girdiği yer ve zamanda gerçekleşir. Eğer Rusya'da 1860 lardan beri gelen sağlam bir marksist gelenek, ve başında Lenin gibi, geçmişin bütün deneyimlerini marksizmin süzgecinden geçirerek Rusya'nın koşullarına uyarlamış bir liderin önderliğindeki Bolşevik partisi olmasaydı, devrimin yazgısı kuşkusuz başka türlü gelecekti. Gerçekten de Ekim Devriminin ardından Almanya, Macaristan ve öteki ülkelerde ortaya çıkan devrimler burjuvazi tarafından kanlı bir biçimde kısa sürede bastırılmıştı.

1840'larda Hegel ve Feuerbach, Çarlık Rusyasında, aydınlar arasında büyük ölçüde biliniyordu. Herzen ve Çernişevski gibi yazar - düşünürler, materyalizmi kavramış ve bu düşüncelerin yaygınlaşmasında büyük etkinlik göstermişlerdi. Marx ve Engels ile doğrudan ilişkilerde bulunan sürgündeki Rus devrimcileri, bu düşüncelerin Rusya'da yaygınlaşması için geniş bir yayın çalışmasına girmişlerdi. **Kapital** yayınlandıktan (1867), kısa bir süre sonra Rusya aydınları arasında geniş bir ilgi gördü. Marx **Kapital**'in Almanca ikinci baskısına yazdığı önsözde «1872 baharında **Das Kapital**'in mükemmel bir Rusça baskısı çıktı» diye yazıyor ve Rus düşünürlerinin, kendisini Avrupalılara örnek olabilecek bir çarpıcılık ve yalınlıkla anladıklarını belirtiyordu (Karl Marx, **Kapital**, Birinci Cilt, Sol Yayınları, Ankara 1975, s. 23).

1880'lerde ise Plekhanov'un öncülüğünde başlayan marksist hareket, Rusya'da politik bir kimlik kazanırken, narodnik hareketin yerini de ağırlık olarak almış bulunuyordu. Ne var ki marksizmin toplumsal pratiğe yaratıcı bir biçimde uygulanması, Lenin'in üstesinden gelebileceği bir görevdi. Lenin şöyle diyordu: «biz Marx'ın teorisini tamamlanmış ve dokunulmaz bir şey olarak görmüyoruz; tersine, biz onun eğer yaşama ayak uydurmak istiyorlarsa, sosyalistlerin her doğrultuda geliştirmek zorunda oldukları bilimin yalnızca bir temel taşıyı koyduğuna inanıyoruz» (V. İ. Lenin, **Marx, Engels**,

1879'da ailesiyle. Sağ başta oturan çocuk Lenin.

Lenin 17 yaŖında.

Marksizm, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 136). Bu anlayıŖla hareket eden Lenin, leninizm dediğimiz Ŗeyi, yani emperyalist dönemin marksizmini yaratarak, onu «dünyayı sarsan» bir devrimin yenilmez silağı haline donüŖtürmüŖtü. Lenin «bize devrimcilerin oluŖturduđu bir örgüt verin, Rusya'yı altüst edelim» diyerek, devrimde örgütün önemini vurguluyordu (V. İ. Lenin, Works, Vol. 5, p. 437). Gene Marx'ın deyiŖiyle söylesek, «teori, kitleleri kavrayarak madd) bir güç haline» Lenin sayesinde gelmiŖti. 1900 yılında Lenin'in Cenova'daki Emeğin KurtuluŖu grubu ile birlikte kurduğu *Iskra* ve 1902 de Lenin'in yazdığı iŖçi sınıfı partisinin ideolojik ve örgütsel ilkelerini formüle eden *Ne Yapmalı?* BolŖevik Partisinin doğmasını ve sosyal-demokrat hareket içersindeki yabancı görüŖlerin etkinliğinin azaltılmasını sađlamıŖ bulunuyordu. *Iskra*'nın bölünmesinden sonra (1903) kurulan BolŖevik Partisi, Rus devrimci hareketinin sayısız deneyimlerinden geçerek 1917 Devrimini gerekleŖtirebilecek erginliğe ulaŖmıŖtı. Lenin, devrimin «onlarla milyon insanın artık eskisi gibi yaŖanmanın olanaksız olduğu kanısına ulaŖtıđı zaman» notlak vereceğini söylemiŖti (V. İ. Lenin, *Collected Works*, p. 450). Ve Lenin'in tanımıyla «devrim durumu» tümüyle olgunlaŖtıđı bir anda, «dünün erken, yarının geç» olacağı 25 Ekim 1917 günü proletarya, Büyük Ekim Devrimini gerekleŖtirmek üzere harekete gemiŖ bulunuyordu.

2. Geçen 62 yıl, ana hatlarıyla değerlendirildiğin-

de, bunları ne derece dođrulamıŖtır?

Toplumların yaŖamlarında 62 yıl önemli bir zaman dilimi sayılmaz. Ŗu da var ki, insanlığa yeni bir dünyanın kapılarını açan bir devrimin değerlendirmesini bütün yönleriyle yapabilmek için 62 yıl hiç de yeterli bir zaman süresi değerdir. Fransız Devriminden 60 yıl sonra, o büyük devrimin baŖında Luis Bonaparte gibi bir imparator hevelisinin bulunduğuna bakılarak, böyle bir devrimin boŖuna yapılmıŖ olduğu sonucuna varılabildi. Oysa Fransız Devriminin gerçek değeri, toplumsal ve tarihsel önemi, yüzyıl sonra ortaya konabildi.

Hi kuŖkusuz, sosyalist devrimin «sihirli bir değernek» olduğuna inananlar için, 62 yıl sonra, «yeryüzü cenneti» henüz gerekleŖmiŖ değerdir. Bugün böyle bir cennet gerekleŖtirilemediđi için, Ekim Devrimini ve onu gerekleŖtiren halkı suçlayan pek çok «marksist» vardır. Bu tür suçlamalara pek «değerli» ve «bilimsel» ve de «devrimci» gerekçeler gösterilmekte, «katkılar» yapan kitaplar yazılmakta, yayınlar yapılmaktadır. Oysa Ekim Devrimi kendi tarihsel-toplumsal koŖulları içinde değerlendirilmelidir.

Her Ŗeyden önce Ekim Devrimi tarihsel önemi açısından ele alındığında, insanlık tarihinde, sınıfsız toplumdun (komünal toplumdun) sınıflı toplumlara geiŖi ile birlikte, insanın insan tarafından sömürüldüğu, ezildiği, geliŖmesinin engellendiği kan, ateŖ ve ızdırapla dolu uzun bir dönemi geride bırakıp, sınıfların, sömürünün ortadan kalktığı, insanın özgür bir varlık olarak önündeki tüm toplumsal engellerin temizlendiği, sınıfsız bir dünyaya açılan ilk kapı olarak değerlendirilmelidir. Bu devrimle sosyalizm, bir sistem olarak, proletaryanın devlet biçimi olarak, teoriden pratiğe aktarılmıŖtı. Dünya burjuvazisinin ŖaŖkınlıđı, dünya proletaryasının hayranlığı içerisinde ilk deneyimini yaŖayan bu devrimin, yaŖanılan döneminin bütün insanlığını doğrudan ilgilendirmiş olması anlaşılır bir Ŗeydir. Bu devrimle gerekleŖen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin varlığında, burjuvazi, kendi geleceğinin tehlikesini, proletarya ise kendi geleceğinin güvencesini görüyordu. O nedenle bir taraf ne pahasına olursa olsun bu sistemi daha baŖında yoketmek için bütün güçlerini seferber ederken, öteki taraf kayıtsız Ŗartsız bütün gücü ile sistemin yaŖaması için çaba gösteriyordu. Lenin'in, sosyalizmle kapitalizmin birarada yaŖayabileceđi yolundaki «barıŖ içinde birarada yaŖama» tezi, emperyalizm tara-

Lenin

«— Gerçekler inatçıdır. Açlık beklemez.

YaŖayan gerçek : DEVRİM!..» dedi.

Gerçeğin yüreği LENİN

Açık

Ŗürsel

Kesin

Arif Damar

findan iltifat görmemiŖti. Kapitalizmin «mutlak» egemenliğinin ölümsüzlüğü yolundaki inancı altüst olan ve sosyalizmin bir «düş» olmaktan öteye gidemeyeceği görüŖüyle yığınları sosyalizmden uzak tutma çabası içerisindeki burjuvazi, karŖısında kapitalizmin mutlak egemenliğine son veren, sosyalizmi düş olmaktan gerçek-

liğe dönüŖtüren bir devrimi görünce, içinde ve dıŖarda devrimi kuŖatıp boğmak için elinden geleni ardına koymuyordu. KuŖkusuz bu durum, devrimin her türden tehlikeye karŖı korunması zorunluluğunu sosyalist devletin birincil görev olarak öne koyuyor ve devrimin bütün kaynakları bu amaca yöneltiliyor, dolayısıyla bu zorunluluk devrimin normal geliŖmesini engelleyen başlıca etken oluyordu. Öyle ki, devrimin hemen ardından baŖlatılan dıŖ müdahaleler ve iç savaŖ sona erdiğinde, ülke ekonomisi tam bir yıkıma uğramıŖ bulunuyordu. İç savaŖın açtığı yaralar uzun yıllar sonra ancak kapatılabildi. Ama hemen ardından nazi sürülerinin saldırısı baŖlatılmıŖtı. Nazi sürüleri 1.710 kent ve kasabayı 70.000 köyü, 6 milyon konutu yakıp yıkmıŖlar ve 20 milyon insanı evsiz bırakmıŖlardı. 31.850 sanayi kuruluŖunu 65.000 km. demiryolunu ve 4.100 tren istasyonunu tahrip etmiŖler 98.000 kolektif çiftliği, 1.876 devlet çiftliğini, 2.890 makine ve traktör istasyonunu yağma etmiŖ, ya da yakıp yıkmıŖlardı. İkinci Dünya SavaŖında 50 milyona ulaŖan can kaybının 20 milyonu Sovyet yurttaŖıdır. Ama bütün bu yıkım ve acılara karŖılık da bütün bir dünyayı faŖizm tehlikesinden kurtaran ülke, yenilmez nazi ordularına yenilgiyi tattıran ülke, Ekim Devriminin gerçekleŖtiđi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği olmuŖtur.

SavaŖın açtığı yaraları kapatmak ve sosyalizmi boğmak için fırsat kollayan emperyalizm karŖısında ayakta durabilmek için, Sovyet halkının emeğinin büyük bir bölümü, sosyalizmin geliŖmesinde kullanılmak yerine, emperyalizmin saldırı ve tehditlerini göğüslemek için harcanmıŖtır.

Demek oluyor ki, geöen bu 62 yılı değerlendirirken, İkinci Dünya SavaŖı sonuna kadar olan dönemin tümünü sosyalizmin kuruluŖu dönemi olarak saymamak gerekir. Öyle olunca 62 yılı yarıya indirmek gerekecektir. Kaldı ki bu dönemde sağlanan baŖarılar, ileriye doğru alınan yol, toplumsal geliŖmenin yüz yıla ifade edilebilecek ölçekleri içersindedir.

Öte yandan, yukarda değerildiği gibi, devrim - öncesi Rusyası, Avrupa'nın en geri ülkesi idi. O nedenle, sosyalist devrimin böyle bir ülkede gerçekleŖtirilemeyeceđi görüŖü savunuluyordu. Lenin bunlara karŖı Ŗu yanıtı vermiŖti: «Sosyalizmin kurulması için uygarlığın zorunlu olduğunu söylüyorsunuz ... Ama niöin önce toprak beyleri ve Rus kapitalistlerini atarak ülkemizde böyle bir uygarlığın önkoŖullarını yarattıktan sonra sosyalizme doğru yürütemeyelim?» (Lenin, *Collected Works*, Vol. 35, s. 450). Gerçekten de toprak beyleri ve kapitalistler alaŖađı edildikten sonra sosyalizme yönelen devrim, uygarlığın, hem de yepyeni bir uygarlığın önkoŖullarını hazırlamıŖ oluyordu. Ve Ekim Devrimine Rusya'yı götüren tam da bu geriliğin kendisi idi. Lenin «geriliğimiz bizi öne itti» diyordu. (V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 27, s. 232). Bugün o günün geriliği, dünyanın en ileri kapitalist ülkeler topluluğu ile boy ölçüŖecek geliŖkin bir uygarlığa dönüŖmüŖtür.

Hiö kuŖkusuz sosyalizmin gerçekleŖmesi, her Ŗeyden önce ona uygun maddi koŖulların yaratılmasına bağlıdır. Emeğin önündeki bütün engellerin kalkması ve yüksek emek verimliliği demek olan sosyalizm, bu-

Orhan Üzerine Ŗiirler

Evi

Denize karŖı evi
Bahöesinde öbek öbek
Arap fulü var
Orhan'ın evi
Denize karŖı duvar

Karısı

Eğer vergiler insanın
Karısının güzelliğine göre verilse
Orhan kesinlikle
En çok vergiyi verirdi
Ve her yıl ne kadar çok verse
O kadar sevirdi

Kedileri

Öiğerinin kedilerinden daha ağ ve öirkin
KarmakarıŖık kedileri
Her öğlen
Önce kedilerini yıkıyor Orhan
Sonra her akŖam önlerinde
Ŗapkasını çıkarıyor
Kedi biçiminde de olsa yaŖamak
Saygı duymalı diyor insan

Kendisi

Yanından geöen zamanın
Tüm beyazlığını
Orhan saölarında toplamıŖ
Günün yirmidört saatinden
Orhan'a bir tek saat kalmamıŖ
Orhan sanki yaŖamıŖ da
Hiö yaŖamamıŖ

Birası

Herkesin bir uğraŖı var
Ama Orhan'ınki en zoru
Sürekli içmek zorunda
Atmak için içindeki korkuyu

Konukları

Orhan evrensel bir adam
Kapsında bir sürü konuk
İngilizi Fransızı Almanı
Tüm kadınları gözlerine kilitlemiŖ
UnutmıŖ Orhan zamanı

Engin Ünsal

na uygun düşen gelişkin üretici güçlerin varlığını engörür. Bunun için, ileri bir teknoloji, üretici güçlerin engelsiz harekete geçirilmesi, enerji kaynaklarının tümüyle kullanılması, temel sanayi dallarının kurulmasını zorunlu kılar. Hepsinden önemlisi de, üretici güçlerin en temel ögesi olan insanın, öteki üretici güçleri her yönüyle harekete geçirecek bilgi ve beceriyle donatılması gerekir.

Ekim Devrimi ile ekonominin temel dallarında, (mülkiyet değil) özel mülkiyet kaldırılmış ve böylece üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki uzlaşmaz ilişki çözümlenmiş, üretici güçlerin gelişmesinin önündeki engeller temizlenmiştir. Onun yanı sıra, sosyalist toplumun kuruluş çalışmaları, Lenin'in o ünlü «devrim eşittir elektrikleştirme» ilkesi doğrultusunda hızlı bir sanayileşme seferberliği ile başlatıldı. İç savaşın yaraları kapandıktan sonra, 1920'lerin sonlarında yeniden başlayan ve 1930'larda sürdürülen benzersiz bir sanayileşme çabası sürdürüldü ve işte tam da bu sanayileşmeyeledir ki, hem nazi saldıraları karşısında sosyalizmin ayakta durması sağlandı, hem de yenilmez görülen nazi güçleri kesin yenilgisini sosyalizmin topraklarında tatmış oldu. Gene sosyalizmin o günlerde atılan sağlam temelleri olmasaydı, savaşın getirdiği büyük yıkım kısa sürede onarılamaz ve emperyalizmin nükleer kuşatması karşısında sosyalizm varlığını koruyamaz, en önemlisi de o güne dek tek ülkede gerçekleşen sosyalizm, dünyanın üçte-birini kucaklayan bir sosyalist sistem haline gelemezdi.

Bu olguların altını çizdikten sonra, devrimin hem temel nesnesi, hem de temel öznesi olan yeni topluma ve onu oluşturan birey olarak yeni insana dönmek yerinde olacaktır.

Sosyalist devrimin, iktidarın alınmasıyla başlayan ve uzun bir süreci kapsayan bir devrim olduğuna yukarıda değinmiştik. Böyle bir devrim süreci, eski düzeni bütün kurumlarıyla yıkıp, yerine yeni bir devletin, proletarya devletinin kurulmasıyla başlar ve eski burjuva düzenin bütün kalıntılarının temizlenmesine ve sosyalist düzenin kurulmasına dek sürer. Doğaldır ki, bu yeni düzen, genelinde «yeni bir toplumu», özelinde de «yeni bir insanı» gerekli kılar. Mülk sahiplerinin mülksüzleştirilmesi, üretim araçlarının özel mülkiyetinin kaldırılması, bu yeni toplumun ve yeni insanın yaratılmasının nesnel koşullarını hazırlar. Ama bu yetmez. Yeni üretim ilişkilerinin oluşturulmasıyla yeni bir işbölümü, yüksek bir emek verimliliğine dayanan bir işbölümü örgütlenmesinin gerçekleştirilmesi zorunluğudur. Bunun için emeğin, dolayısıyla o emeğin sahibi bulunan tek tek insanın yetkinleştirilmesi gerekir. Ne var ki, bu, her şeyden önce bir zaman sorunudur. Çünkü insanın bireysel enerjisini, beceri ve yeteneklerini sınırsız bir biçimde gerçekleştirebileceği toplumsal ortamın hazırlanması için gerekli öznel koşulların yaratılması, bugünden yarına üstesinden gelinebilecek bir görev değildir.

Öte yandan, devrim sürecinin de ilerlemesi gerekir. Bunun için elde hazır bulunan insan gücünden yararlanmaktan başka bir yol yoktur. Gerçekten de Lenin, «komünizmi komünist olmayanların elleriyle kuraca-

ğız» derken, bu olguyu vurgulamıştı. Komünistlerin sayısı, gene Lenin'in deyişiyile «denizde bir damla» kadardı. Devrim, bir yandan burjuva uzmanlarından yararlanırken, öte yandan da bu yeni insanı yaratmak için, «kültür devrimi» adı verilen ve halkın kültürel düzeyinde büyük bir sıçrama sağlayacak olan dönüşmeyi gerçekleştirmek yoluna girdi. Kültürel devrimin temel amacı, okur-yazarlığın toplumun tüm bireylerine kazandırılması, ilköğretimin genelleştirilmesi, orta öğretimin genelleştirilmesi için ortamın hazırlanması ve yüksek öğretimin yaygınlaştırılmasına yönelikti. Böylece sosyalist bir aydın kadrosu oluşturulacak, biçim olarak ulusal, içerik olarak sosyalist kültür, toplumun tümünü kapsayacak biçimde geliştirilecekti. Bu amaçlar gerçekleştirildiği zaman, yeni toplumu oluşturacak olan komünist birey yetiştirilmiş olacaktı. Sosyalist devrimin tamamlanması yeni toplumun kurulmasıyla gerçekleşmiş olacaktı.

Devrimden 62 yıl sonra, sözcüğün gerçek anlamıyla, sosyalist toplumun ne ölçüde gerçekleştirilmiş olduğu sorunu, değişik yaklaşımlarla tartışılmaktadır. Bu sorunun doğru yanıtı, devrimin 62 yılının ayrıntılı bir değerlendirilmesi yapıldıktan sonra verilebilir. Bugün anti-sovyetizmin bayraktarlığını yapanlar Ekim Devriminin Rusya gibi geri bir doğu ülkesinde gerçekleşmiş olmasını, o dar «marksist» (!) kafalarına bir türlü sığdıramamakta, sosyalist devrimin geleceğin «uygar» ülkelerinde gerçekleşebileceği yolunda ciltler doldurmaktadırlar. Öte yandan, doğmacı bir yaklaşımla «sosyalist devrimi» değerlendirenler kursuz bir toplumun yaratılmış olduğu yolunda türlü gerekçeler gösterebilmektedirler. Ama sosyalist devrimin ilk ve en büyük örneği olarak hatası ve sevabı ile eleştirel bir yaklaşımla yapılacak bir değerlendirme, geleceğin uygulamaları için son derece zengin deneyimler sergileyecektir. Gerekli olan da işte budur.

« Sakindi Oranın Şafakları »

Sakindi oranın şafakları

Gökyüzü masmavi

Sular duruydu

Ve ölüm

Onlar için

Bir içim su

Ve son bir silah sesiydi

Sakindi oranın şafakları

Dövüşmek onlar için

Eski bir evcilik oyunu

Ve sevişmek

Temiz bir öpüş gibi gelen

Kokusu bir çiçeğin

Sakindi oranın şafakları

Ve ölüm onlar için şimdi

Şimdi yok bile mezarları

Nurullah Can

Kurşuni Bir Siper Gültekin Emre

on yıl Esenboğa uçaksız mıydı
resimlerin sararmaya durmuştu

1/.

Uykusuz gece yarlarında
(Soluk alamaz olur eski dergiler)

Özlemlerine sarılmış bir adam
(Çoktan ölmüştür eski şairler)

Deler, keser, yosun tutmuş taş duvarları
(Dirilir yağmur sonrası yalnızlığından şiirler)

2/.

Yılların özlemi şafak dölünde
(Biriktirir içinde binlerce eli)

Doğurur her gün : (gün) bitiminde
(Biriktirir içinde binlerce acıyı)

Boy verir bahar sabahlarının savaşkanlığında
(Tutamaz olur yüreğindeki mağmayı)

Solgundur sonbaharın salyamsı bezginliği
(Tutamaz olur göz yaşlarının saldırısını)

3/.

Kavuşma bir gün yerine gelmediğinde
Uçak oluverir kuş konmaz havaalanlarında
El yapısı ormanından çok sesli bir koro
Ana yüreğindeki doğurgan patlamalara saldırır
—ana yüreğinin en gizli yerinde cennet—

4/.

Tarla özlemi duyar mı martılar
Sömürüden, alın terinden, makinalardan
Almanya'dan haberi var mı bülbülün altın kafeste
Ya da ağaçkakan bilir mi
İşçi sınıfının silah olduğunu

5/.

Küçük dar odalarda
Çocukların beşiklerinin yanında başlayıp
Yaşamın her alanında büyüyen çelişkiler
Sokak aralarında mikroplarla oynayan
Çocuklarımız
Bitki köklerine şiirler yazan
Ozanlarımız

6/.

Tinsel bir gerilimdir sessizlik gözlerde
Yabancı bir atılımı gizler ilkin ana kucağı
Kimi : ufacık (?) bir göl oluşturmazdır
Özlemi yenmek
Yılları kökünden silkelemek

7/.

Küçük bir çocuktur hüznün
Yüreğinin köşecğinde sallanır durur
Zaman şeytanın eline geçmiş bir topaçtır şimdi

8/.

Yıldızlar da ölüre yere indirirseniz
Ayrılık kurşun gibi tirene sıkılınca

Acı bir dönüştür zaman (şimdi) rayların dilinde
Ve pişmanlık keşkeyi belinden yakalar
Özlemi öperken yüreğinden

Ve tiren düdüğüyle öldürür ana
Özlemi en ince yerinden

—Ölümün elinde bavullar, çantalar, fotoğraf makinası
biletler, Almanya, kentler, kasabalar; anılar... anılar...—

9/.

Kanayan yaraların gölü
Dönüştürsün gidiş
İki saatlik sırat köprüsü
Ayrılığımızın çocukluğu
Almanya

10/.

Saksılarda örnekleme bitkiler
Hint İnciri (Yaban Yemişi) : Latince önemli değil
her yerde denenebilir
Yeter ki kışın bir taş konsun

11/.

Sıkı sıkıya karanlıklara kapatılmış tüm kapılar
İlk yaz yakın
Yağmurlarımız var

12/.

Bu şiirdeki adam;
uykusuz gecelerinde
geceğin renk yoğunluğuna
şafakla birlikte tanıklık etmiştir

Onun için :
mavileşen dalgaları
kurşunî bir siperde
kucağında tutmaktadır

**mahmut tâli öngören'in
tv ile ilgili
bir açıklaması**

TÜRKİYE YAZILARI'nın Ağustos 1979 tarihli sayısındaki «Görüşme» bölümünde TRT yapımcı ve yönetmenlerinden Mehmet Deniz'in yanıtlarını okuduktan sonra bir iki noktaya değinmeden yapamadım. Özellikle TRT Televizyonu'nun kuruluş yıllarına değgin eksik ya da en azından yanlış anlaşılabilir bu noktaları belirtirken, yapımcı ve yönetmen Mehmet Deniz'e yanıt vermek amacıyla olmadığını, kendisiyle pek çok konuda aynı düşünceleri paylaştığımı ve salt daha yeterli bilgi vermek istediğimi özellikle vurgulamalıyım.

Sayın Deniz bir soruyu yanıtlarken, «1968 yılında «Bir Minibüs Şöförünün Günlük Yaşamı» adlı program dolayısıyla, o zamanın Televizyon Daire Başkanı beni çağırdı ve aynen şunları söyledi: «Bu programda bir sol göz görüyorum. Bu tür programlara devam edecek olursan, program yapma yetkini elinden alırım.» diyor.

O tarihte TRT Televizyonu'nun henüz kadroları çıkmadığı için, ben bir başka kadroda olmama karşın, «TV Program Dairesi Başkanı» yetkileri ile çalışmaktaydım. Öyle sanıyorum ki, Sayın Deniz'in «1968» diye belirttiği ya bir başka yıldır ve kendisi iyi anımsamıyor. Ya da ortada bir baskı yanlışlığı var. Çünkü gerek televizyonumuzun kuruluş yılı olan 1968'de, gerekse sonra kurulan TV Program Dairesi Başkanlığı görevini yürütürken ne «Bir Minibüs Şöförünün Günlük Yaşamı» diye bir izlençe yayımladık, ne de her hangi bir yapımcıya böyle bir

uyarı yapıldı.

Yine Sayın Deniz bir başka soruyu yanıtlarken de, «Müzik ve Eğlence Şubesi, TRT'nin ilk kurulan, en köklü şubelerindendir.» demiş. Gerçi ilk kuruluş yıllarında, çok doğal olarak hiç TV yayım becerisi olmayan izlençe personeli ile işe başladığımızdan ve ayrıca mevzuat engeli, parasızlık, araç ve gereçsizlik, binasızlık gibi daha pek çok sorunla, yok denecek değin az sayıdaki yönetici kadrosuyla çalıştığımızdan hiçbir şubenin «köklü» kurulduğu ileriye sürülemez. Ne var ki, özellikle ilk olarak kurulan «Ulusal Günler İzlençeleri Bö-

Lorca

Granada kırlarının tuzlu ve serin seheri
üzünçle dinler sevda serçesinin ezgilerini
Ey federico, dokun artık tellerine gitaranın
dağılsın bulutsu hüznü yaralı ıspanya'nın

Ahmet Telli

açıklama

lümü», «Kültür İzlenceleri Bölümü», «Eğitim İzlenceleri Bölümü» ve daha sonra oluşturulan «Obcektif» adlı izleneciler bölümü ile daha işin başında TRT Televizyonu'na yurt sorunlarını çok büyük bir gerçekçilikle inceleme geleneğini yerleştirdiğimizi kimse yadsıyamaz. Üstelik bu gelenek o yıllarda TRT Yönetim Kurulu'nun bir bölümünden başlayarak TV Program Dairesi Başkanlığını da kapsayan bir yönetim aşaması ve onunla bütünleşen bazı TV izlenceleri sayesinde TRT Televizyonu'na yerleştirilmiştir. Ama daha sonra, gerek TRT Yönetim Kurulu'nun söz konusu üyelerinin, gerekse TV Program Dai-

resi Başkanlığının görevlerine son verildiği için, TRT'de yöneticilerin yurt sorunlarını izlencelerde inceleme geleneğini desteklemeleri de son buldu. Ama bu geleneği diğer yıllarda salt bazı TV izlenceleri sürdürdüler. Mehmet Deniz de bu geleneği sürdürmek için mücadele eden TV izlencilerinden biridir.

Benim gerçekte üzerinde durmak istediğim nokta, TRT Televizyonu'nun başlangıcında söz konusu geleneğin TV izlencilerinden önce TRT'nin üst aşamasının bir bölümü, yani bazı yöneticiler tarafından oluşturulmuş oluşudur. Şimdi soruyoruz, «TRT nasıl düzenli?» diye. Salt TV (ve elbette

radio) izlencilerinin çabalarıyla değil, aynı zamanda TRT'nin yönetici kesiminin de en azından bugünkünden daha çağdaş bir kafa yapısına sahip olmasıyla... Aksi durumda, tutucu yönetim kadrosu her zaman ilerici radyo ve TV izlencilerini baskı altına alabilir. Nitekim, bugün gördüğümüz gibi, alıyor da. Ama TRT ilerici bir yönetici kadrosuna ne zaman kavuşabilir? Elbette bugünkü düzende değil.

Bir başka nokta daha var. Sayın Deniz'le görüşmek istediğiniz zaman, TRT'ye izin için başvurduğunuzda, «Mehmet Deniz'i kahramanlaştırmaya kalkmayın.» demişler size. Bu sözün yorumunu da söz konusu «Görüşme»de gayet iyi yapmışsınız. Yine de, Mehmet Deniz için değil ama, ilerici olarak ortaya çıkan bazı TRT izlencileri için de bu söze bir başka bakımdan çok dikkat etmek gerekiyor. Çünkü bugün renkli basında «olmayacak biçimde lanse» edilen TRT personeli arasında bu sözde ilericiler de var. Yine bugün, izleneciler önerisi ya da izlencesi TRT'nin sansür anlayışı ile çalışan denetiminden döndüğü zaman bazı izlenciler «ilericiliklerini» bu yolla kanıtlamaya da kalkmaktadırlar. Kısacası, çarpık düzen böyle «kahramanlar» da yetiştiriyor.

Son olarak, sayfalarınızda televizyona verdiğiniz önemli bölümler için de teşekkür eder ve özellikle Sayın Sezer Durukan'ın incelemelerinden çok yararlandığımı belirtmek isterim.

Teşekkürlerim ve saygılarımla.

Ekim Yoklukları

«yine aynı konu
yine aynı adam
yine Crispin»

Leylâk kımltılarıyla geldiğimde, sen üşümedin
Ekim günlerimizi karlar örtüyor dedim, sen üşümedin

Doğulu bir ceylansın şimdi duvarlara asılı, ayakların
su içinde

Uzaklarda ta uzaklarda küçücük adamlar zıplayıyor. Yüzleri
yakalanmış tavşan beyazı

Örümcekleri çenesini yalayan o dağ kovuğunun belki de
son demindeyken

Öylecene mumyalaşıp yaşadım eski, çok çok eski bir adamın
ilk aşkını

Hiç büyüyemeyen kayıkların okyanus düşlerini yakıyordu
büyücüler, gözleri su içinde

Uzun soluklu kavgalardan yeni çıkmıştı, sevdalılarına koşan
gerillalar (bir yanları kelebek
bir yanları insan)

Kalın ipler kalın sehparın üvey kızkardeşleriydi oysa
Dicle'ye uzanan hafif bir uykuyu bekliyordu zaman, hâlâ
Leylâk kımltılarıyla dönerken, ekim yoklukları sürüyordu
yine,

Çuval çuval sessizliklerin üzerine, solgun yapraklar örtüyordun.

Bir gömütü kapatır gibi tıpkı..

Oğuzhan Akay

27-8-1979

Muzaffer Buyrukçu

Kızılayda, soldaki mağazaların, kitapçılarının, piyango bileti, işporta malı satanların ve yoğun bir kalabalığın bulunduğu geniş kaldırımında yürüyordum. Benim alnımı, ensemi yakan, gözlerimi kamaştıran güneşin sarı ışınlarıyla renklenmiş insanlar, gölgelerini sürüklüyorlardı ve içimdeki büyümemiş, hiç büyümeyecek çocuğun ayaklarıyla gölgelerine basıyordum. Arada sırada yazıktan dönen tiril tiril giysili esmerleşmiş kadınlara, kot pantolonlarını yadırgadığım erkeklere raslıyordum. Memurcuktan bunlar, devletten vergi kaçıramayan ve yaşamlarından her zaman yakınan vatandaşlardı... Sıcak bunaltıcıydı, başımı kaynatıyordu. Caddenin araçlardan ve makine seslerinden boşaldığı bir anda karşıya geçtim; irili ufaklı yapıların, akasya ve kestane ağaçlarının oluşturduğu uzun, kesintisiz blok bir gölgenin petrol rengindeki bir halıyla yeri kapladığı bölgeye girdim. Esintili bir köşede durdum, serinledim. İçimde bir fevralık, onbeş gündür uzak kaldığım arkadaşlarıma duyduğum özlemi sevinçli sızgımlarla belirten bir kıpırda ma vardı. Zihnim açık, düşüncelerim dengeliydi. Görkemli karşılaşmalar, abartmalı övgüler, ince bir mizahla örülü sataşmalar düşlüyor, düşlediğim sahneleri, henüz yüzlerini görmediğim kişileri yerli yerine oturtup oynatıyor, gülümsüyordum. Metin Altıok'la karşılaşacakmışcasına çevreme bakınıyordum. Gezin, Yerleşik Yabancı kitaplarıyla şiirimize özgün bir ses, beklenen bir duyarlık getirmişti. İnsanın yeryüzündeki o sonsuz, iflâh olmaz tedirginliğini; bağlanmalar, alışverişler, ilişkiler arasındaki gelgitleri yaşarken, uç noktadaki uyumsuzlukların engellerini aşmaya çalışırken giriştiği savaşları; bir şeye tutkunluğunu belirterek sevindiği ama sevincin helezonlarını iştahla yudumlarırken tutkunluğunun düşman öğeler tarafından kemirildiğini sezer sezmez—sahiplendiği değeri korumak amacıyla—şaha kalkmasını; eskidiğinden ve yozlaştığından ötürü anlamını yitiren bir yaşam merkezini tekmeleyip hiçbir amansız gücün zedelileyemeyeceği bir yaşam merkezine koşmasını; bedensel ve ruhsal tadalrın heyecanlarıyla büyülediğinden serüvenlerdeki felâket ortamlarına farkına varmadan sürüklenişini; kendisine soluk aldracak bir mekân aramasını döküyordu mısıralara... Aradığını bulsa bile daha önceki ve sonraki dalgalanmaların alışkanlık aldatmacasıyla sürmesini, bir yazgı kimliğine ve yabancılık olgusuna bürünmesini, onlardan kurtulamamasını; hep kendi içsel boşluğuyla çevresindekileri sersemleten

boşluklarda yuvarlanmasını belirtiyordu. Varlıklarda fokurdadan korkuncun korkuncu acılar, dramlar, ürpertiler, gerilimler ve duygular kaosundaki sürekli kavgalar, somutlaşıyordu Metin Altıok'un yapıtlarında. Beniiklerdeki bastırılmış çığlıklar, çaresizliklerle kıvrınmalar, derinliklerine güçlükle inilen gizler, adlı adsız yaşantı kırıntıları, gözlemlerindeki sağlamlıkla, doğruluğu su götürmez saptamalarla dipdiri; belleklerde ölümsüzleşecek görüntüleri kocaman tablolar halinde sergiliyordu. Usta işi bir yapının özünü yücelten ipeksi ama canlı, mahzun, aydınlık, uyarıcı mısıralarla çok karışık, çok çelişkili insan evreni üzerinde durup düşünmeye ve bu eşsiz yarattığı bütünüyle, bütündeki ayrıntılarla kavramaya, anlamaya itiyordu. İlk mısırayla sınırsız dünyasını okura açan Metin Altıok, evrensel trajedinin dehlizlerinde gezdiriyor, gür kaynaklı hüznlerle, taze duygularla, herkeşce bilinen ama çağdaş bir kanla etkinliği çoğalan ebedi kargaşayla tanıştırıyordu. O güvenilir olmıyan ve binbir tehlike, binbir tuzakla dolu, bedeni her zaman kurban etmeye ve erdemlerle yüceltmeye hazır beyinleri, yumuşak, sessiz şimşeklerin ışıklarıyla aydınlatıyordu. «Kendini öğren ve kendini yeniden yarat!» dercesine ruhun haritasını engebeleriyle, düzlükleriyle çiziyordu. Değiştiriyordu. Zenginleştiriyordu. İmgeleri, benzetmeleri çarpıcıydı, etkileyiciydi.

Akşam kasketidir sanki
Örter gözlerinin kirpikli çiçeğini,
Eğerek alnına güneş siperliğini.
Bir at tökezler yüreğinde,
Korkuyla havalanır kuşların hepsi.

Beni bana anlattığı için hayranlıktan öte bir sevgiyle bağlandığım bir şairdi Metin Altıok.

Uzanmış yumuşak bir divana
Karıştırırken eski bir aşkın sözlüğünü,
Bir kapı tıklaması geliyor kulağıma
Sessiz ve sakin bu güneşli yaz günü.
Açar açmaz kapıyı çığ doluyor odama.

Ankara deyince ilk akla gelenlerden biriydi Metin Altıok. Karısından ve işinden ayrılmıştı. Yalnız bu kazma dişli olay Metin'i perişan etmişti. Gece gündüz içiyor, düşüncelerini, anılarını, sözcüklerini ve ruhunun gövdesini kanatan dikenlerin acısını dindirmeye çalışı-

yordu. Gidiş kötüydü. İçki, bundan sonra yaratacağı nice büyük şiirin malzemesini kemiriyordu. İçki canavarlaşmış ağızlarını çoğaltırsa sadece malzemeyi kemirmekle kalmıyacak o malzemenin sahibi Metin Altıok'u hırsıyla yutacaktı. Derlenip toparlanmalı, şiir hazinelerini uyuşturan, kurutan ve susturan cellâtin ellerine teslim etmeliydi. Şimdi İzmir'de yerleşik bir yabancı olarak yaşıyor, öğretmenlik başvurusunun işleme konmasını bekliyordu. Ben Gümüldürün tuzlu ve ılık sularında vücudumu ıslatmadan önce dergilerde yayımlanan ve yayımlanmayan şiirlerini dosyalamış, bir şişe konyak devirerek bindiği gece otobüsüyle yıllarına hikâyeler kattığı Ankara'ya gelmişti. Müthiş zayıflamıştı. Üflesen uçacaktı. Bir şey yemiyordu. Sözcükleri, bakışları intihar kokuyordu. Gözlerindeki zekâ parlaklığı sislenmişti, buğulu buğulu bakıyordu ve baktığı noktaya raptiyelene yüzlerce resmini seyrediyor, monologları, yaşamını altüst eden sıkıntılarda gizli soruları, sıralıyordu... Üzülüyordum, kahroluyordum ama alnır diye tedirginliğimi dışarıya vurmuyordum. Çenesini siyah bir Yahudi sakal kuşatmıştı, saçlarını dümdüz arkaya taramıştı. Yürürken sallanıyor, yalpalıyordu. Veysel Öngören ve Ahmet Say'la birlikte oturduğumuz, Mehmet Taner'in sonradan katıldığı Tavukçu'da, karısından ayrılışının ve kurulu bir düzenin dağılışının, bu olguda rolü bulunan neden-

lerin izlerini taşıyan şiirlerini, ağızda şişen ve yayvanlaşan ve sözcükleri çiğniyen bir dille okumasına karşın hepimizin yüreğini yarmış, parçalamıştı. «Çok güzel, harika!» demiştim ve yanağından öpmüştüm. İkinci dublede İzmir'e ağmıştı bir yıldız gibi. Ordaki tolerans yok-sunu kompleksli sanatçıların bazılarıyla geçinmiyordu. İşsizliğinden açınca «Limon satsana.» diyenin tavrını ölünceye kadar unutamiyacaktı, sesi çınlayıp duracaktı kulaklarında. Bir Mehmet H. Doğan yakınlık göstermişti, ama Mehmet H. Doğan öteden beri severdi kendisini... Aylak aylak dolaşıyordu, duyuyordu, algılıyordu ve biriktiriyordu. Belleğine resimler, izlenimler yığıyordu... Meyhanelerin eşliğinden adım atmak olanaksızdı, soyuyorlardı adamı. O da aramış taramış kesesine göre; gövdeleri fil derisini andıran palmyelerle, tenteli balıkçı lokantalarıyla yeşilimsi bulanık suları kıpırtılı Ege deniziyle anlaşılan Kordonboyunda tek gözlü yaşlı bir adamın işlettiği bir —tek tekçi— bulmuş, postu sermişti.

Metin Altıok'u, Ahmet Say'la başbaşa bırakıp İzmir'in yolunu tutmuşum. Döneceğim gün —belki görürüm umuduyla— eritilmiş kurşun kızgınlığındaki soluk kesici güneşin altında, kurumuş at sidiği, fişki kokularını ordan oraya savuran yelin zorlamasıyla ciğerlerime çekerek bir saatten fazla ayak seslerimi işitmişim Kordonboyunda ama gözlerim kör meyhaneciyi yakalayamamıştı. Yakalasaydım şapkamı havaya fırlatacaktım heyecandan ve Metin Altıok'un bir yerlere yönelen yada hiçbir gelişme kaydetmediğinden duraklıyan serüveninden haberler getirecektim Ankara'ya. Kismet değilmiş, olmadı... Ama niye gevşiyorum, belki hâlâ burdaydı... Sol kulağım çınladı, birkaç addan sonra Mehmet Kemal'in adını söyleyince kesildi. Ak düşmüş saçları, kırçıl sihirbaz sakalı, giyimindeki bürokrat zevkiyle dikiliverirdi karşıma bakarsınız. Gözlüklerinin arkasından kıvrak zekâsının delifişek fişkirışlarından biri saydığım bakışlarıyla beni süzmeli, alaycılığının tomurcuklarını pat pat patlatan bir şekilde gülümsemeliydi. Genizden gelmiyen ama o izlenimi veren içkinin, sigaranın, uykusuzluğun, çok konuşmanın iskeletini saydamlaştırdığı incemsi sesiyle, sesindeki bilge yorgunluğu ve yumaşaklığıyla alaya başlamalı, çentikleri ayıklanmış arı duru sözcüklerle bir şeyler anlatmalıydı. Türkiye'nin bugünkü durumunun gerçekçi bir panoramasını çizmeli, politikacıları eleştirmeli, gelecekte ortaya çıkacak sorunların ve düzende başgösterecek çatlaklıkların, doğumların, yeni bir kimliğe dönüşme sancılarının nedenlerini ve —manzarayı umumiye— belirtmeliydi. Koluna girmeliydim Mehmet Kemal'in. Gençlik ve olgunluk yıllarını armağan ettiği Ankara'nın hikâyesini dinlemeliydim. Memurluk, gazetecilik, meyhanecilik yaparken, demokrasi ve özgürlük savaşımını yüreklilikle ve bir lokma ekmeği yitirme uğruna yürütürken, polisce izlenirken, kovuşturulurken oluşan devinimi bol, girintili çıkıntılı serüveninin çerçevesine sığışan binlerce dost ve düşmanından bazılarıyla selâmlaşmalı, önemlilerine beni tanıtmalı, belleğinde karakoncoloslar gibi tepinenleri görmezden gelmeliydi. Değerli değersiz sanatçıları, yazarları, gazetecileri, başbakanları, bakanları, milletvekillerini, müsteşarları, genel müdürleri, bankacıları, generaleri, 27 Mayısçıları, eski darbecileri ve sıradan vatan-

Haziran Şiiri

bir kartal uçuşu uzaktayım
yitirmedim dudaklarım henüz
öpmenin ve öpülmenin tadını
ellerim yanık tenli haziran
rüzgar kapmış yürüyüşlerden
sınanmış, terli savaşım
ellerim, görülmüş, görülecek tüm güzelliklere
alışkın
ve mermiye
ve bıçağa
ve küfre dolanmadan
üretmeye
eyy incecğim, sevdalım
ince kaşlı, kara saçlım
kadımın
bir cigara içimi değil içimdeki hasret
çiçekli bir düş boyu değil
kavuşmayla yitmeyen
ahh haziran
ter kokulu dünya
kurumuş, çıplak vardiyalar
yarılan sırça barikatlar
ölüm sayılmayan ölümler
ve doğum
bil ki ben, senin çocuğum

Fergun Özelli

daşları kapsıyan oldukça geniş (birkaç büyük roman yaratacak) bir çevresi vardı. Siyasal, toplumsal eleştirilerle, doğru saptamalarla; öğretilerin insanlara yansıyan ve yansımıyan yanlarını, sosyalizmin sorunlarını ürkütmeden açıklamalarla yüklü fıkraları ilgiyle okunuyordu. Zorun engellerini aşarak ustalığın kolaylığına ulaşan uslubu tatlı, etkileyiciydi. Yaşam birikimlerinin yoğunlaştığı, değişik grafikler çizdiği dönemlerden romanlar, anılar, incelemeler, röportajlar getirmişti kültürümüze. Despotik yönetimin baskılarını arttırdığı, «Benim gibi düşünmeyen vatan hainidir.» dediği 1945 lerde... (Bugünkü gibi) Savaşa, sömürüye karşı, barışı, insan sevgisini, onurunu savunan şiirler yazmış, şairliğini aralıklarla ama olgunlaştırarak sürdürmüştü. Birçok şairin el attığı, halklıklarını onunla simgeledikleri folklor kaynaklarından titiz bir seçmeyle devşirip kendi potasında özünü besliyerek damgasını vurduğu canlı sözcüklerle kumustu şiirini. Biçim kaygısını umursamıyor sanılan ama aslında epey çaba harcadığı sezilen ve şiirin içeriği kadar yalın, süssüz bir biçimle örüyordu yapısını. Kısa, çarpıcı mısraları damla damla akıtıyordu beyinlere, ruhlara, duygularla gerginleşmiş anıları, toplumsal yaralardan sızan kanları... Kızılayda turlamalıydık Mehmet Kemal'e. Kimi dostlarımız; karakterlerini, tutumlarını, her alandaki eylemlerini beğendiğimiz, düşünce ve duygularıyla ortaklık kurduğumuz, birbirimizden sürekli yararlandığımız arkadaşlarımız hakkında bazılarını çekinmeden yüzlerine karşı söyleyebileceğimiz, bazılarını sakıncalı ve kırıcı bulduğumuzdan gizlemek zorunda kalacağımız cümlelerle dedikodu kazanını kaynatmalydık. Neşelenmeliydik. Derken sohbeti koyultmak için Körfez'in serin bahçesinde rakılarımızı yudumlamalıydık. Mehmet Kemal, arada bir sakalını sıvazlayıp sigarasını tütürerek Cahit Sıtkı'dan, Orhan Veli'den, Ataç'tan, Aka Gündüz'den, Fethi Giray'dan, Şahap Sıtkı'dan ve edebiyat tarihinde adları hiç geçmeyen ama masa sohbetlerinin tuzu biberi sayılan kimselerden söz etmeliydi. Belleğinde kâlanları; anlata anlata, yaza yaza yeni bir ruh verip yen bir kalıba döktüklerinin yaşam parçalarını sergilemeliydi. Olaysız bölümlerde; boyuna bir şeyler üreten zihnin yükünü boşaltırken sakın, yumuşak bir dil kullanmalı, olayların yoğunlaştığı bölümlerde, dönemeçlerde, heyecanın doruğuna tırmanmalıydı. Sevilenlerin ölümsüzlüklerini vurgulayan renkli tablolar yapmak, sevilmiyenleri, parazitleri, değersizleri, gömüldükleri mezarların alt tabakalarına bir kez daha gömmeliydi. Ve ben, o konuşurken çağrışımların saldırsına uğramalı, konunun sınırlarını aşmalı, kendime dönmeliydim. Beynimdeki keşfedilmemiş ülkelere geziler düzenlemeliydim karşılaştığımı tahmin ettiğim zenginliklerin esrarlı merakıyla. Mehmet Kemal'in sözcükleri dans ettiren sesini içimdeki müthiş depremlerin uğultusuna katmalıydım, illiklerime sindirmeliydim ve hep korumalıydım.

Yürüyordum. Atatürk'ün üniformalı heykelinin çevresine çelenkler konmuştu, çiçeklerin bazıları solmuştu. İlerde, Sıhhiyedeki Ankara'yı simgeliyen Hitit kursuna gülümsedim. Bu anıt yüzünden partiler birbirlerine girmişlerdi. Tekel'in önünde sigara kuyruğu yoktu. Merdivenden indim. Zafer Pasajı tenhaydı. Toplum Kitabevi

kapalıydı. Remzi İnanç dinlenceye gitmişti, üç Eylülde dönecekti. Doruk Kitabevinde Hasan, paketlerden aldığı kitapları raflara yerleştiriyordu. Dinçer Kişioğlu İstanbuldaydı. Kumral bıyıklı, açık alınlı, uzun boylu Hasan'ın geçmiş bayramını kutladım, bayramda ne yaptığını sordum. «Arkadaşlarla Kızılcahamam'a gittik, çok sıcaktı, bunaldık.» dedi. «Sevmem ben orasını.» dedim. Alın teri dökmeden alın teri dökenlerin birkaç kurusunu alavare dalavereyle iç eden, iç ettiklerinin bir kısmını apartman dairelerine, hanlara, arsalarla yatırıp bir kısmını özel yaşamlarını hareketlendirmeye, felekten her gün çalınan günlere ve Bülent Ersoy'lu gazinolara ve fukara kızlarının düştüğü randevu evlerine ve kumarhanelere ve Avrupa gezilerine harcıyan kalın enseli tüccarların; aldatmanın, kandırmanın kitabını yazacak düzeye yükselmiş gözleri-gönülleri aç, hırslı esnafların; yaşamayı, seks, aralıksız sevişme, yattıkları kadınların adedini artırma diye yorumlayanların Mercedeslerine binerek otellerine, hamamlarına metreslerini götürdükleri, —vur patlasın çal oynasın havasıyla— türlü rezillikler çıkarttık-

Ocak Yorumcuları

**Yalnız onlar mıydı yollarda
Cehennemlere habersiz abone ?**

**Yalnız onlar mıydı
Kuruluş sevgilere
Beyhude yaşamlara tanık
Ve karanlık caddelerde
Bağıra çağıra geçip giden
Can çekişmelerden sanık
Yalnız onlar mıydı
Kanlı gözlerle fur dönen
Şu oyuna
Şu binbir cehenneme
Habersiz abone ?**

**O kanlı Ocakta
Günlerce bahar hüküm sürdü
Umulmadık maviler verdi gökyüzü
Ve günlerce ölümü alkışladı şehir:
O kaşarlanmış düzül!**

**Bir bulut üstümüzde
Nasıl kıvranıyordu unutamam
İpek gibi masum bir bulut
Binalar boyunca kuşlar dolanıyordu
Binalar boyunca uğursuz ağaçlar
Tanıklar toplanıyordu kıyamet gibi
Unutamam ah unutamam
Ocak inleyip gidiyordu
Ve o korkunç kaynaşma
Hiç bitmiyordu**

Haşim Çatış

ları, erkekliklerinin vahşi yanlarını sıktıkları kurşunlarla kanıtladıkları yerlerden biriydi. Elbet orta halli aileler de kentlerin boğazları sıkı baskısını biraz unutmak için çoluk çocuklarıyla gidiyorlardı pikniğe; et, sebze, yağ, bal almaya, kır çiçeği toplamaya... ama ben hoşlanmıyordum. Hoşlanmak şöyle dursun o, tepeleri, vadiyi kaplıyan çam ormanlarının ve insanların görüntüsünden ürküyordum.

«Biraz çay içer miyiz abi?» dedi Hasan.
«İçeriz.»

Doğudan Batıya Ulaşan Mektup

Burası doğu kardeşim
El Aman dağlarında kar
Rah Ova'da rüzgâr
Savrulur, savrulur da içime kadar dolar
Ne bir yol görünür akça karanlıklarda
Ne bir haberci gelir ötelere,
Evler ki boyunca beyaza gömülmüş
Sanki var olan her şey ölmüş

Burası doğu kardeşim
Eşkiyalar soydu bizi,
Ne bir yakımlık tezək,
Ne bir içimlik çorba,
Ayakta çarık yok, anbarda un
Çocukların kaçacağı bu yıl bize
Güneş hep bizden yana doğar ama,
Işık vermez üstümüze

Burası doğu kardeşim
Her baharda bir selâm gönderin
Ekmek kapıları açacağız deyin,
Çocuklarınızın öğretmeni olacak,
İlinizde doktor bulunacak
Köyümüze kadar gelip nutuk söyleyin
Oturun Marmara sahillerinde köşklerinize
Çam dallarında kar ne kadar güzel değil mi?
Güle güle seyredin

Burası doğu kardeşim
Kış uykusuna yatıyorsunuz altı ay.
Toprağın altında bir derin kuyu
Uyu, uyu yine uyu...

Abdullah Akay

Kahveci İsmet, çayları verirken, «Oooo gumandan, hoş gelmişsin, nerelerdeydin?» dedi.

«Gezide.» dedim.

Çayı bitirmiştim ki arada bir söyleştığımız Ekrem Işın geldi, ellerimizi sıktı. Bilinçli, aklı başında bir delikanlıydı.

Sarışın, gözlüklü Turan Tanyer de katıldı aramıza. Türk romanı üzerinde konuşmaya başladık. Ahmet Mithat Efendi, edebiyat yoluyla eğitmeyi seçmişti. Bir yapıt sadece bireysel değil toplumsal yarar da sağlamalıydı anlayışına göre. Kitapları ansiklopedik bilgiyle yüklüydü. Bir kırk anbardı, bir yamalı bohçaydı ama toplumu aydınlatma görevini üstlenen bir yazar ancak böyle davranabilirdi. Romanlarının bazılarında, insanı şaşırtan, akılları durduran olağanüstü olayları istif etmişti. Bu istifteki zincirin halkalarını oluşturan olaylar dokusu, olaydan olaya hızla geçiş, serüvenciliğin gerilimini diri tutma tekniği, belleklerdeki Battalgazivari hikâyelerle, ilginç masallarla anlatı türüne yakınlık duyan geniş okur kitlesini kışkırtmış, roman denen nesneye ısındırmıştı. Bu çaba, bu tutum şimdilerde bize aykırıydı, ama o dönem yazarları, uygarlığına, kültürüne, sanatına, edebiyatına hayran oldukları Fransa için yapıp tutuşuyorlardı. O dünya düzenini değiştiren ihtilaller, özgürlükler, edebi kükreyişler ülkesi, her alandaki atılımları besleyen kocaman bir kaynaktı. Bu kaynaktan alınan Telemak ve Monte Kristo, uğraşlarını oturtacakları sağlam bir temel arıyan yazarları hedef seçme konusunda uyarmıştı. Ahmet Mithat Efendi, sadece mizacına uygunluğundan ötürü değil amacına denk düştüğünden Alexandre Dumas'ı benimsemişti. Elbet onun sözcük yığınlarına roman denemezdi ama gerçek buydu. Edebiyata öncelik tanıyan Namık Kemal ise Viktor Hugo'nun romantik çizgisini sürdürüyordu romanlarıyla, oyunlarıyla...

Ahmet Mithat Efendi'yi Hüseyin Rahmi, Namık Kemal'i de Halit Ziya geliştirerek izlemiş ve edebiyatımızda iki ayrı tarz oluşmuştu. Halit Ziya, Namık Kemal'le birlikte Fransız romantiklerinden, gerçekçilerinden, naturalistlerinden etkilenmişti. Psikolojiyle romantizmin içeriğini güçlendirerek yeni olanaklar kazandırarak modernleşme eğilimindeki varlıkların, aristokratların, tanzimat aydınlarının; Osmanlı geleneklerine bağlı ve Osmanlı İmparatorluğunun çöküntüsünü sezerek karam, sarlığa sürüklenen, sarsıntılarını güncel yaşamlarında duyan, ilişkilerinin yozlaşmasına üzülen ve eskiyi özleyen ailelerin dramını anlatmıştı. Üstün bir sanat yeteneği vardı. Güçlüydü ama yapıtları çeviri kokuyordu. Ağdalı, özentili Osmanlıcanın boğduğu dilini Fransız cümle yapısıyla yüceltmeye çalıştığından zor okunuyor, zor anlaşılıyordu. Yalnız bir iki hikâyesinde yerliydi. O hikâyelerinin özünde devinen ulusallık, yereysellik sorunlarımızın hallerini romanlarına yansıtabilseydi ve o yolda ısrar etseydi Türk romanı kuşkusuz bundan yıllar önce öteki ülkelerin romanlarıyla boy ölçüşecekti.

Hüseyin Rahmi, Halit Ziya'nın epey uzağında halkçı bir roman deniyordu. İstanbul'un kenar semtlerinde

ömür tüketen yoksul, boş insanların tutsağı ve kemikleşmiş törelerin elinde oyuncaktan farksız kimselerle, din ticareti yapan katakullucilerin, düzenbazların, duygu sömürücülerinin ve alafanga yaşam güllünlüğüne batanların durumlarını kurcalıyordu. Kişilerin iyi kötü yanlarını, tutkularını, zavallılıklarını, çıkar sürtüşmelerini işliyordu. Ondokuzuncu yüzyıl sonunda kendini gösteren çok yönlü değişimin sersemletici hızına ayak uyduramıyan, olgulara yenik düşen toplumun panoramasını çiziyordu. Yapıtları, yüzlerce tipin barındığı bir galeriydi, bu yanıla Balzac'ı andırıyordu. Yergi, eleştiri, mizah ağır basıyordu. Karagözdeki, orta oyunundaki, meddahdaki abartmalı, benzetmeli, gerçeği bozucu konuşmalar, roman dilinin bel kemiğini teşkil ediyordu. O da ustası Ahmet Mithat Efendi gibi yapıtın akışını bir yerde keserek bilgi veriyordu ama Zola ve Gonkur kardeşlerden alıp ilerlettiği gerçekçiliğe bağlıydı.

Bugünkü edebiyatımız, büyük atılım yapmasına karşın bu iki tarzın izleyicisiydi.

Reşat Nuri, bir ülkücüydü. Halkı aydınlatan, yeniliklerle bağdaştıran tipleri seçiyor, onları idealize ediyordu. Eğitim, bütün kapıları açan sihirli bir anantardı. **Çalıkluşu**, romandan öte bir şeydi, benimsenen bir fikrin rehberiydi. Kırık yaşamları, melodramları, sulandırılmış bir romantizmle ortaya koymuştu.

Edebiyatımızın en özgün, en kültürlü yazarı Ahmet Hamdi Tanpınar'dı. Dış yaşamdaki malzemenin yansımada eşsiz, sınırsız bir dünya kuran insanın içine eğilerek, çelişkili ruh yapısını didik didik ederek derinliklerin büyüsunü yakalamıştı. İstekler, umutlar, acılar, sevinçler, anı ve izlenimler yumağını çözerek dramaların kökenlerine inmişti. Büyük bir psikolog gibi ışık tutmuştu oralara. Geçmişle bugünün nerede, nasıl birleşip ayrıldığı kesinlikle belirlenemiyen ama sezilen o esrarlı bölgeyi madenciler örneği tabaka tabaka kazmıştı. Zamanla mekânın, musikiyle resmin, mimarinin ve ulusalılığı yaratan tohumların özüne girmişti. Düşlerle gerçekleri birleştirerek ikisini de dengeliyen (edebi) bir dil yaratmıştı. Bellek denen olgunun bütün lâbirentlerinde dolaşmış, birikenlerin kül ve ateşlerini eşeliyerek kişilerin yaşam tarihlerindeki trajinin çığlıklarını duyurmuştu.

Kemal Tahir, köy-kent insanların drama dışmelerini, dramlarının diplerindeki kişisel ve toplumsal savaşmalarından doğan rahatsızlıkları sorun yığınlarını ortaya korken, yurdu, ekonomik, sosyal, bireysel karmasına, dengesizlikler ve eşitsizlikler cehennemine iten tarihsel gelişimi değerlendirirken, yapılan yanlışlıkları da, sürüp giden olaylar toplamı içinde açıklama girişiminde bulunuyordu. Özellikle Çankırı ve Çorum yörelerindeki sosyal olguyu anlatırken düzene egemen olanların zenginliklerini, hırsızlıklara, soygunlara, kaçakçılıklara ve feodal bir anlayışla devlet otoritesine karşı çıkarak, yasalari hiçe sayarak yaptıkları toprak işgallerine dayanıyordu. Bu egemenler görünüşte aralarındaki güç ve

çıkardostluğunu önemserken alttan alta kendilerine mideleri ve çaresizlikleriyle bağlı yoksulları kullanıyor, egemenliklerini yıkmaya çalışıyorlardı.

Hüseyin Rahmi gibi, orta oyunu, meddah ağızlarını, atasözlerini, deyimler, şivelerle karıştırarak ve bu karışıma Evliya Çelebi'nin, Mercimek Ahmet'in renkli kıvraklığını ekliyerek canlı bir dil yakalamıştı. Her deyim, bir gerçeği, bir durumu vurguluyor, güldürü öğeleriyle dolu bir eleştiri görevini de üstleniyordu. Edebiyatımızda ilk kez tiyatro olanaklarından ve tekniğinden yararlanarak diyalogların başını çektiği bir roman tarzı meydana getirmişti. Diyaloglar sayfa doldurmak, okuru avlamak amacıyla konulmamıştı. Sorunların ve çeşitli tiplerin üstünde yükseldiği çekirdeklerde devinen çarpışık yaşantı parçalarını irdeliyordu; aralarındaki ortak yönlerde ayrıldıkları yönleri belirtiyordu.

— SÜRECEK —

Görünüm

— 79 çocuk yılında sahte söylevcilere —

**şimdi ölü çocukların masallarını
söylüyor cırcır böceği
direnişe geçmiş işçiler örneği
ve delişmen bir kız görünümünde ay
düşlerden belli belirsiz algıladı**

**öte yanımda iğrenilmiş bir akşam
bir kreşte çocuk sessizliği
kadınların kucak dolusu getirdiği
devinen bir yalnızlık ellerimizde
ve sinirli insanlar geliyor alanlardan**

**kimsesiz çocukların bileklerinde zincirler
sağa sola saçılmış bilyeleri
bilinmez bir şarkı gibi elma şekerleri
ve bir kan ibriklerden boşalmasına
hani nerede o çok bilen erdemliler**

**simgeleşmiş çocuk belleklerinde lorca
hoyrat bir yaşam uğraşında yenilgi
bilinmeyen sırlar gibi bilgisi
bir akşam dinginliği sınırsız
ve soğuk suyla yumup atılmak bir çukura
ölü çocuklar örneği**

Erol Gültür

muzaffer izgü'nün bir hikâyesi

Fatih

Heç be ağabey bu alamanlar, öyle de cahiller öyle de cahiller ki, deme getsin. Bunlar iyi bira içiyorlar bir, iyi tavuk yiyorlar iki. Ha şeylerine de kulakasma ha, avratları fışır fışır burunlarından ötüyorlar. Niye ki ötüyorlar, heriflerinde iş yok. Yatağa girince hop herifler sırtlarını döner yatarlarmış. Avrat el atarmış herife, herif masustan horlarmış ki, uyuma numarası. Aboov bizde olacak, bir kez ağabey bizde avrat herife el atmaz, çok ayıptır, haşa günahdır, herif avrada el atar. Attımıydı da... Sonra bunların kafaları da heç çalışmıyor ha ağabey, bir alaman çocuğu yakaladım, aha ilkokula gidiyormuş dört yıldır, «Söyle lan yedi kere yedi kaç eder» dedim, vallaha billaha bilmedi. İşte bu cahillikleri öldürecek beni ağabey. Lan vallaha bizim Fatih'i bile bilmiyorlar töbestağfur... Heç Fatih bilinmez mi be, heç bilinmez mi? O Fatih ki... İstanbul'u nasıl almış ha, nasıl almış, gemileri karadan yüzdürmemiş mi, yaptığı toplarla güm güm kaleleri dövmemiş mi? İşte benim çöpçülük yaptığım kamyonun şoforu Hans, zır cahil ağabey. Adam heç mi heç tarih okumamış, benim Fatih'in torunu olduğumu bilmiyor. Lan biz ki, Fatih'lerin, Kanuni'lerin,

Yavuz Selim'lerin torunu, yaaa Berlin'de çöpçü İsmayıl...

Hans'a dedim ki :

— Sen bilin mi ben Fatih'in torunuyum...

Hans başını salladı, dudaklarını büzdü :

— Hadi hadi olamazsın, dedi...

Ha alamanca mı, çat pat konuşuyorum ağabey, dört yıl oldu gideli...

— Niye olmayım lan Hans? dedim, vallaha billaha ben Fatih'in torunuyum.

— Olamaz, diye bağırmam mı inek?

Fatih sağ değil ki tutacaksın kolundan getireceksin buraya :

— Sor lan hıyarağası, diyeceksin.

Bayağı bozulmağa başladım. Bu adama Fatih'in torunu olduğumu kanıtlamak için gün aşırı başladım söylenmeğe, arabaya atlıyorum,

«Tamam» diye bağıracığıma, «Ben Fatih'in torunuyum» diyorum. İş saati bitti, bende «Hadi eyvallah» yok, onun yerine «Ben Fatih'in torunuyum» diyorum. İnek öyle inatçı ki, öyle de sabırlı ki, ben ne zaman «Fatih'in torunuyum» de-

sem, hemen elini iki yana sallıyor, «Olamaz» diyordu.

Kimbilir, belki de çöpçü olduğum için beni Fatih'in torununa benzetemiyordu... Ama inek bir bilse bizim Fatih'teki akılı. Bir gün dedim :

— Hani torunu olduğum Fatih var ya, o gemileri dağdan aşardı.

Hans'ın gözleri iri iri açıldı :

— Kocaman kocaman gemileri mi? diye sordu.

— Ne sandın ya? dedim. Hem de nasıl tepeden aşırılmış, hop bu denizden öteki denize...

Bu alamanlar birdenbire akıllarını toplayamazlar başlarına ağabey. Hans da alaman olduğu için toplayamadı. Düşündü, düşündü :

— Olamaz, dedi.

— Lan vallaha, hem de gemilerin altına yağ sürmüş, zift sürmüş, hop oradan gemileri halice indirmiş.

Hans, büsbütün şaşırды, e-liyle burun işareti yaptı. Çaktım.

— Tamam işte, o kıvrık burunlu Fatih, yâni benim torunu olduğum Fatih.

— Olamaz!

— İndiremez mi?

— İndiremez... Sen de onun torunu olamazsın.

Bu adamla başım belaya birgün girecek ama, ah ulan ekmek parası.

— Bir atı varmış dedemin, dedim, şöyle kır bir at... Binermiş atın üzerine...

— Fatih?..

— He lan... Elmasları, altınları... Bir yemek tabağı varmış som altından.

— Fatih'in?..

— Ne sandın ya?

— Yasa bile çıkarmış...

— Olamaz, milletvekili mi bu?

— Yahu sana Fatih diyorum, bizim dedemiz...

— Lâğımcılığı nereden öğrenmiş?

— Kim?

— Fatih!

Eh buna dayanamam işte, tutuverdim Hans'ın yakasından, tam yumruğu yapıştırdum ki, köydeki avratla çocuklar aklıma geldi. Hans:

— Niye yakamdan tuttun? dedi.

Orada sinek vardı, dedim.

İki gün sonra Fatih'in toplarından söz açtım... Bizim köyde öyle bir öğretmenimiz vardı ki, bize İstanbul'un alınışını anlata anlata bitiremezdi. Her gün ilk derste öğretmenimiz Hasan bey İstanbul'u alır, ondan sonra derse başlardı. Her gün de:

«İşte siz bu Fatih'in torunlarısınız» derdi. Hans'a:

— Fatih'in bir topları varmış, bir topları varmış, dedim.

— Futbol mu oynarmış? demesin mi?

Yok vallaha ağabey, katil olmak işten değil. Adam benim Fatih'in torunu olduğuma inanmaz, Fatih'in gemileri karadan yüzdürdüğüne inanmaz, altınına inanmaz, kır atına inanmaz, toplarına inanmaz.

— Böyle top buuum, dedim.

— Askerde topçu muymuş? demesin mi?

— Lan ne topçusu, askerin başı?

— Onbaşı?

Onu yüzü bini ananı... diyeceğim ama, diyemem ki.

— Böyle top var ya, güüüm... İşte ondan Fatih binlerce döktürmüş.

— Ha top tüccarı, fabrikatör?..

Yok ağabey diyorum ya bunların hiç kafaları çalışmaz diye.

— Lan Hans İstanbul İstanbul, almış İstanbul'u...

— Babası Mafia İstanbul?

Al bakalım...

Mafiya da ne ki?

— Hans deli etme beni, adı Mafiya değil, Fatih Fatih...

— Lâğım...

Annasını..... Haa burama geliyor ha... İndireceğim elimdeki çöp bidonunu kafasına. İnek beni boyuna aşağılamağa çalışıyor. Ama ne demiş bizim Hasan öğretmen:

«Biz yüce bir uluuuus!...»

Bağırırım:

— Ulan biz istesek geminin yelkenini atlastan, direğini gümüşten, ipini ibrişimden yaparız.

— Niye? demesin mi inek?

— Niyesi var mı Hans, çünkü ben, biz Fatih'in torunuyuz.

— Olamaz...

— Olurum lan...

— Olamazsın...

O günmüş ağabey, tamam tuttum sıktım Hans'ın boğazını. Onun damarları sıkışırken benim Türklük damarlarım kabardı. Yoldan geçenler zor aldılar elimden Hans'ı... Ve de mahkemelik olduk iyi mi ağabey? Getirdiği Türk, düşün ağabey Türk, bizden yâni, benim aleyhimde tanıklık etmesin mi? Hans'ın yanında oturuyor, kara kuru, ufak tefek biri, benden üç yaş küçük, burnu da kıvrımlı... Mahkemede çok şeyler konuşuluyor anlamıyorum ki. Sıra o kara kuru adama geldi, çıkıp da:

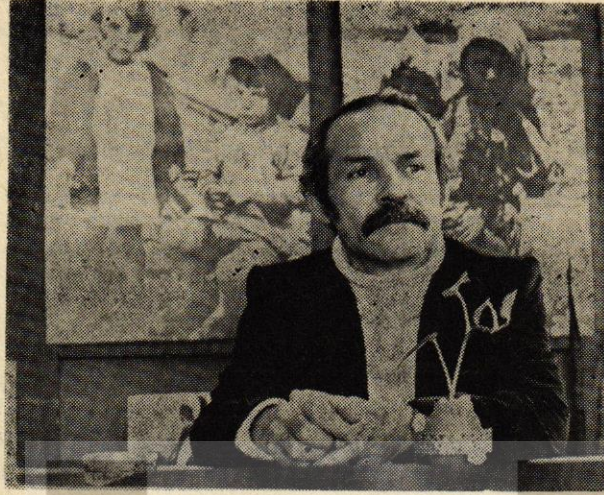
Ben bunun dedesi falan değilim, demesin mi?

Bağırırım:

— Sen kimsin ki lan?

— Fatih'im, İstanbullu'yum, burada lâğımcılık yapıyorum. Hans'ın da apartman komşusuyum...

Lan ağabey yüreğim ağzıma geldi. İyi de lan, madem adın Fatih, niye burnun kıvrık olur, haydi burnun benim torunu olduğum Fatih'e benzedi, niye alamanyaya işçi diye gelirsin... Hadi geldin itoğluit, niye başka işler görmezsi de gider lâğımcı olur alamanın bokunu mokunu temizlersin, ha hayvanoğluhayvan...

muzaffer izgü

Yaşam Öyküsü

Adana'nın taşı toprağı altındır deyu, babam Elazığ'dan yaya çıkmış yola, konarak göçerek, lüle sümbül biçerek on beş günde Adana'ya gelmiş. Anam da Antakya'dan gelmiş, bir evlenmiş adam savaşta ölmüş, bir daha evlenmiş, o da veremden ölmüş. Evde üç çocuk, çamaşıra neye gidermiş, demişler ki babama, (Babam o zamanlar Adana Kız Lisesi'nde hademe) «İyi bir dul kadın var alalım mı sana, üç de çocuğu var.» Babam, «Olsun» demiş. Babamın bir tahta bavulu, anamın bir sandığı, bir yatağı, evlenmişler. İlk ağabeyim (Şu anda Avustralya'da emekçi) Sefa doğmuş, ama çift olarak, Cefa ölmüş, Sefa kalmış... Ondan iki yıl sonra ben doğmuşum, saltanatla. Çünkü anama babam o günü yarım kilo baklava almış, yesin de Muzaffer'e süt olsun diye. Ha neden mi Muzaffer adım, söyle, anam cumhuriyetin onuncu yıl dönümünde feneralayını izlemeğe gitmiş, karnı burnunda. Bir sancısı tutmuş mu orada, amman eve yetiştirelim. Yollar da kalabalık, en iyisi fener alayının ardına düşmek... Anamın iki yanında iki mahalleli kadın, uygun adım marş. Polisler atarmış onları yana kaldırıma, onlar hop yine fener alayının ardına. İşte böyle, bandoyla, feneralayıyla doğmuşum ki, adımlı da Muzaffer koymuşlar.

İlk algıladığım şey, tavanımızdaki kocaman sinema afişi. Öyle bir afiş ki, tüm tavan boyu gecekondu tepesinde. Afişin üzerinde de bir arslan, ha yuttu bizi ha yutacak. Ama anam onun arslan değil, kedi olduğunu inandırır beni.

Yedi yaşında evimiz göçtü, gözlerimizin önünde. Biricik evimiz, çerle çöple yapılmış evimiz. Seyhan kabardı, kururdu, yıktı seti, geldi bizim evi buldu. Canımızı zor kurtardık, ama gitti çiçekli yastığımız, üzerinde yattığımız döşegimiz. İlk kez babamın ağladığını o zaman gördüm.

Yine yedi yaşında özel sektör oldum ilk kez. Elime yarım kilo akide şekerini verdiler, Adana kazan ben kepe şeker satmağa başladım. Zil sesimle o Adana'nın uyuşturucu yaz sıcaklığında öğle uykusuna yatmış olanları uyandırdım. Don gömlek dışarıya fırlayan adamlardan dayaklar yedim. Şekerimi yerlere çaldılar, ama ben onların paçalarına yapıştım, evlerini taşladım, şeker paramı aldım. Hattâ adamın birini ısırardım, o da beni ısırır. Ben ısırardım o bağırdı, o ısırır ben bağırdım sonunda bakkal ayırdı bizi.

Sekiz yaşındayken açlığa ağladım. Babam hastaydı, yiyecek hiçbirşeyimiz yoktu. Aç yattık... Yatmazdan önce ağladım. Kondumuzun az ötesindeki konaklara bakarak sövdüm... Yine aynı yıl ilk hırsızlığımı yaptım. Manavdan kavun çaldım. Çok canım istemişti. Manav yakaladı, kavunu elime verdi, kulağımdan tuta tuta karakola dek getirdi. Komiser ayrı dövdü, polis ayrı dövdü. Ne biçim dövme, ağzım burnum kan içinde kaldı. Komiser hızını alamadı, kavunu başımda paralamak istedi. O canıma deysin, gözlüklü polis beni yakalamış, komiser karşıya geçmiş, kavunu kafama atacak ve paralayacak... Denk getiremedi kavunu, kavun kolumdan tutan polisin burnunun üzerinde paralandı. Gözlüğü kırıldı... Olan yine bana oldu, gözlüklü polis gözlük elden gittiği için öfkeyle bir kez daha dövdü. Sonunda komiser, «Buraları temizle de defol» dedi. Temizlenecek paralanmış kavundan başka şey yoktu ki. Kavunu kap-tım ve karakoldan çıktım. En yakın çeşmede ağzımı burnumu yıkadım, kavunu da oracıkta yedim. Aç kaldığım zaman ekmek de çaldım, bana nesi, çaldıranlar utansınlar...

Darı sattım, kaynamış darı, bir elimde sıcak kova, bir elimde tuz kabı... «Haydi darı, hamama girdi koca-karı, dişleri sarı sarı... Kova kolumu keser, sıcak yanimı pişirir, ama ekmek parası... Fırın işçiliği yaptım,

hakkımı alamadım patrondan, gözüne un atıp kaçtım... İrgatlık yaptım, hakkımı alamadım, 22 akrep yakaladım diri diri, koydum bir kesekâğdımın içine, gece yarısı ağanın kapısının altından içeriye saldı, ağayı soksunlar diye... Akrep avına çıktım, akrepten para kazandım, eşek arısı sattım eczanelere. Sinemalarda gazoz sattım. Sanat öğreneyim dedim, elektrikçi çırağı oldum, elektrik çarptı, ben de kafamı yere çarptım, ölmedim yaşadım, doktorsuz moksorsuz... İlk doktoru on yaşındayken gördüm. Evde hasta olmuş sünmüşüm, babam para olmadığı için Çerçi Yusuf'tan boyuna otlar motlar alır getirir, kaynatır içirmiş bana... Ama ben bir sabah hırlıtlı mırıltili öteki dünyaya gitme hazırlıklarımı yaparken, anam bağırıvermiş:

«Heriiif çocuk elden gidiyor»

Gözümü açtığımda anamın sırtındaydım. Ayaklarım bir o yana, bir bu yana sallanıyordu. Gözlerim yine kapandı... Gözümü tekrar açtığımda, avlumuzdaki cibiniğin içindeydim, anam ağzıma kaşık kaşık ayran veriyordu. Anamın varı yoğu üç buçuk lirası varmış, beş kuruş, on kuruş, onu doktor Bahri beye vermiş... Zattürre beni yenememiş, ben onu yenmişim, bin maşallah sulu ayran sayesinde.

Okul mu, ha gidiyordum ona da. Nalınla... Kural, zengin çocukları en önde oturur, yoksul çocukları, isterse boyu benim gibi lamba camı denli olsun, en arkada oturur. Sen beni en arkada oturtur musun, ben de tahtaya kalkarken işte böyle nalınımınla tahta dösemeye takur tukur basarım...

İyi bir okuyucu olduysam o kışı çok sıcak geçer bilinen Adana'nın kuru ayazı sayesinde oldum. Ev buz gibi, sokaklar buz gibi. Bilmem ki, bir Halkevi Kütüphanesi varmış. Orada soba yanarmış ki nah boyum denli. Hem kimi kimse karışmazmış, isteyen içeri geçip oturabilirmiş... Gittim, üç gün üstüste oturdum. Oh, ilikleirim ısındı. İyi ama bunca insan ne okur?

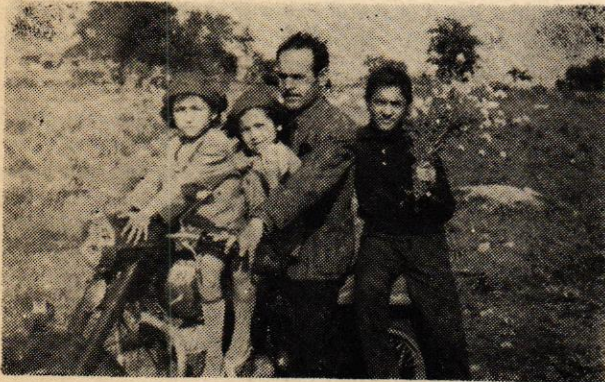
«Ver hele emmi bana da bir kitap?»

«Neyi vereyim?»

«Neyi verirsen ver»

Sonraları «Neyi verirsen ver» demedim oradaki adama.

İlkokul bitti, Tepebağ Ortaokuluna. İyi ama ortaokul masrafları ağır. Babamsa bir yerde kahveci garsonu.

İzgü oğlu Bülent, ikiz kızları Nevin - Sevin'le gezide. 1967.

Diyarbakır Öğretmen Okulu birinci sınıfında. Yıl : 1949

Varsın ağır olsun oğlum, sen de büyüdün artık, accık büyük işler gör...

Orta birinci sınıftan ikinci sınıfa geçtiğimde karpuzculuğa başladım... Kamyonlarla Adana istasyonuna köylerden karpuz gelir. Bu karpuzlar vagonlara yüklenilir. Bir kamyon karpuzu yükleme, beş karpuz... Düşürüp kırdığın karpuz senin. Beş karpuzdan fazla kırarsan işin ucunda mal sahibinden dayak var... İş bitimi, o günü iki kamyon karpuz mu boşalttın, üç kamyon karpuz mu boşalttın, her nehal ise, yüklen şimdi, doldur çuvala, vur sırtına... Akan suyu serinletsin seni. Karpuz çok götürüyor musun, yükle on tanesini, git elli metre öteye, boşalt onları oraya, gel baştan yükle ötekileri... Susadıkça kırıklardan birine elini daldır, on kan gibi, sıcağı... İstasyon nire, Siptilli nire, var ikisinin arası üç kilometre... Vardın Siptilli'ye, tamam artık özel sektörsün orada, karpuzun yeşilinin üzerine çakıyla çiziktir, beş kuruş, iki kuruş, dört kuruş diye. Alıcılarla da çatır çatır pazarlık yap. Kat paranı cebine, kırıkları doldur çuvala, sonra eve... Yesin terzi çırağı ağabeyim, anam, babam, ötekiler.

Ortaokul biterken accık daha büyümüşüm. Fulgur aşları, kırık karpuzlar az daha geliştirmiş beni... Ada-

Eşi Günsel'le
evlendiği gün. Yıl : 1953.

na'ya yapı gerek, yapıya tuğla gerek, tuğlayı katlara çıkaracak işçi gerek... Sırtımda tahta taşımaklık, ahooo ne yapılara tuğlalar taşıdım, ne katlar dikti ustalarım, ama hiçbirinin içinde biz oturmadık...

Ortaokul müdürü Mustafa bey çağırmış beni, acep yine ne suç işledik ki? Fosforu gazın içinden çıkarıp gümleteli çok oldu, onun cezasını da çektim.

«Öğretmen olmak ister misin?»

Bağırmışım ki en güçlü sesimle :

«İsteriim»

«Bağınma oğlum bağırma, sağır değilim...»

Öğretmenler Kurulu benim için «Öğretmen olur» diye not vermiş. Hop, biz soluğu Diyarbakır Öğretmen okulunda aldık. Yatılı, oh devlet babadan. Ulan giysi de veriyorlar, ulan ayakkabı da veriyorlar. Ama yiyecek? Dörtte bir ekmeğin başında kavga... Yıl 1949, savaş yok... Bilirim o savaş günlerini, varsılın işi işti yine, ya bizim gibi yoksulların? İki kilo (setik) bulgur unuyla bir hafta geçindiğimizi bilirim. İyi de niye böyle bu okulda yiyecek?.. Birgün arkadaşlar beni seçtiler, gidip

müdür beyle konuşacağım, Nusret Karcioğlu'la. Öğrenci haklarıymış, demokratik yönetilmiş, öhhööö... Dedim Karcioğlu'na, «Böyle böyle» şap yüzüme bir tokat, «Sersem evinizde bunu buluyor muydunuz?» Sonradan öğrendik ki, müdürümüz parayı artırmış, bakanlığa geri göndermiş, bravolar almış... Ve yine öğrendik ki sonradan müdürümüz müsteşarlar bile olmuş.

Öğretmen okulunun üçüncü sınıfındayken gündüzlü okuyan eşim Günsel'le tanıştım. Okulu bitirdim, Diyarbakır'ı istedim, Günsel'e yakın olmak için. O mezun olunca da hemen evlendik. Diyarbakır'da ev kiralari ateş pahası, onun için Silvan'ı istedik... Oradan askerlik, sonra Aydın... Silvan'da oğlum doğdu Bülent... Kara bıyıklı, 25 yaşında delikanlı şimdi. Aydın'da kızlarım doğdu, ikiz, Nevin, Sevin...

Yazıya başlamak mı, Aydın'da Hüraydın Gazetesinde yazmağa başladım. Küçük küçük öyküler ve röportajlar. Makinam yoktu, oturur sabaha dek elle yazardım, önce karalama, sonra temize çekme. Mehmet Usta'yı da uyarırdım :

«Amman Mehmet Usta, dizerken dikkatli ol, hepsi bir nüsha, sonra geri bana ver...»

Yazdıklarına gülüyorlardı. Oysa ki ben ciddi şeyler yazdığımı sanıyordum. Ama ne bileyim, gülmece oluyormuş.

Bu arada ortaokul Türkçe öğretmeni olmak için açılmış sınavlara girdim, başardım...

Aydın'dan taşmak gerekti, zinciri parçalamak gerekti, ama nasıl? Ühüü bendeki inat... İzmir'deki Demokrat İzmir Gazetesine gittim, koltuğumda yazı dosyası, kapıdan kovuldum... Gözledim, kapıcı değişikinde bir daha gittim, yine kovuldum... Ben giremezsem o kapıdan postacı girerdi ya... Postaladım yazıları, röportajları... Bir hafta sonra Adnan Düvenci'den bir acele telgraf :

«İvedi gelin görüşelim»

Böyle girdim Demokrat İzmir gazetesine...

Peki ya İstanbul? Hiç İstanbul Anadolu'dan yazar kabul eder mi? Şimdi hâlâ sorar okuyucu, «Beyefendi İstanbul'un hangi semtinde oturuyorsunuz?» diye. Sanki yazar olmak için İstanbul'da oturmak baş koşulmuş gibi...

Başladım Akbaba'ya öyküler yollamağa... Sanki derginin kadrolu yazarıymışım, sanki Akbaba'ya her hafta bir öykü yazmak zorundaymışım gibi, her cuma oturuyorum yazı makinasının başına, yazıyorum öyküyü postalyorum Yusuf Ziya Ortaç'a... Tastamam 42 öykü... Ben onlara, onlar çöp sepetine... Sonunda bir tel çektim Yusuf Ziya Ortaç'a, «Biliniz ki o derginin yazı kadrosuna girinceye dek posta İzgü'den Ortaç adına çalışacaktır». Hop on beş gün sonra Akbaba'da ilk öyküm, «Resmi Hizmete Mahsustur»... Sonra Yusuf Ziya Ortaç'tan bir mektup, «Çok iyi yazıyorsunuz, çok dana iyi şeyler yazacaksınız...» O gönderdiğim yayınlanmayan 42 öyküyü de yayınladım Akbaba'da... Zinciri kırmış-

tım... Kırmak birşey değil, asıl savaş şimdi başlamıştı. Çok iyi şeyler yazmalıydım, kendimi kabul ettirmeliydim. Bir avuçluk barutum olmadığına dostu düşmanı inandırmam gerekti. İnandırdım... Bugüne dek yedi yüzden fazla öykü yazdım.

Yumuldum, tiyatroyu okudum, tiyatro yapıtlarını okudum. Yazdım olmadı, yazdım olmadı... Sonunda oldu, profesyonel sahnelerde on oyunumu oynattım.

Beni en çok duygulandıran, ilk kitabım «Gecekondu»yu elime aldığım zaman oldu. Titriyordu ellerim. O gece Remzi Kitabevinin bana göndermiş olduğu otuz kitabı dizdim, geçtim karşısında baktım baktım... «Gecekondu'nun ardından öteki kitaplar geldi... Yaşamımı anlatmamağa çalıştım, ama yazdıklarımın çoğunda gördüğüm insanlar vardı, birlikte yaşadığım insanlar vardı, yapı işçileri, gezgin satıcılar, polisler, karakollar, üçkâğıtçılar, esrarcılar...

Nasıl mı yazarım, yanıma bir mangal koyarım yazarım... Unutmam, bir araba almıştım, onun işlemini yaparken maliyeye para yatırmak gerekli oldu. Veznedeki kız adımı görünce, yanındaki kıza «Aa aa bak Muzaffer İzgü araba alıyormuş,» dedi. Sonra bana döndü, «Siz onun kâtibi misiniz?» dedi... «Hı» dedim. Alışılmış, yazar dedin mi böyle boylu boslu, besili ve dahi yakı-

Ekmeğe parası yılları darı, şeker sattığı yıllarda ağabeyi Sefa İzgü ile.

İzgü gecekondularında tulumdan su çekerken.

şıklı olacak... Kız sonra sordu, «Nasıl yazar?» dedi. «Yanına mangal koyar yazar» dedim... Bir sehpa vardı, bir de hamam iskemlesi... Yazı makinasını sehpanın üzerine koyarım, hamam iskemlesinin de üzerine otururum, yanımda sigaram, çakmağım, tamam. Tek tutkunluğum yazarken çayla kahve içmek. Arada bir oturduğum iskemleden kalkar, çayımı demler, yanıma koyar içerim. Kendi işimi kimseye yaptırmak istemem. Ama şimdi eşim emekli oldu, üç yıldır Günsel yapar çayımı, nasıl da bilir canımın tam çay istediği zamanı. Bir bakıma bizim sehpanın yanına tavşan kanı gibi bir bardak çay konmuş. Eşimin anacık fısıltısı :

«Gerisi çok»

Kızım Nevin de canımın tam kahve istediği zamanı bilirdi ya, şimdi kahve nerede?

Yazı işim bitince mutlaka gezeceğim... İşçi kahveleri, parklar, pazarlar... Filelerimi kaptığım gibi günüye se ya Eşrefpaşa pazarındayım, ya Hatay pazarında...

Sabahları düşünmek, öğleden sonraları yazmak, geceleri de okumak, işte bir günün saatleri böyle geçer. Akşam üzerleri dolaşmak en sevdiğim saatlerdir.

Ödüller mi? Yok canım, aslında hiç önem vermedim ödüllere... Ama bir baktım ki adamlar bize önem vermiyorlar. Yedi yüzden fazla öykü yazmışız, yirmi çocuk romanı yazmışız, altı kitap yayınlanmış, var mıyız, yok muyuz belli değil. Eh galiba ödül almak gerekiyor, dedik, girdik yarışmalara... Milliyet Sanat Dergisi'nin ikincilik ödülü, Nasrettin Hoca birincilik altın ödülü, üçüncülük ödülü, Donumdaki Para yapıtımla Türk Dil Kurumu Öykü ödülü, Bulgaristan Halklararası Altın Kirpi ödülü, Bulgaristan Sviştov Kenti Özel ödülü... Ödüller arka arkaya geldi. Bilmem, bu ülkede bir gülmececi daha olduğunu kanıtlayabildik mi bu ödüllerle?

Şimdi emekliyim... Yooo yazın yaşamından değil, öğretmenlikten. İzmir'de bir apartmanın beşinci katındayım. Birbuçuğa iki balkonu var. İşte o balkonda yazıyorum bu yazıyı, az sonra güneş gelecek; sehparamı, hamam iskemlemi alıp odaya geçeceğim.

metin altıok'un bir oyunu :

İkili Av

Deniz şıptırası, kıyıya vuran hafif dalgalar, uzaktan bir gemi düdüğü. Gittikçe yaklaşan ayak sesleri duyulur, yavaşlar ve durur.

ÇOCUK

Merhaba Bayım.

ADAM

Merhaba.

ÇOCUK

Balık mı avlıyorsunuz?

ADAM

Onun gibi bir şey.

ÇOCUK

Balık kaldı mı bu kirli sularda? Balıkçılar ancak açıklarda tek tek rastlandığını söylüyorlar. Siz kıyıda tutabiliyor musunuz?

ADAM

Hayır, tutamıyorum.

ÇOCUK

Öyleyse niye uğraşıyorsunuz avlamak için?

ADAM

Ben balık avlamıyorum ki.

ÇOCUK

Peki ama bayım, elinizde misina ve denize sarkıtığınız oltayla ne yapıyorsunuz böyle? Buna balık avlamak denmez mi?

ADAM

Denmeyebilir, niyete bağlı bu. Ben balık avlamıyorum, oltamı dinliyorum sadece.

ÇOCUK

Oltanızı mı dinliyorsunuz? Peki ama ne demek bu?

ADAM

Sen ne arıyorsun bu saatte burada? Evine gitsen daha iyi olmaz mı?

ÇOCUK

Sadece dolaşıyordum bayım.

ADAM

Peki, öyle olsun, istediğin kadar dolaş. Ama beni rahat bırak.

ÇOCUK

Özür dilerim, size bir şey söyleyebilir miyim?

ADAM

Söyle bakalım.

ÇOCUK

Şimdi, siz bu sularda balık olmadığını biliyorsunuz.

ADAM

Evet, biliyorum.

ÇOCUK

Hiç bir balık tutamadığımız da belli. Baksanıza sepetiniz bomboş. Hem bundan önce tutabildiğinizi de hiç sanmıyorum.

ADAM

Evet, şimdiye kadar hiç tutmadım. Ne var bunda?

ÇOCUK

Peki, her gece geliyor musunuz buraya?

ADAM

Her gece.

ÇOCUK

Ama niye yapıyorsunuz bunu?

ADAM

Oltamı dinlemek için dedim ya sana.

ÇOCUK

Sizi anlamıyorum bayım.

ADAM

Anlaman gerekmiyor zaten.

ÇOCUK

Konuşmalarımınla sizi sıkıyor muyum.

ADAM

Biraz.

ÇOCUK

Bağışlayın ama, yine sormadan yapamayacağım; her gece buraya gelip, böyle sessizce beklemekten, yani sizin dediğiniz gibi oltanızı dinlemekten ne anlıyorsunuz?

ADAM

Bak oğlum, görüyorsun balık av-

lamak için gereçlerim tamam, yemim de var oltam da.

ÇOCUK

Evet, görüyorum.

ADAM

Ama gördüğünün gerisinde, görmediğin bir şey var.

ÇOCUK

Nedir o?

ADAM

İçimdeki olta.

ÇOCUK

İçinizdeki mi?

ADAM

Yani ta yüreğimin derinliğine sarkıtığım olta. Ben burada ikili bir av peşindeyim. Şimdi anladın mı?

ÇOCUK

İkili bir av mı dediniz? Doğrusu anlaşılır gibi değil.

ADAM

Evet, ikili bir av. Balık tutamıyorum belki. Çünkü burada balık yok, bunu ben de biliyorum. Arasıra bir yosun parçası değer oltamın ucuna, ya da denize düşmüş bir ay yongası. İşte bu bile yetiyor bana. Hem insan balık tutmasa da olur, değil mi?

ÇOCUK

Ama bu çok saçma.

ADAM

Herkes bir şeyin peşindedir oğlum. Bazen saklı, bazen açık. Konken oynayanları düşün bir kere, oyun bir araçtır onlar için.

ÇOCUK

Yani amaçları oyun değil mi?

ADAM

Hiç değil. Görünüşte bir masanın etrafında oturmuş, konken oynuyorlardır. Elllerinde kâğıtlar, büyük bir dikkatle kendilerinden öncekinin atacağı kâğıdı beklerler. Sonra da dü-

şünürler kendi atacakları kâğıt başkasının işine yaramasın diye.

ÇOCUK

Peki niye oynuyorlar sizce?

ADAM

Kendilerini unutmak için.

ÇOCUK

Sanırım bu söylediklerinizi anlıyorum. Ya siz?

ADAM

Bana gelince, ben de kendimce bir şeylerin peşindeyim.

ÇOCUK

Yani oltanızı dinleyerek?

ADAM

Evet, bu balıksız denizden balık bekleyerek.

ÇOCUK

Öyleyse sizin gizli bir amacınız olmalı.

ADAM

Şu çevrene bak ve dinle; ışıklar, gemiler, denizin şıptısı, sessizlik ve bekleyiş. Bütün bunlar birer av değil mi sence?

ÇOCUK

Deniz, sessizlik, bir de... biraz önce söylemişsiniz, ay yongası mıydı neydi, siz onların peşindediniz sanırım.

ADAM

Evet, öyle. Suda oynaşan küçük ay yongalarının, uzak bir gemi düdüğünün. Her gece avlıyorum onları. Yani sizin anlayacağın, hiç eli boş dönmiyorum. Mutlaka bir ses, bir görüntü ya da birisi takılır oltama.

ÇOCUK

Birisi mi?

ADAM

Evet, baksana bugünkü avlarımdan biri de sensin. Gerçi bir kaya balığı gibi, pek istenmeyen bir av ama, olsun ne zararı var?

ÇOCUK

Benden kurtulmak istediğinizi anlıyorum.

ADAM

Aldırma. Seni kırmak değildi amacım. Hem baksana, kaya balığı bile yok burada.

ÇOCUK

Öyleyse size bir soru sorabilir miyim?

ADAM

Sor bakalım.

ÇOCUK

Ya içinizdeki olta? Onunla yakalamak istediğiniz ne bayım?

ADAM

Ama sen beni yormaya başladın artık. Hem seni ilgilendirmez bu.

ÇOCUK

İstemezseniz cevap vermeyebilirsiniz, ama...

ADAM

Sus, dinle, dinle bak. Sen de duydun mu?

ÇOCUK

Neyi duydum mu?

ADAM

Bir dakika oğlum, bir dakika sus... tuhaf doğrusu. Çok tuhaf. Bir ses duyar gibi oldum. Rüzgâr değil di kesinlikle. Galiba bu kez buldum onu.

ÇOCUK

Neden söz ediyorsunuz?

ADAM

Biliyordum yok olmadığını. Yok olamazdı ben yaşadıkça. İşte duydum onu. Yıllar sonra ilk kez. Evet, duydum.

ÇOCUK

Ne oluyor bayım? Neyi duydunuz? Oltanıza vuran ne?

ADAM

Başaracağımı biliyordum. Daha bu ilk rastlaşma. Şimdilik kaçırdım. Ama bir gün yakalayacağım. Yakalamam gerek.

ÇOCUK

Beni ürkütüyorsunuz. Yakalamanız gereken ne? Lütfen bir şey söyleyin.

ADAM

Sakin ol çocuğum, ürkecek bir şey yok. Bir an... Neyse bırakalım şimdi bunu. Hem ben artık gitmeliyim. Bugünlük bu kadar yeter. Hoşçakal oğlum. Haydi sen de evine.

ÇOCUK

Bir dakika bayım, lütfen bekleyin.

ADAM

Yine ne istiyorsun?

ÇOCUK

Birlikte biraz yürüyemez miyiz? Beni böyle bırakıp gidemezsiniz.

ADAM

Neden gidemeyeyim?

ÇOCUK

Aklımı karıştırdınız çünkü. Buna hakkınız yok.

ADAM

Olabilir, ama beni bulan sensin, konuşmaya zorlayan da sen.

ÇOCUK

Evet, biliyorum, benden sorumlu değilsiniz. Ama yine de biraz daha aydınlatılabilirsin beni. Hem bunun ne zararı var? Lütfen bayım, lütfen.

ADAM

Peki ne öğrenmek istiyorsun?

ÇOCUK

O duyduğunuz neydi? Tam yakalarken kaçırduğumuz, sizi her gün buraya getiren o ses ne sesiydi? Lütfen söyleyin bayım.

ADAM

Bunu anlayabileceğini hiç sanmıyorum. Gel bu sorudan vazgeç. Aklın daha fazla karışmasın.

ÇOCUK

Olsun bayım, siz yine de söyleyin. Aklım zaten yeterince karıştı.

ADAM

Bir çocuk sesiydi oğlum.

ÇOCUK

Bir çocuk sesi mi?

ADAM

Yıllardır duymadığım, kulaklarımdan silinmiş, yitirdiğim bir çocuk sesi.

ÇOCUK

Fakat nasıl olur? Benden başka kimse yoktu kıyıda.

ADAM

Bunu biliyorum. Ama ben onu yeniden duymak istiyordum. Mutlaka içimde bir yerlerde, dibe çökmüş bir batık gibi duruyordu.

ÇOCUK

Duyduğunuz gerçekten o muydu?

ADAM

Sanırım oydu. Seninle konuşurken birden oltama vurdu.

ÇOCUK

İçinizdekine tabi, yüreğinizdekine.

ADAM

Evet, içimdekine. Kazançlı bir gün sayılır. Onu yakalar gibi oldum hiç değilse. Kimbilir belki yarın yakalarım.

ÇOCUK

Yarın gece yine geleceksiniz buraya, değil mi?

ADAM

Geleceğim. Onu yakalayınca kadar her gece. Ama sakın sen bir daha gelme. Bu kadar yardımın yeter. Haydi hoşçakal oğlum.

ÇOCUK

Siz de hoşçakalın. Dilerim onu avlarsınız.

GÜNLER DERGİLER KİTAPLAR

10 Ağustos, Cuma/.

HALKIN AYAĞINA GİTMEK

Geçen yıl ne olup bitti anımsamıyorum, ama birşeyler oldu ki, ne Yakacık ne de Kartal şenliklerine gidebildim. Bu yıl Yakacık gene «Kismet» olmadı. Arkadaşlar, «sen halkın ayağına gitmek istemiyorsun, neden?» dediler.

Halkın ayağına gitmek, halka inmek, halka dönmek... Bunlar hep yanlış yorumlanıyor nedense. Bir partinin önderi, «Biz halka dönük partiyiz» diyor. Bakıyorsunuz, gerçekten halka dönmüşler, ama sırtlarını.. Bir ozanımız ya da yazarımız halka inmekten söz ediyor. İnaniyorsunuz. Çünkü ozanımızı ya da yazarımızı halka inmenin çabası içinde görüyoruz. Ne var ki, halka inmek kuyuya inmek demek değildir; işte bunu bilmiyorlar; bir kuyuya iner gibi halka inmek istiyorlar...

Ben ne halka iniyorum, ne halka dönüyorum, ne de halkın ayağına gidiyorum; çünkü hiçbir zaman halkla bağlarımı koparmadım, kendimi halktan soyutlamadım. Bazı ozan ve yazarlarımız da diyorlar ki, «bizim halka inmemiz doğru olmaz, halk bize çıksın...»

Ne biz halka inelim, ne halk bize çıksın; çünkü ne halk kuyudur, ne biz minareyiz. En iyisi, halk olmanın yollarını arayalım. Perşembe gecesi bunları düşündüm. Cuma günü Kartal'a gidip kitaplarımı imzalayacaktım. Tekin Sönmez'in mektubuna olumlu yanıt vermiş, Kartal'a gelir kitaplarımı imzalarım, demiştim. Bir söz vardır bilirsiniz, «söz vermek göt vermeye benzemez» derler. Diyeceğim, insan sözünde durmalı...

COŞKUyla UYUŞUKLUK YANYANA

Adapazarı - Haydarpaşa elektrikli treninin 8.40'da İzmit'te olması gerekiyor. İrfan Nircan'la bekliyoruz. Tren gelmiyor. Son günlerde bu elektrikli trene bir şeyler oldu; ilk zamanların coşkusu kalmadı üstünde, pısırklaştı. Ama gene de otobüsten iyi. Otobüs 40 lira, tren 17.50... Otobüs çoğu zamanlar, Hereke'deki dinamit atımları yüzünden, yolda eğlenip kalıyor. Tren için bu korku yok. Sonra, tren daha güven verici. Ben treni seviyorum...

Sevdiğim tren geliyor. Biniyoruz. İzmit'ten Haydarpaşa'ya kadar bilet aldık. Bu tren Kartal'da durmuyormuş. Pendik'te inip banliyöye bineceğiz... Sarsıla sarsıla gidiyoruz. Yarıncı'dan sonra deniz kıyısına yapılmış evler başlıyor. Daha başka evler de yapılıyor. Hani, kıyı şeridi diye bir şey vardı; hani, otuz metrelik bir kıyı şeridinin gerisine yapılıcak evler?

Her şeyimiz masal!

Masalın kuralı yoktur. İşine nasıl gelirse öyle söyle, öyle anlat. Kıyı şeridi de bir masal, işinize nasıl gelirse öyle yapıp çatıyorsunuz...

Pendik'te inip bekliyoruz. Herkes bekliyor. Bekleyenlerin açıkta kalan her yerleri güneş yanığı. İyice kahverengileşmişler, çikolata gibi olmuşlar. Geçen yıl hiç denize girmemişim, bu yıl da öyle. Bir deniz kıyısında çoluk çocuk dinlenmemiz için, şöyle bir haftalık bir dinlenme için en az 14 bin lira gerekli. Oysa ben ayda 5 bin lira biriktirip senete yatırıyorum, borçlarımı ödemeye çalışıyorum.

Pendik'te ağaçlara Hergün gazetesi asılmış...

Kartal'dayız. Çevremize bakıyoruz, sonra deniz kıyısına iniyorum. Yemek yiyip Halk Plajına gitmek istiyoruz. Yazarlar akşama kadar bu halk plajında kitaplarını imzalıyorlarmış, akşamdan sonra da parkta... Kıyıdağın gazinolarla daha gerideki işyerlerinin, lokantaların arasında bir gezinti kordonu var. Yemeğimizi yiyip kalkıyoruz. Biraz gezinti yerinde ressam, yontucular. Sanatçılar Kartal Şenliği'ne bir coşku katmak istiyorlar, ama halk oralı değil. Do-laşılıyorlar, dondurma, mısır yiyorlar, çay içiyorlar. Ressamlara, yontuculara şöyle gözücüyle bir bakıp geçiyorlar.

Coşkuyla uyusukluk, bezginlik yanyana...

HALK PLAJINDA

İskelenin oradan bir taksiye binip Halk Plajına gidiyoruz. Şoför 150 lira istiyor. Üç dakikalık yol. Bunu şoföre anlatmak istiyoruz. Anlamak istemiyor. Yalnızca gülümsüyor. Canım sağ olsun arkadaş deyip iniyoruz. Plaj pek kalabalık değil. Üstü kapalı ve uzunca bir oturma yeri var plajın. Bir kitaplık ve iki masa kitaplarla dolu. Kitapların başında Tekin Sönmez. Selâmlaşıyoruz. Bizi bir masaya götürüyor. Masada Hasan İzzet Dinamo ve bir genç arkadaş var. Hasan İzzettin Dinamo ile konuşurken Necati Mert geliyor. Bu kitap işini Tekin Sönmez'le birlikte yürütüyorlarmış. Necati Mert'le daha yeni yüz yüze geliyoruz. İki kez Adapazarı'na gitmişim, ikisinde de Necati Mert'i kitapçı dükkânında bulamıştım.

Kumların üzerine uzananlar kadınlarla genç erkekler. Çocuklar boyuna oynuyorlar; orta yaşlı erkeklerse denizden çıkıp kurulanıyorlar ve gölgelik yere gelip oturuyorlar, gazoz ya da bira içiyorlar. İçimden, niye mayomu almadım diye geçirirken, Tekin Sönmez'in sesiyle ayıyorum: «Hadi yemeğe gidelim.» Biz yemek yedik, diyorum. Yemek yemeyenler gidiyorlar. Büfeden bir bira alıp geliyorum. İrfan'la konuşuyoruz. İrfan bir saat sonra gidecek. Kalkıp kitap seçiyor. Yemek dönüşü Hasan İzzettin Dinamo'ya, Necati Mert'e, Tekin Sönmez'e imzalıyor. Ve gidiyor...

Çetin Altan'ın, Naci Girginsoy'un, Yusuf Ateş'in de bugün kitaplarını imzalamaları gerekiyor, ama üçü de daha gelmedi. Okurlar kitapları seçiyorlar, ama yazarının olmadığını öğrenince seçtikleri kitapları geri veriyorlar ...

Tekin Sönmez, tanıştırayım diyor: «Orhan Asena...» Orhan Asena güleç yüzlü biri. İnsana güven duygusu veriyor. Onlar bir ara Hasan İzzettin Dinamo'yla söyleşiye dalınca, ben de sakallı genç arkadaşla tanıştıyorum. Adı Mehmet Müfitmiş. O da güleç yüzlü, konuşkan bir arkadaş. Yazdığı şiirlerden, yazacaklarından, yarım kalmış bir romanından söz ediyor...

Orhan Asena Kartal'da plaja yakın bir evde kalyormuş. «Bu hafta son, Ankara'ya döneceğim» diyor. Sonra «Ölü Kentin Nabızı» adlı kitabını imzalayıp veriyor. «Ölü Kentin Nabızı» Şiir Tiyatro Yayınları'nın ilk kitabı. Bu yayınevi Tahsin Saraç, Güngör Dilmen, Orhan Asena üçlüsünün bir ortaklığıymış. Orhan Asena yayınevi adı olarak şu adı önermiş ilkin: Batak Yayınevi. Anlatıyor: Biz kâr amacıyla kurmadık bu yayınevini. Zararı da göze aldık, az satan kitapları basmayı göze aldık, onun için...

Necati Mert giriyor araya ve Orhan Asena'ya şunları söylüyor: Şiir kitaplarının az sattığı doğru, ama oyun kitapları iyi satıyor. Ben sizin kitaplarınızı da iyi sattım. Orhan Asena'nın gözleri ışıyor... Sonra gidiyor Orhan Asena. Çetin Altan, Naci Girginsoy, Yusuf Ateş hâlâ gelmediler...

Masamıza güneş vuruyor. Masanın yerini değiştiriyoruz. Çocuklar, en çok onlar ilgi duyuyor kitaplara. Kitapları alıp evirip çeviriyorlar; varsa eğer, kitabın arka kapağındaki yazarın fotoğrafına bakıyorlar, kitap ya da yazar hakkında yazılan yazıyı okuyorlar. Bazıları seçtikleri kitabı imzalıyorlar, bazılarıysa bakmakla yetiniyorlar. Çocukların kitaplara ilgi duyması, bakması bile güzel. Bu güzelliğin tadına varıyorum...

SİLAHLARIN SOĞUKLUĞUNDA

Tekin Sönmez'le Necati Mert kitapları topluyorlar. Halim Şefik çocuklarla oyalanıyor. Akşam yemeği için yola düşünüyoruz. Belediye Başkanı bu yemek işini iyi düzenlemiş doğrusu. Yemek dağıtımını da saat gibi işliyor. Yemekten sonra, Belediye Başkanı folklorcularla oyuna başlıyor... Bir minibüse binip şenliğin akşam gösterilerinin yapıldığı parka gidiyoruz. Parkın çevresi otomatik silahlı polislerle, askerlerle sarılmış. Hava sıcak, ama bu soğuk silâhlar karşısında ürperiyoruz...

Yusuf Ateş geliyor, ama Çetin Altan'la Naci Girginsoy hâlâ gelmediler. Bu akşam Çetin Altan'ın bir de konuşması var. Tekin Sönmez yarı tedirgin, yarı öfkeli. Çoğunlukla böyle oluyormuş, geleceğiz diyen kimi yazarlar gelmiyorlarmış. «Gelmeyen yazar arkadaşların kitapları elimizde kalyor, bu kitapların hamallığını yapmakla kalyoruz.» diyor. Haklı elbette. O kitapların oradan oraya nasıl taşındığını gördüm çünkü. Güç iş doğrusu. Tekin Sönmez'le Necati Mert 10 gündür bu işin içindeler.

Benim gözüm saatte. Trenler Kartal'da durmadığından gene Pendik'e kadar gitmem gerekecek. Pendik'ten İzmit yönüne en son tren 20.30'da. Yusuf Ateş, «benim kayınbirader seni Pendik'e götürsün.» diyor. O sırada bir arkadaşımı görüyorum. Onun da arabası varmış, «ben götürürüm seni Pendik'e, zaten ben de orada oturuyorum.» diyor...

Bu gece film gösterisi varmış, halk perdenin önünde. Kitaba ilgi çok az. Ama gene de plajdan daha iyi burası, daha çok kitap satılıyor. Saat 20'de kalkıyorum. Arkadaşlara eyvallah deyip silahlı polislerin, as-

kerlerin arasından geçip yürüyüp gidiyorum. Arkadaşım arabasını arka sokaklardan birine park etmiş. Bu ara sokaklar ıssız... O güvenlik önlemleri kimin için? Askerler, polisler kimi kimden koruyacaklar?...

Ruşen HAKKI

DERLEME

KIRK YILLIK ANILAR

1939 yılının 1 Eylül'ü. Faşist Almanya Polonya'ya saldırıyor. Emperyalizmin ikinci paylaşım savaşı başladı. İki gün sonra, Fransa ve İngiltere Almanya'ya karşı savaşa girecek. Franco'nun Madrid'i ele geçirmesinin üzerinden beş ay geçti. Kondor lejyonları gelmeseydi, belki de cumhuriyetçiler faşistleri altedecekti. Amerika Birleşik Devletleri zaman geçirmeden Franco'nun iktidarını tanıyor; tarih 1 Nisan 1939. Halbuki çok kimse önceden biliyordu, Almanya ve İtalya'daki faşist diktatörlüklerin, İspanya'yı bir manevra alanı olarak kullandıklarını. İkinci Dünya Savaşı'nın bir provası yapılmıştı. İspanya'daki savaşta ağır yaralanan Alman gazetecisi ve yazar Guztav Regler, «Almanya'ya yalnız Madrid üzerinden döneriz» diyor.

***

«Savaş yöntemi için 1 numaralı duyuru:

Gizli emir Berlin, 31.8.1939

Doğu sınırında, Almanya için dayanılmaz olan durumu barışçı yoldan ortadan kaldırmak amacıyla bütün politik olanaklar tükendikten sonra, zor kullanarak çözüme varmaya karar verdim.

Polonya'ya karşı saldırı, Weiss durumu için yapılan hazırlıklara göre yönetilecektir. Kara kuvvetlerinde, bu arada hemen hemen tamamlanmış olan ilerlemeyle beliren değişiklikler hesaba katılacaktır.

Görevlerin dağılımı ve operasyon hedefi değişmemiştir.

Saldırı günü : 1.9.1939

Saldırı saati : 4.45

Batıdan savaş durumunun yaratılmasıyla ilgili sorumluluk; belli ki İngiltere ve Fransa'ya aittir. Küçük sınır ihlallerine ilk başta sadece yerel olarak karşı koyulacaktır. Holanda, Belçika, Lüksemburg ve İsviçre'ye tarafımızdan garanti edilmiş yansızlığa sonuna kadar dikkat edilecektir...

Alman Orduları Başkomutanı

Adolf Hitler»

**

1 Eylül 1939 sabahı, Alman birlikleri yukardaki emirle Polonya sınırını aştılar. Reichstag'ta o gün konuşan Hitler'e göre, son günlerin sınır olaylarından sonra, Polonya «bu gece, ilk kez kendi topraklarımızda düzenli birlikleriyle ateş açmıştır. Şimdi, 5.45'den beri ateşe karşılık verilmektedir. Bu andan itibaren bombaya bombayla karşılık verilecektir... Böylece, benim için en kutsal ve en değerli olan şu (asker) ceketi(ni) tekrar giydim. Onu ancak zaferden sonra çıkaracağım, ya da — böyle bir sonu yaşamayacağım.» Aslında Hitler, Polonya üniforması giymiş SS sürülerini Alman radyo istasyonu Gleiwitz'e saldırarak dünya kamuoyunu aldatmak istemiştir. Ama işin bir başka yanı daha var. Hitler, konuşması sırasında «sürg-ü lisan» etmiştir. Savaş hareketi, önceden planlandığı gibi 4.45'de başlamıştır.

**

1942 yılının sonları, Almanların 6. Ordu'su Stalingrad'da sarılmıştır. Faşizmin yayılmasını durduran savaştır. Stalingrad savunması. Sovyet halkının İkinci Dünya Savaşı'ndaki fedakârlığı, uygarlık tarihine kazınmıştır artık. Alman faşizminin belini kıran, Stalin'in önderliğinde çarpışan Sovyet işçileri, köylüleri, aydınları olmuştur. Normandiya'ya yapılan çıkartmanın başarıya ulaşmasında en büyük pay Stalingrad kahramanlarıdır.

**

Stalingrad'da sıkışıp kalmış bir Alman askeri yazıyor :

«Buradan nasıl çıkılacağını bilemiyorum. Bu da benim görevim değil aslında. Buraya emirle geldik, emirle ateş ettik, emirle aç kahyoruz, emirle ölüyoruz ve yine emirle buradan çıkacağız. Belki bunu becerebilirdik, ama strateji uzmanları anlaşıyor. Şimdi değilse bile, kısa bir müddet sonra çok geç olacak. Ama emir olarak bir kez daha yürüyeceğimiz kesin. Hem de büyük bir olasılıkla ilk başta planlanan yönde. Ancak fark şu olacak : silâhsız ve başkasının emrinde olarak.»

Alman askerinin tahmini doğru çıktı. Bu, Stalingrad kuşatmasından gelen son mektuplardan biridir. Hitler'in emriyle, 1943 Ocak ayında mektuplara el konmuştur. «Führer», mektupları açtırarak «Stalingrad kuşatmasındaki havayı bilmek» istemiştir. Mektupların üstündeki alıcı ve gönderen adresleri yok edilmiştir.

**

Alman yazar F. C. Weiskopf anlatıyor :

«Zulüm masalı.

Varşova gettosunda, 1943 yılının Nisan'ından Haziran'ına kadar süren çarpışmalar sırasında, Naziler Jlica Franciskanska'daki Yahudi hastanesini kuşattılar ve ateşe verdiler. Daha önceden bütün çıkışları kapatmışlardı. Bu önleme karşın, dışarı çıkabilen hastalar ve yaralılar, ateş edilerek ve silâhlarla itilerek tekrar alevlerin içine sokuluyordu.

Kor olmuş duvarların bir bölümü yıkılmak üzereyken, binanın çatısında birden bir kadın belirdi; kollarında iki çocuk taşıyordu. Binayı çevirmiş olan ve olay karşısında gülmeğe katılan SS'ler, hemen kadına neşeli öğütler vermeye başladılar. Daha fazla nazlanmamalıymış, aşağı atlamalıymış ve buna benzer şeyler. SS'in ambulans servisinde birkaç Hitler kızı da bu dehşet verici şenliğe katılmıştı.

Ne yapacağını şaşırılmış olan anne, çocuklardan birini, kolay ölmesi için aşağıya attı. Diğer çocuk kendisine öyle yapmıştı ki, elini çözemeli ve onunla birlikte alevlerin içine atıldı.

Birden başlayan yayılm ateşi, aynı anda halâ gülen SS'leri ve Hitler kızlarını yere serdi.

Ertesi gün «Varşova Gazetesi»nde, Yahudi çetelerin hayvanca bir vahşetle Alman hemşirelerin bile hayatlarını gözetmediği» yazılıyordu.

Mustafa CEM

BİR MEKTUP

«Türkiye Yazıları Çalışma Kuruluna,

İki yıl önce, Ankara'da yüksek öğrenimimi yaparken derginizin yönetim yerine gelmiş ve içinizden bazı arkadaşlarla tanışmıştım. Belki basılır umuduyla şiirlerimi bırakmıştım size. İnceleyeceğinizi ve kuruldan geçerse sıraya koyup yayımlayabileceğinizi söylemişsiniz. Üç sayı sonra ilk şiirim TÜRKİYE YAZILARI'nda yayımlandı. Büyük mutluluk duydum. Bu mutlu olay, şevkimi arttırdı. Şiire daha çok çalışmaya başladım. Durmadan, usanmadan çalışıyor, en köklü sanat geleneğimizi taşıyan bu dalda, yerli ve yabancı, gelmiş ve geçmiş tüm şairleri inceliyor, şiirin tarih içindeki gelişimini öğreniyordum. Geçmişin büyük ustaları neler yaratmıştı, yaratılanlarının üstüne ard arda neler katmışlardı? Bu soru beni derinden ilgilendiriyordu. Çağdaş şiirimizi ve çağdaş dünya şiirini de elimden geldiğince inceledim. Öğrendiklerim sayesinde kendi şiirlerimi daha iyi eleştirebiliyor, yazdıklarımın eksiklerini, zayıf taraflarını görebiliyordum.

Birkaç sayı sonra, derginizde ikinci şiirim de yayımlandı.

Şimdi işi iyice ciddiye almıştım. Yayımlamak üzere değil, öğrenmek amacıyla kendi kendime alıştırma yapıyordum. Hece vezniyle, hatta aruzla şiirler yazmaya çalıştım. Bu şiirleri bir dosyada topluyordum. İlerde, zaman içinde, aldığım yolu bu sayede izleyebileceğimi düşündüm.

Başka dergilere de gönderdim şiirlerimi. Güvendiğim, değerine inandığım ürünlerdi onlar. Dergilerin kimisinde yayımlandı, kimisinde yayımlanmadı. Bu arada TÜRKİYE YAZILARI ile mektuplaşıyordum. Şiirlerim hakkındaki eleştirileriniz bana gerçekten yararlı oluyordu.

Sonra okulu bitirdim, Anadolu'nun bu kentinde göreve başladım. Mektuplaşmamız sürüyordu. Şiir çalışmalarım da gelişmişti. Bu küçük kentte, kendime daha çok zaman ayırabiliyordum. Yalnızdım. Ama sanıyorum ki, yalnızlık, şiir çalışmalarımda besliyordu beni.

Şiirlerim artık yankı uyanırmaya başlamıştı. Kimi gazete ve dergilerde, edebiyatla ilgili yazarlar şiirlerim üzerinde durmaya başlamışlardı. Bundan yüreklenerek, şiirlerimi bir kitapta toplamayı düşündüm. Şiir yayımlayan bazı büyük yayınevlerine mektup yazarak şiir dosyamı gönderdim. İlk gönderdiğim yayınevinden yanıt bile çıkmadı. Dosyam onlarda kaldı. Neyse ki şiirlerimin bende üç kopyası daha vardı. Başka bir yayınevine gönderdim. Kısa bir yanıt aldım oradan. Yanıt olumsuzdu. Ama bu yayınevi gerekçe gösteriyordu. Şiirlerimin aslında değerli olduğunu, bununla birlikte kitap halinde

yayımlanmasının yayınevini zarara sokacağını açık açık yazıyordu. Kağıt fiatları yüzde beş yüz artmış vs... Ben tanınmamış, ünsüz bir şairmişim. Satmamış benim kitabım.

Doğruydum. İçinde bulunduğum gerçek buydu. Ünsüzdüm ve kitabım satış yapmazdı. Zaten şu ülkede şiir okuru kaç kişi? Bunca ünlü şair varken, onlar tutup benim kitabımı mı alacaklardı? Yayınevinin kitabıma yapacağı yatırım boşa gidecekti. Hak veriyordum yayınevime.

Peki, benim gibiler için çıkış yolu nedir? Ünlü yazarlar, anasının karnından ünlü mü çıktı? Yetenekliysem, ürünlerim gerçekten değerliyse, onları şiir okuruna iletmem olanakını nasıl bulacaktım? Bu durum doğrusu beni kırdı. Ama çalışmalarımı aksatmadım. Tersine, kamçılandım. Her akşam, en az üç-dört saatımı şiir çalışmalarına veriyordum. Okuyor, öğreniyor, daha çok okuyor ve kimi geceler sadece iki dize üzerinde saatlarca durarak yazmaya çalışıyordum.

Şiirlerimi bugüne değin yayımlayan bir dergi olarak, TÜRKİYE YAZILARI'ndan bana yol gösterileceğini sezer gibiydim. Evet seziyordum. «Kötü şiir» espirisinden doğan tartışma dolayısıyla, TÜRKİYE YAZILARI'nın tutumunu onaylıyor, bir derginin ünsüz yazarlara olanak açmakla görevli olduğunun açıklanmasına seviniyordum. Bakalım ötesi nasıl gelecekti?

TÜRKİYE YAZILARI'nın ünlü - ünsüz ayırdetmeden, tüm değerli ürünleri kitap ha-

linde yayımlayacağını duydugumda, sezgilerimin beni aldatmadığını anladım. Girişiminiz doğrudur. Göreceksiniz, yayım alanındaki bu girişiminiz başarı kazanacaktır. Batmayacaksınız. Arkanızda bizler varız. Biz, edebiyatseverler... Size destek olacağız.

Eğer batmak söz konusu olsaydı, TÜRKİYE YAZILARI dergisi de batardı bugüne dek. Tam iki buçuk yıldan beri, dergimiz yayını aksamadan sürdürüyor. Neden batmadı? Okur desteği, TÜRKİYE YAZILARI'nın en büyük güvencesiydi de ondan. Şimdi şiir kitaplarının daha büyük destek göreceği inancındayım. Bilinçli okur bilmektedir ki, dayanışmanın dışında güvencemiz yoktur. Bilinçli okur, TÜRKİYE YAZILARI yayınlarının yanındadır.

Size bulunduğum bu küçük kentten yüz liralık posta pulu gönderiyorum. Bana ve üç arkadaşımın adreslerine yayınlarınızı postalayınız. «Ödemeli» olarak göndermenizin sakıncalarını biliyorum. Ödemeli ücreti on beş lirayı buluyor. Zaten kitabın kendisi 25 lira. Pul gönderme yolunun en kolay, en kestirme ve ucuz bir yol olduğu besbelli.

Çalışmalarınızda sizi destekliyor, başarılar diliyorum. Sevgi ve dayanışma duygularımı tüm şiirseverler adına iletirim.

NOT:

Bu mektubumu binlerce şiirsever adına yazdığımı bilmenizi isterim. Onun için, benim adım önemli değildir. Adımı ve adresimi saklı tutmanızı dilemekteyim.»

ANKARA BELEDİYESİNCE DÜZENLENEN

başkent ödülü yarışmalarına katılma süresi

GÖRÜLEN İLGI VE İSTEK ÜZERİNE DÜZENLENEN YARIŞMALAR
YÜRÜTME KURULUNCA 4 KASIM 1979 SAAT 17'YE KADAR

uzatılmıştır

1 — MEKTUP YARIŞMASI VE SEÇİCİ KURULU :

Sekreter : Ali Dinçer, Belediye Başkanı
Üyeler : Başkent Okullarından gelecek oniki küçük kentli vatandaştan oluşacaktır.
2 — İNCELEME YARIŞMASI SEÇİCİ KURULU :

Sekreter : Dr. Korel Göymen - Ankara Belediyesi Başkan Yardımcısı, ODTÜ Öğretim Üyesi
Üye : Dr. Erhan Karaesmen - Yerel Yönetim Bakanlığı Müsteşarı.
Üye : Prof. Dr. Ruşen Keleş - SBF Öğretim Üyesi
Üye : Doç. Dr. Turgut Tan - SBF Öğretim Üyesi
Üye : Feyzi Özyenen - TMMOB
Üye : Dr. Ali Erkan Eke - SBF Öğretim Üyesi

3 — FİKİR PROJESİ YARIŞMASI SEÇİCİ KURULU :

Sekreter : Kadri Atabaş - Mimar, Ankara Belediyesi Başkanlık Danışmanı
Üye : Erdal Tandıroğlu - Mimar, Ankara Belediyesi Sosyal Konular Müdürü
Üye : Prof. Dr. Tuğrul Akçura - Şehir Plancısı, ODTÜ Öğretim Üyesi
Üye : Dr. Nejat Erder - İktisatçı, Başbakanlık Danışmanı
Üye : Asst. Prof. Dr. Raci Bademli - ODTÜ Öğretim Üyesi
Üye : Asst. Prof. Bahattin Akşin - Sosyolog, ODTÜ Öğretim Üyesi
Üye : Asst. Prof. Dr. Mehmet Adam - Mimar, TMMOB Mimarlar Odası Temsilcisi, ODTÜ Öğretim Üyesi
Üye : Haluk Alatan - Mimar, Ankara Metropolitan Nazım Plân Büro Başkanı
Üye : Tankut Ünal - Mimar, İmar İskân Bakanlığı Plânlama İmar Gn. Md. Y' d.
Üye : Sabit Yanıkoğlu İmar İskân Bakanlığı Mesken Md. Yrd.

4 — GAZETECİLİK YARIŞMASI SEÇİCİ KURULU :

Haber, İnceleme - Araştırma - Röportaj, Fotoğraf, Karikatür, Radyo - TV haberi, Radyo - TV Programı.
Sekreter : Bülent Özükan - Ankara Belediyesi Basın Yayın Müdürü
Üye : Orhan Tokatlı - Milliyet Gazetesi Ankara Temsilcisi
Üye : Ülkü Arman - Hürriyet Gazetesi, Ankara Temsilcisi
Üye : Can Pulak - Günaydın Gazetesi Ankara Temsilcisi
Üye : Yavuz Donat - Tercüman Gazetesi Yazarı
Üye : Orhan Koloğlu - Basın Yayın Genel Müdürü
Üye : Mahmut Tali Öngören - Yazar, SBF BYYO Öğretim Üyesi
Üye : Süha Arın - Yönetmen, SBF BYYO Öğretim Üyesi
Üye : Esen Ünür - TRT
Üye : Nezh Danyal - Karikatürcü

5 — ÖYKÜ YARIŞMASI SEÇİCİ KURULU :

Sekreter : Emin Değer, Avukat, Ankara Belediyesi Meclis Üyesi
Üye : Adalet Ağaçoğlu - Yazar
Üye : Fakir Baykurt - Yazar Kültür Bakanlığı Danışmanı
Üye : Adnan Binyazar - Yazar, Kültür Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanı
Üye : Dursun Akçam - Yazar
Üye : Talip Apaydın - Yazar, Millî Eğitim Bakanlığı Müşaviri
Üye : Remzi İnanç - Yazar

6 — FOTOĞRAF YARIŞMASI SEÇİCİ KURULU :

Sekreter : Birol Ganioglu - Ankara Belediyesi Eğitim ve Kültür Müdür Vekili
Üye : Ozan Sağdıç - Fotoğraf Sanatçısı
Üye : Hamza İnanç - SBF BYYO Fotoğrafçılık Öğretim Görevlisi
Üye : Doç. Dr. Günsel Renda - Hacettepe Beytepe Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi
Üye : İrfan Demirkol - Fotoğraf Sanatçısı
Geniş Bilgi ve Başvuru : Ankara Belediyesi Başkanlığı BASIN YAYIN ve TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ Ulus/ANKARA TEL. : 10 55-45

Lenin'le Birkaç Dakika

(Moskova, Kremlin, 14 Temmuz 1918)

Aşağıdaki yazı, Sovyet yazarı Mihail Şatrov'un «Lenin'in Çalışma Gününden 90 dakika» adlı belgesel anlatısından alınmıştır. Yazar, burada büyük ustanın 14 Temmuz 1918 akşamı, 22.15 ile 23.45 arasında, çalışma odasında geçirdiği zamanı anlatmaktadır. (Anlatının tümü için bkz. SPUTNIK, Nisan 1970)

Sekreteri içeri girdi.

«Vladimir İlyiç, Vinogradov sizinle görüşmek ister.»

«Çok güzel. Lütfen, bu postanın tümünü hemen gönderiniz. Vinogradov'u da içeri alabilirsiniz.»

Lenin elini bir kez daha alnında gezdirdi, sonra Vinogradov'u karşıladı.

«İyi akşamlar, Vinogradov yoldaş. Bana verecek sevindirici haberleriniz vardır herhalde?»

Vinogradov güldü.

«Bakın, Viladimir İlyiç, beni daha yeni bu göreve verdiler. Birkaç geçici taslak getirdim yanımda. Birkaç kez toplanmıştık; ve... işte burada.» Lenin'e bir tomar yazı uzattı. Lenin birşey söylemeden kağıtları kısaca gözden geçirdi.

«Dönen dağlar sonunda bir fare doğurdu.»

Lenin kızgın kızgın bağıyordu, kağıtları yazı masasına fırlattı ve odada hızlı adımlarla gidip gelmeye başladı.

«Yoldaş Vinogradov, belki genç bir insan olarak siz bana açıklayabilirsiniz. Bizim her güzel görüşü, dar kafalı büro hastalığının ve bürokratik kargaşanın bataklığında boğmadaki şaşkıncı yeteneğimiz nerden gelmektedir?»

«Vladimir İlyiç, sekreteri olduğum heykel yıkımıyla ilgili komisyon, görevine henüz yeni başladı. Şimdiye kadar sadece dört kez toplandık.» «'Sadece dört' değil, toplantılar 'dördü buldu'».

Lenin güldü.

«Lunaçarski bizzat gelmedi, sizi yolladı. Bu arada Petrovski'yle birlikte kendisi de bu öfkeliendirici ağırlıktan sorumludur.»

«Bildığınız gibi, Anatoli Vasilyeviç tahl temini için Tula iline gitti.»

Lenin'in yüzü eski durumunu aldı.

«Evet, biliyorum. Buna karşın hatalıdır. Şimdiye kadar hayli zaman geçti. Ve biz, başkentimizi güzelleştirmek için daha hiçbir şey yapmadık. Şimdi neden bu-

nun böyle olması gerektiğini bilirsiniz, yoldaş Vinogradov. Ben de bunu sonsuza kadar tekrarlayamam ki.»

Lenin Vinogradov'a doğru yürüdü, güvendiğini gösteren bir biçimde ceketinin düğmelerinden birini

tuttu. Karşısındakini hafif hareketlerle kendine çekip iterken konuşuyordu.

«Hepimiz Moskova'mızın, Petrograd'ımızın, bütün kentlerimizin güzel ve yeşil olacağı, emekçilerin koskoca parklarda ve büyük meydanlarda rahatlayacakları ve dinlenecekleri günleri düşünüyoruz. Devrim, aynı zamanda güzellik demektir. İnsanlarımızda, Romanovlar'a ve parazitlerine karşı nefretten başka birşey uyandırmayan anıtları yıkacağız. İnsanlığın en yüce dehalarına, hayranlığımızın ifadesi olarak heykeller dikeceğiz. Ama, ne yapıyoruz? İki aydan fazla bir süre, uygun bir liste oluşturmak için çaba harcanyor, yine de başarılı olunamıyor.»

Listeyi tekrar eline aldı.

«Nerde Byron? Nerde Heinrich Heine? Ya Garibaldi? Lev Tolstoy için nereye heykel dikeceksiniz?»

«Bu konuda henüz görüş birliğine varamadık... III. Aleksander'in Moskova'daki heykeli yıkılacak. Ama, Petrograd'dakinin kılması gerekiyor.»

«O niye?»

«Yoldaş Demyan (Sovyet ozanı, 1883 - 1945 - ç.) orjinal bir fikir verdi. Heykelin kaidesine şu yazıyı yazacağız. Metin burada.»

Vinogradov not defterini alıp okumaya başladı.

«Babam ve oğlum idam edildiler. Ben de ölümünden sonra, hakaret ve onursuzluk yüklüyüm. Demirde burada duruyorum, halka korku vermek için dikilmiştim, Çarlık boyunduruğunu sonsuzluğa dek kırmış olan halka.»

Lenin, «mükemmel!» diye bağırdı. Güldü.

«Mükemmel!»

Tekrar ediyordu.

«Demirden burada duruyorum, halka korku vermek için dikilmiştim, Çarlık boyunduruğunu sonsuzluğa dek kırmış olan halka! Çok iyi! Gelelim şimdi en önemli konuya. Bu anıtları kim tasarlayacak? Bunun için, Rusya'da sahip olduğumuz en yetkin heykeltıraşları kazanmak zorundasınız.»

Lenin, Vinogradov'dan koltuğa oturmasını rica etti. O da karşısına oturdu.

«Mesleğiniz nedir?»

«Mimar.»

«Bizim bu alanda da çok kapsamlı bir eylem programımız var.»

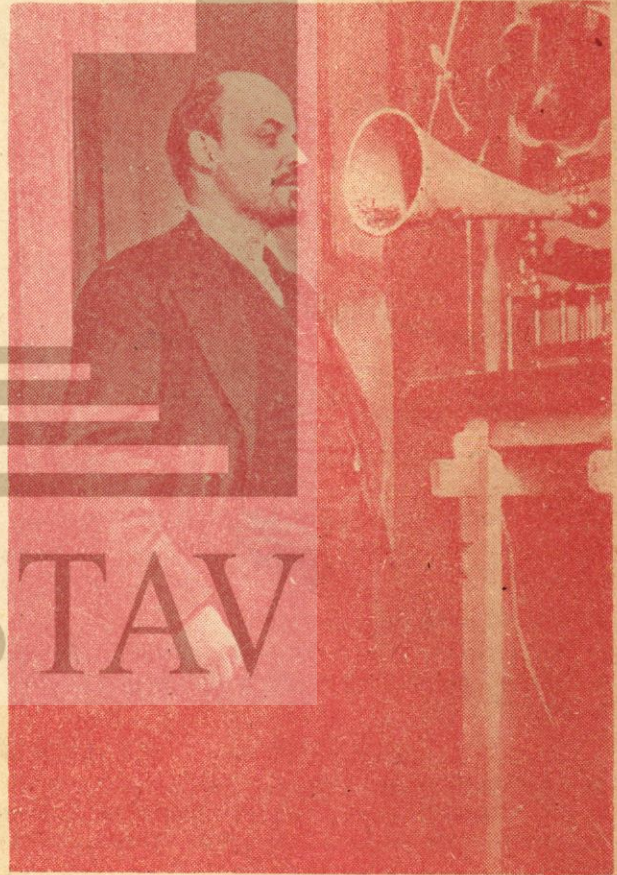
«Biliyorum, Vladimir İlyaç. Bizimkine benzer bir komisyon kuruldu. Geçenlerde adı, «Eskiçağ Yapılarını Restorasyon Komisyonu» olarak saptandı.»

Lenin hemen karşılık verdi.

«Bu komisyonda birçok garip insan biraraya geldi. Projelerine bakmıştım. Hemen hepsinde de, o mükemmel yapıları, aptalca kışlaya benzer ambarlara çevirme önerisi vardı. Böylece binalar, devrim çağına sözde daha uygun düşeceklermiş. Kvarengi'nin, Kazakov'un ve Basenov'un yaratılarına el uzatılmak isteniyor, durup dinlenmek bilmeden. Güzelliği yok etmek, her yapının sahip olduğu kendine özgü değeri çalmak sağma bir istektir. Herşey gri ve tek biçimli olmalıymış! Hep aynı tip taş kışlalardan oluşan bir kent tasavvur edebiliyor musunuz? Hayır, burada yollarımız ayrılıyor.»

Odaya sekreter girdi ve Lenin'e bir dosya uzattı. Vladimir İlyaç saatini çıkarıp baktı.

«Bağışlayın, Vinogradov yoldaş, sizi uzun süre tuttum. Şunda anlaşalım: Sizi bir hafta sonra, Cumha-

riyet'in anıtlarıyla ilgili kararname taslağıyla bekliyorum. Lunaçarski ile ilişki kurunuz ve yazıları bir kez daha, ama bu kez son olarak, karar vermek üzere ele alınız.»

Lenin, Vinogradov'un elini tuttu ve konuşmasını sürdürdü.

«Güzel olmalı, ama lütfen unutmayın, bayağı değil.»

Vinogradov dışarı çıktı.

(Almanca'dan çeviren: Sargut Şölgün)

